

Specialmotivering

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Lagens syfte. I paragrafen föreslås det bestämmelser om syftet med den nya lagen om funktionshinderservice som gäller särskild service inom socialvården för personer med funktionsnedsättning. Paragrafen styr verkställigheten av den föreslagna lagen och tolkningen och tillämpningen av bestämmelserna om service också i samband med enskilda beslut. Detta innebär t.ex. att lagens syfte alltid ska beaktas i servicens planerings- och beslutsprocess. Lagens syfte styr även valet av sättet att producera och tillhandahålla servicen. Till sina principer har bestämmelsen samma innehåll som 1 § i den gällande handikappservicelagen, men i bestämmelsen har också utvecklingen av regleringen av de grundläggande och mänskliga rättigheterna beaktats. I paragrafen om lagens syfte har de viktigaste principerna i grundlagen och FN:s funktionshinderkonvention som avses bli verkställda genom denna lag nedtecknats.

Rätten till oundgänglig omsorg och försörjning är tryggad genom 19 § 1 mom. i grundlagen. Det innebär bl.a. skapande av grundläggande förutsättningar för ett människovärdigt liv för alla. Det har ansetts att bestämmelsen tillskriver en direkt subjektiv rätt till oundgänglig omsorg. Enligt den regeringsproposition som ledde till reformen av de grundläggande rättigheterna tryggar särskilt rätten till akut sjukvård samt vissa stödåtgärder för omvårdnad av barn, äldre personer, personer med funktionsnedsättning och personer med utvecklingsstörning de grundläggande förutsättningarna för ett människovärdigt liv. Enligt etablerad rättspraxis är självbestämmanderätten och delaktigheten väsentliga delar av ett människovärdigt liv. Detta är också utgångspunkten för den föreslagna lagen. Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att själva besluta om sina egna angelägenheter och att på ett jämlikt sätt med andra delta i samhällelig verksamhet.

Syftet med *1 punkten* är att betona i synnerhet skyldigheten att genom den föreslagna lagen genomföra de centrala principerna för likabehandling och delaktighet i grundlagen och i internationella människorättskonventioner. Vid behov ska man genom lag förebygga och undanröja hinder för uppnåendet av dessa mål både allmänt och i livet för alla personer med funktionsnedsättning. Som medlemsstat i Förenta nationerna och Europeiska unionen har Finland förbundit sig att arbeta för ett samhälle som är öppet för alla. FN:s funktionshinderkonvention betonar den jämlika rätten för personer med funktionsnedsättning till fullt åtnjutande av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter inom alla samhällsområden. Syftet med konventionen är också att främja respekten för det inneboende värdet hos personer med funktionsnedsättning. Tillgänglighet är också en princip som genomsyrar konventionen. När det gäller barn är avsikten dessutom att genom lagen genomföra FN:s konvention om barnets rättigheter.

I 6 § i grundlagen finns en bestämmelse om likabehandling och ett förbud mot att utan godtagbart skäl särbehandla människor på grund av bl.a. funktionsnedsättning. Förbudet mot diskriminering omfattar förbud mot segregering, som inom socialservicen innebär att servicen för personer med funktionsnedsättning inte får leda till att personer med funktionsnedsättning isoleras från det övriga samhället och från andra människor.

Kravet på likabehandling och icke-diskriminering av personer med funktionsnedsättning ingår också i diskrimineringslagen. Främjande av likabehandling är den övergripande tanken i den föreslagna lagen och den förutsätter att den individuella livssituationen och behovet av hjälp bedöms för varje person med funktionsnedsättning tillsammans med personen och med respekt för personens vilja och åsikter. Likabehandling för personer med funktionsnedsättning ska granskas både i

förhållande till personer utan funktionsnedsättning och i förhållande till andra personer med funktionsnedsättning.

Utöver lagstiftningen om funktionshinderservice finns det också flera andra bestämmelser som tillgodoser likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning i samhället. Myndigheterna ska vid beslutsfattandet och bedömningen av servicebehovet beakta t.ex. kraven i 5 § i diskrimineringslagen om skyldigheten att främja likabehandling, om positiv särbehandling enligt 9 § i den lagen samt skyldigheten enligt 15 § att göra rimliga anpassningar.

Huvudprincipen är att personer med funktionsnedsättning ska få service som en del av det allmänna servicesystemet på lika villkor som alla andra. Velfärdsområdet ska sörja för att servicen är tillgänglig, vid behov genom rimliga anpassningar, i enlighet med skyldigheterna enligt funktionshinderkonventionen, grundlagen och diskrimineringslagen. Bestämmelserna i 3 § i teckenspråkslagen förpliktar landskapet till att främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk.

Service enligt den föreslagna lagen kompletterar den allmänna socialservicen och tryggar den hjälp och det stöd som en person med funktionsnedsättning behöver i situationer där den allmänna servicen inte lämpar sig för personen med funktionsnedsättning. En förutsättning är därtill att särskild service enligt förslaget är nödvändig för att personen ska klara av en normal livsföring och för att likabehandling och delaktighet ska uppnås.

Också privata aktörer har sin roll i tryggandet av likabehandlingen. Denna skyldighet ingår t.ex. i skyldigheten enligt 15 § i diskrimineringslagen att göra rimliga anpassningar i fråga om tillhandahållandet av varor och tjänster. Speciallagstiftningen om funktionshinderservice förverkligar inte ensam likabehandling, delaktighet och deltagande i samhället för personer med funktionsnedsättning.

Begreppen deltagande och delaktighet används ofta tillsammans så att de kompletterar varandra. Delaktighet är ett mer omfattande begrepp än deltagande. Med deltagande avses t.ex. att man är med på ett evenemang, men inte nödvändigtvis i rollen som en aktivt medverkande aktör. Deltagande är en absolut förutsättning för att delaktighet ska uppnås. Delaktighet avser att man är en aktiv aktör i sitt eget liv, t.ex. i beslutsfattande och betydelsefull social interaktion. Delaktighet förutsätter att det finns tillgång till tillräckliga resurser. På individnivån framkommer delaktighet som upplevelse och som ömsesidig respekt mellan medlemmarna i gemenskapen samt som möjlighet till påverkan i gemenskapen. På samhällets nivå innebär delaktighet att möjligheter och rättigheter förverkligas samt ömsesidighet mellan människorna. På politikens nivå avses med delaktighet sådana åtgärder som stärker människornas deltagande och delaktighet i samhället.

Delaktighet och deltagande i bedömningen av hjälp- och stödbehoven och i planeringen samt tillhandahållandet av service innebär rätt att aktivt medverka i planeringen och tillhandahållandet av service samt rätt att uttrycka sig själv och få sin röst hörd samt utöva påverkan i processen. Deltagandet och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning ska stödjas på ett sådant sätt som personens funktionsförmåga, ålder och livssituation förutsätter.

Genom service enligt förslaget förebyggs och undanröjs hinder som begränsar möjligheterna att uppnå likabehandling, delaktighet och deltagande i samhället för personer med funktionsnedsättning. Syftet är att i förhand och planerat på olika sätt undanröja och förebygga sådana hinder för likabehandling som personer med funktionsnedsättning stöter på. De hinder som personer med funktionsnedsättning möter på grund av sitt funktionshinder är sådana som personer

utan funktionsnedsättning inte har. De hinder som personer med funktionsnedsättning av olika slag möter kan också avvika till och med mycket från varandra. Den föreslagna särskilda servicen är sådan som andra inte behöver, men som är nödvändig för en person med funktionsnedsättning.

Med undanröjande av hinder avses t.ex. tillgänglighet. I funktionshinderkonventionen avses i stor utsträckning tillgänglighet i anslutning till den egna omvärlden och tillgängligheten i fråga om tillgången till information. Allmän tillgänglighet för att trygga delaktigheten och deltagandet för personer med funktionsnedsättning räcker dock inte alltid, utan därutöver behövs särskild service i anslutning till de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning till följd av nedsatt funktionsförmåga.

I 2 *punkten* anges som utgångspunkt för ordnandet av service att den ska stödja ett självständigt liv för personer med funktionsnedsättning och främja deras självbestämmanderätt. Lagens syfte är att stödja personer med funktionsnedsättning så, att de på bästa möjliga sätt kan utnyttja sina resurser, förmågor, färdigheter och kunskaper. Ett självständigt liv kan innebära ett liv där personen utför saker själv utan utomstående hjälp, stöd eller handledning. Ett självständigt liv kan också innebära ett liv där personen arbetar med hjälp av service i form av assistans eller stöd. De egna önskemålen hos och målen för en person med funktionsnedsättning ska i så stor utsträckning som möjligt styra verksamheten. Vid behov ska det ges stöd för att uttrycka dem.

Självbestämmanderätten utgör en del av Finlands system för de grundläggande rättigheterna som en del av rätten till personlig frihet, integritet och säkerhet. Den personliga friheten skyddar inte bara människans fysiska frihet utan också hennes viljas frihet och självbestämmanderätt. Personens självbestämmanderätt, dvs. rätt att bestämma över sig själv och sina handlingar, utgör grunden för utövningen av många andra rättigheter. Självbestämmanderätten hör också nära samman med skyddet för privatlivet i 10 § i grundlagen. Även andra aktörer är skyldiga att respektera individens eller gruppens självbestämmanderätt. Självbestämmanderätten är en av de bärande principerna i artikel 3i funktionshinderkonventionen. Den förutsätter att den egna viljan och åsikterna hos en person med funktionsnedsättning utreds och beaktas under alla skeden i klientprocessen, även vid val av sättet att tillhandahålla servicen och uppföljning av servicens genomförande. I självbestämmanderätten ingår friheten att göra sina egna val. Delaktighet kan inte förverkligas utan självbestämmanderätt. I lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården finns det bestämmelser om självbestämmanderätt och hörande av personer i speciellsituationer.

Enligt 3 *punkten* är syftet med lagen att tillförsäkra personer med funktionsnedsättning tillräcklig service av god kvalitet enligt deras individuella behov och intressen. Begreppet service i förslaget omfattar i vid bemärkelse även sådant ekonomiskt stöd som avses i den nuvarande funktionshinderlagstiftningen samt det stöd som fås med hjälp av redskap och tekniska lösningar.

Socialvårdslagens viktigaste syften är att främja en jämlik tillgång till socialvård, att flytta tyngdpunkten inom socialvården till främjande av välfärden och tidigt stöd, stärka klientorienteringen och den övergripande tänkesättet i tillfredsställandet av klienternas behov samt att trygga tillgången till stöd i människornas egen omvärld och egna närmiljöer. Samma mål gäller också för den föreslagna lagen. Dessutom bör det beaktas att man genom funktionshinderservicen möter behov av hjälp och stöd på grund av en långvarig, ofta livslång eller flera decennier lång, nedsättning i funktionsförmågan till följd av en funktionsnedsättning eller sjukdom. Detta förutsätter beständighet av tjänsterna, om inte det ligger i klientens intresse att ändra på dem. Servicens kontinuitet och personalens varaktighet är av speciellt stor vikt för en person med funktionsnedsättning när personen är helt beroende av den hjälp och stöd som han eller hon får och

när personen inte kommunicerar via tal och det tar tid att hitta ett gemensamt interaktionssätt och förtroende.

I 4 § i socialvårdslagen listas olika omständigheter till vilka hänsyn ska tas när klientens intresse bedöms. Bedömningen är att om de val som görs främjar de i paragrafen nämnda omständigheterna tillgodose också klientens intressen. Dessa omständigheter är t.ex. följande: klientens och hans eller hennes närståendes välfärd samt nära och fortlöpande människorelationer, stärkandet av klientens förmåga att klara sig självständigt och agera på eget initiativ, rätt och tillräckligt stöd vid rätt tidpunkt, möjlighet att delta i och påverka sina egna ärenden, beaktande av den språkliga, kulturella och religiösa bakgrunden, utbildning, arbetsliv samt annan verksamhet som främjar delaktighet, klientrelationens förtroelighet och samverkan med klienten. Enligt paragrafen ska särskild uppmärksamhet ägnas åt att tillgodose de klienters intressen som behöver särskilt stöd. Intresset för en person med funktionsnedsättning ska bedömas i förhållande till personens funktionsförmåga och livssituation samt förhållanden som helhet. Vid bedömning av vad som ligger i intresset för en person med funktionsnedsättning ska hänsyn även tas till personens egen syn på vilka alternativ och tillvägagångssätt som bäst stöder förverkligandet av hans eller hennes intresse. Vid behov ska hänsyn dessutom tas till vad familjen eller någon annan närstående person till personen med funktionsnedsättning anser.

Enligt 5 § i socialvårdslagen ska det vid bedömning av barnets intresse läggas särskild vikt vid att åtgärdsalternativen bäst tryggar en balanserad utveckling och välfärd för barnet, barnets möjlighet att få förståelse samt omsorg enligt ålder och utvecklingsfas, en trygg uppväxtmiljö och såväl fysisk som psykisk integritet samt barnets självständighetsprocess och växande till att känna ansvar.

Vid bedömningen av huruvida servicen är tillräcklig och lämplig ska det också beaktas att servicen till sitt innehåll motsvarar personens behov enligt ålder och livsskede. Exempelvis vid bedömning av tillräckligheten och lämpligheten av servicen för barn och unga ska de behov som hör samman med växandet, utvecklingen och självständighetsprocessen beaktas.

Förutsättningarna för beviljande av service enligt den föreslagna lagen ska utöver den allmänna bestämmelsen om tillämpningsområdet bestämmas särskilt för varje form av stöd. Vid bedömningen av servicebehovet och utarbetandet av klientplanen utreds personens individuella behov av hjälp och stöd som beror på nedsatt funktionsförmåga och omvärlden och livsmiljön. Utifrån dem planeras tillsammans med klienten en helhet av tjänster som till innehåll och omfattning motsvarar klientens individuella behov och stöder klientens starka sidor. Servicen genomförs på basis av en bedömning av servicebehovet som görs i samarbete med klienten och vid behov med hans eller hennes närstående. Vid bedömningen och utarbetandet av klientplanen ska dessutom utöver en yrkesutbildad person inom socialvården experter inom andra förvaltningsområden delta på det sätt som föreskrivs i 41 § i socialvårdslagen, som gäller sektorsövergripande samarbete. Detta motsvarar i huvudsak de åtgärder som genomförs med stöd av 3 a § 1 och 2 mom. i handikappservicelagen liksom även utarbetandet av ett specialomsorgsprogram enligt 34 § i specialomsorgslagen.

Både den som anordnar och den som producerar servicen ska följa upp att servicens innehåll och kvalitet är förenliga med personens servicebehov. Om servicen inte tillhandahålls som planerat eller om det sker förändringar i personens behov av hjälp eller stöd, måste man reagera snabbt på detta. I den mån det är möjligt ska man i god tid förbereda sig inför olika förändringsskedan i livet, t.ex. skolstart inom eller avslutande av grundläggande utbildning, studiestart, övergång till arbetslivet och flytt från barndomshemmet. I synnerhet när en person med funktionsnedsättning är helt

beroende av servicen ska man också bereda sig på problemsituationer och säkerställa att hjälpen och stödet fås utan avbrott.

Enligt 4 § i klientlagen har en klient rätt till socialvård av god kvalitet från den som lämnar socialvård. Klienten ska bemötas så att hans eller hennes människovärde inte kränks och så att hans eller hennes övertygelse och integritet respekteras. Då tjänsterna tillhandahålls och utvecklas ska särskild vikt fästas vid klienternas behov och önskemål. Tjänsterna bör vara klientorienterade, säkra och ändamålsenligt genomförda. Klientsäkerheten och tjänsternas kvalitet tryggas också genom att det sörs för tjänsternas kontinuitet vid eventuella kriser och störningar.

Tjänstekvaliteten omfattar också ändamålsenliga, tillgängliga och säkra lokaler samt övriga verksamhetsmiljöer. Enligt 30 § i socialvårdslagen ska de lokaler för socialservice som står till klienternas förfogande stödja klienternas sociala interaktion. Vid planeringen och användningen av lokaler ska klienternas individuella behov, tillgängligheten och skyddet för privatlivet samt datasäkerheten beaktas.

Lokalernas tillräcklighet och ändamålsenlighet bestäms alltid enligt den service som tillhandahålls i tjänsteenheter och med beaktande av klienternas behov. Lokalerna ska vara tillräckligt dimensionerade med beaktande av att boendet är individuellt anpassat och med hänsyn till privatlivet, säkerheten, kvaliteten, det att lokalerna utnyttjas flexibelt samt personalens arbete.

Också det att personalen är tillräcklig och kunnig samt personalstrukturen är den del av tjänstekvaliteten. För tillhandahållandet av tjänsterna ska det finnas den personal som verksamhetens art och omfattning förutsätter. Det ska finnas tillräckligt med personal med beaktande av antalet klienter och deras individuella behov av hjälp, stöd och service, samt med beaktande av ändringar i behoven. Kraven på personal bestäms enligt de tjänster som tillhandahålls vid en verksamhetsenhet, klienternas behov och verksamheten vid enheten, dock så att det finns ett tillräckligt antal yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården vid verksamhetsenheten under alla tider på dygnet.

Utöver personalantalet ska uppmärksamhet fästas vid personalens kompetens för att personernas individuella behov av hjälp och stöd ska kunna tillgodoses på det sätt som behoven förutsätter. Bestämmelser om personalen finns i lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården (817/2015) och i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994).

Med tanke på funktionshindersservicens kvalitet är det väsentliga hur servicen uppfyller lagens syfte. Klientens individuella behov, önskemål och preferenser ska styra ordnandet och det praktiska genomförandet av servicen. Service av god kvalitet anpassas enligt de önskemål som personen med funktionsnedsättning har i den normala livsföringen och möjliggör deltagande vid olika tidpunkter och i olika livssituationer. Självbestämmanderätten för personer med funktionsnedsättning i samband med normala sysslor tillgodoses genom service av god kvalitet. En person med funktionsnedsättning ska till exempel kunna välja var hon eller han använder sådan service som beviljats för fritiden. Till servicekvaliteten hör också att servicen tillhandahålls på ett säkert sätt. Till exempel ska stöd för rörligheten ordnas så att den inte medför fara för olycka för klienten. Stöd för boendet ska tillhandahållas med respekt för privatlivet och hemfriden för personer med funktionsnedsättning. Servicen ska vara pålitlig så att personen med funktionsnedsättning alltid får den hjälp som han eller hon nödvändigt behöver.

När det gäller service för barn och unga med funktionsnedsättning innebär kvalitet dessutom rätt till en trygg uppväxtmiljö, till en harmonisk och mångsidig utveckling och till boende med den egna

familjen. Servicen ska främja sådan delaktighet, förmåga att klara sig självständigt och självbestämmanderätt som hör till åldern och utvecklingsnivån för barnet eller den unga personen med funktionsnedsättning. Med barn avses i enlighet med 3 § 4 punkten i socialvårdslagen den som är under 18 år och med ung person i enlighet med 3 § 5 punkten i den lagen den som är 18–24 år.

Vid bedömningen av tillräckligheten och kvaliteten hos service för barn ska kraven enligt de allmänna principerna i artikel 5, 6 och 30 i konventionen om barnets rättigheter samt de allmänna principerna i artikel 3, principerna om flickor med funktionsnedsättning i artikel 6 och principerna om barn med funktionsnedsättning i artikel 7 i FN:s funktionshinderkonvention beaktas. Service i rätt tid och av rätt slag skapar en grund för välmående för barnet och en möjlighet till likabehandling. Genom att prioritera barnets bästa och beakta barnets åsikt på det sätt som hans eller hennes ålder och utvecklingsfas förutsätter i beslut som gäller ett barn med funktionsnedsättning konkretiseras funktionshinderkonventionen i praktiken.

Enligt artikel 23 i konventionen om barnets rättigheter ska ett barn med funktionsnedsättning få åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället. Artikel 30 i funktionsnedsättningskonventionen förutsätter att konventionsstaterna vidtar alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att barn med funktionsnedsättning har lika möjligheter som andra barn att delta i lek, rekreation, fritidsverksamhet och idrott, däribland inom utbildningssystemet.

2 §. Lagens tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning. I paragrafen föreslås det bestämmelser om när den föreslagna lagen blir tillämplig och om dess förhållande till annan lagstiftning. På motsvarande sätt som det föreskrivs i 4 § i den gällande handikappservicelagen och 1 § i specialomsorgslagen, är den föreslagna lagen en sekundär speciallag, vars tillämpning förutsätter att två villkor uppfylls samtidigt. För det första ska lagen tillämpas när socialvårdslagen som allmän lag eller någon annan primär lag inte tryggar service enligt behoven hos personen med funktionsnedsättning och som är nödvändig och lämplig för honom eller henne.

För det andra ska personen uppfylla alla förutsättningar som anknyter till definitionen av en person med funktionsnedsättning. Dessutom ska det separat bedömas om förutsättningarna för beviljande av den tjänst som ansökan gäller uppfylls.

Faktorer som ingår i definitionen av person med funktionsnedsättning har inte nödvändigtvis skrivits in separat i varje paragraf som gäller service, utan alltid när begreppet person med funktionsnedsättning används i propositionen avses en person som uppfyller kriterierna för personer med funktionsnedsättning enligt denna paragraf. Begreppet person med funktionsnedsättning inbegriper i denna lag alltid t.ex. långvarig, väsentlig nedsättning av funktionsförmågan, som inte huvudsakligen beror på sjukdom, funktionsnedsättning eller degeneration i anslutning till hög ålder, samt nödvändigt och upprepat behov av hjälp och stöd. För tydlighetens skull kan samma saker dock upprepas i paragraferna.

Endast personer med svår funktionsnedsättning har omfattats av de subjektiva rättigheterna enligt den gällande handikappservicelagen. Svår funktionsnedsättning definieras separat för varje serviceform i paragrafen om service. I specialomsorgslagen förutsätts inte svår funktionsnedsättning, utan det individuella behovet av hjälp och stöd har varit avgörande.

Eftersom enbart diagnosen eller skadans svårighetsgrad inte berättar om den nedsatta funktionsförmågan till följd av funktionsnedsättningen eller om behovet av hjälp och stöd, är utgångspunkten för denna proposition det individuella behovet av hjälp och stöd när det gäller att fastställa rätten för en person med funktionsnedsättning att få service.

Enligt 1 mom. är det fråga om en sekundära lag om särskild service, med stöd av vilken service ska beviljas en person med funktionsnedsättning endast om han eller hon inte med stöd av socialvårdslagen (1301/2014) eller någon annan lag får sådan service enligt sitt individuella behov som är nödvändig och lämplig och som behövs för en normal livsföring. Paragrafens 1 och 2 mom. är nära kopplade till varandra så att det i 2 mom. definieras vad som i denna lag avses med personer med funktionsnedsättning.

Servicebehovet bedöms alltid individuellt och beslutet om vilken lag som ska tillämpas fattas utifrån en helhetsbedömning. Ett enskilt skäl, såsom det att funktionshinderservice är avgiftsfri, kan inte vara avgörande vid valet av tillämplig lag. Tjänsternas lämplighet ska bedömas i synnerhet i förhållande till lagens syfte. Därtill ska bestämmelsen i 22 § i grundlagen om att det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses beaktas.

När det gäller socialvårdens tjänster är den primärt tillämpliga allmänna lagen socialvårdslagen, där det finns omfattande bestämmelser om tjänster som ordnas för att svara på klientens olika behov.

Såsom sådan lagstiftning som kompletterar socialvårdslagen och annan lagstiftning om socialvården ska särskilt beaktas äldreomsorgslagen, som bl.a. innehåller bestämmelser om beaktande av äldre personers behov vid utredning av servicebehovet, i fråga om servicens kvalitet och vid genomförandet av servicen.

Andra lagar som ska beaktas vid valet av lag är bl.a. hälso- och sjukvårdslagen, lagen om småbarnspedagogik och lagen om grundläggande utbildning.

Enligt 2 § 1 mom. i socialvårdslagen tillämpas lagen på välfärdsområdets socialvård, om inte något annat bestäms i den lagen eller någon annan lag. Enligt samma moment ska, om en person har rätt att få socialvård med stöd av någon annan lag, de bestämmelser tillämpas som bäst tillgodoser klientens intresse på det sätt som föreskrivs i 4 och 5 §. Detta innebär att det först ska bedömas om personen uppfyller definitionen av en person med funktionsnedsättning, dvs. om personen har rätt att få service enligt detta lagförslag. Om så är fallet, bedöms vilken lag som bättre tillgodoser klientens intresse.

Vid bedömningen av servicens lämplighet ska bestämmelsen i 4 § i socialvårdslagen om klientens intresse beaktas. Enligt den paragrafen ska vid bedömningen av vad som ligger i klientens intresse hänsyn tas till hur olika tillvägagångssätt och lösningar bäst tryggar 1) klientens och hans eller hennes närståendes välfärd, 2) stärkandet av klientens förmåga att klara sig självständigt och agera på eget initiativ samt nära och fortlöpande människorelationer, 3) rätt och tillräckligt stöd vid rätt tidpunkt i förhållande till behoven, 4) möjlighet att delta i och påverka sina egna ärenden, 5) beaktande av den språkliga, kulturella och religiösa bakgrunden, 6) utbildning som motsvarar önskemål, anlag och andra färdigheter, en kanal till arbetslivet samt verksamhet som främjar delaktighet, 7) klientrelationens förtroelighet och samverkan med klienten. Vid tillhandahållandet av socialvård ska enligt 4 § 2 mom. i socialvårdslagen särskild uppmärksamhet ägnas åt att tillgodose de klienters intressen som behöver särskilt stöd.

Enligt 5 § i socialvårdslagen ska det när det gäller barn och andra klienter som behöver särskilt stöd utöver vad som nämns i 4 § läggas särskild vikt vid hur olika åtgärdsalternativ och lösningar bäst tryggar 1) en balanserad utveckling och välfärd, 2) möjligheten att få förståelse samt omsorg enligt ålder och utvecklingsnivå, 3) en trygg uppväxtmiljö och såväl fysisk som psykisk integritet, 4) självständighetsprocessen och växandet till att känna ansvar.

Socialvårdslagens bestämmelser om barnets intresse och hörande av barn ska undantagsvis kunna tillämpas på unga personer med funktionsnedsättning, om detta på grund av den unga personens försenade utveckling kan anses vara förenligt med hans eller hennes intresse. Unga personer med funktionsnedsättning löper speciellt stor risk att marginaliseras, om de inte får rätt slags och tillräckligt stöd som möjliggör deras självständighetsprocess och deltagande. Många unga personer med funktionsnedsättning behöver också stöd för att hitta sin egen identitet och stärka sin självkänsla.

I 2 mom. föreslås en definition av person med funktionsnedsättning, som har skrivits i form av en förteckning. Definitionen är avgörande vid bedömning av om en person har rätt att få service med stöd av den föreslagna lagen. För att en person ska anses vara en i denna lag avsedd person med funktionsnedsättning, ska personen uppfylla alla de kriterier för en person med funktionsnedsättning som anges i 1–6 punkten i momentet.

Enligt *1 punkten* avses med person med funktionsnedsättning i denna lag en person vars fysiska, kognitiva eller psykiska funktionsförmåga är långvarigt nedsatt. Personens funktionsförmåga kan vara nedsatt på ett eller flera sätt. Avsikten är att service enligt denna lag ska beviljas personer med väldigt olika slags funktionsnedsättningar. Rätten att få service ska inte längre basera sig på en diagnos, utan på nedsatt funktionsförmåga till följd av en funktionsnedsättning och det behov av hjälp och stöd som det medför. Till exempel enbart sensorisk funktionsnedsättning, utvecklingsstörning eller rörelsenedsättning berättigar inte automatiskt till service.

I artikel 1 andra stycket i funktionshinderkonventionen anges det att *”personer med funktionsnedsättning bl.a. innefattar personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra”*. Också i den föreslagna lagen ska utgångspunkten för definitionen av funktionsnedsättning vara personens förhållande till och möjligheter till delaktighet i det omgivande samhället, inte en definition enligt en medicinsk diagnos.

Syftet med funktionshindersservicen är att kompensera långvariga begränsningar i funktionsförmågan på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom. Målet är att personen ska få så jämlik möjlighet som andra att fungera i samhället på samma sätt som andra personer. Utgångspunkten är densamma som syftet enligt den nuvarande handikappslicelagen.

Syftet med den föreslagna lagen är att tillförsäkra personer med funktionsnedsättning nödvändig hjälp och stöd i situationer som hör till normal livsföring. Med *väsentlig nedsättning av funktionsförmågan* avses det att en funktionsnedsättning eller sjukdom tillsammans med personens omgivning och individuella situation hindrar eller försvårar personens möjligheter till deltagande och att klara sig i normal livsföring. Nedsatt funktionsförmåga eller nedsättning av funktionsförmågan beskrivs i denna proposition också med begreppet begränsning i funktionsförmågan. Begränsningen i funktionsförmågan kan vara fysisk, psykisk, social eller kognitiv.

Funktionshindret och innehållet i och mängden hjälp och stöd som behövs kan variera till exempel enligt personens ålder, individuella livssituation, egna resurser eller de tillgängliga hjälpmedlen. Också omgivningens tillgänglighet, tillgången till information, rimliga anpassningar och det huruvida det är fråga om en bekant eller ny situation eller omvärld eller verksamhetsmiljö, kan påverka mängden hjälp och stöd som personen behöver och dess innehåll. Den hjälp och det stöd som behövs kan variera betydligt också i en enskild situation. Vid bedömning av mängden hjälp och stöd ska personens individuella behov beaktas, och också olika situationer i normal livsföring som kan inverka på bedömningen av servicens omfattning och innehåll ska beaktas. Exempelvis i sådana situationer där en person med funktionsnedsättning på grund av en begränsning i funktionsförmågan behöver rikligt med och fortlöpande hjälp av en annan person för att kunna bo självständigt eller för att trygga hemvården för ett barn med funktionsnedsättning, ska hjälp eller stöd ordnas i tillräcklig omfattning och vid behov vid olika tider på dygnet. Behovet av hjälp eller stöd kan vara också mindre till sin omfattning men nödvändigt för personen för att lagens syfte ska tillgodoses.

Begränsningen i funktionsförmågan ska vara långvarig

Långvarigheten hos den begränsning i funktionsförmågan som orsakas av en funktionsnedsättning eller sjukdom bedöms individuellt. Utgångspunkten är densamma som i den gällande handikappslicelagen. Enligt vedertagen tillämpningspraxis anses de i lagen avsedda särskilda svårigheterna att klara av normal livsföring vara långvariga, när de orsakar en begränsning i funktionsförmågan i minst ett års tid. Tiden är dock inte absolut, utan bedömningen av behovet av särskild service ska alltid göras utifrån en

helhetsbedömning av personens individuella situation. Begränsningar i funktionsförmågan som beror på snabbt framskridande sjukdomar (t.ex. ALS och multipel skleros) uppfyller dock kriteriet långvarig sjukdom när de enligt den tillgängliga informationen medför att personen nödvändigt behöver hjälp och stöd i normal livsföring. I situationer av detta slag krävs inte att tiden på ett år uppnås. På motsvarande sätt gäller att om det bedöms att den begränsning i funktionsförmågan som följer av funktionsnedsättningen eller sjukdomen är bestående, ska service ordnas utan dröjsmål enligt behov.

På samma sätt som i nuläget anses begränsningen i funktionsförmågan vara långvarig om de behov av hjälp eller stöd som orsakas av den varierar. En och samma persons begränsning i funktionsförmågan kan också variera i olika miljöer och livssituationer.

Enligt 2 punkten ska skadan eller sjukdomen vara långvarig.

Långvarigheten hos en funktionsnedsättning eller sjukdom bedöms enligt samma kriterier som den ovan beskrivna långvariga nedsättningen av funktionsförmågan. Förbigående sjukdomar eller till exempel tillstånd efter operationer, från vilka personen återhämtar sig helt, berättigar inte till service enligt den föreslagna lagen. Situationen är densamma även nu.

Enligt 3 punkten ska behovet av hjälp, stöd och omsorg i den normala livsföringen bero på en väsentlig nedsättning av funktionsförmågan.

Normal livsföring

I bestämmelsen förutsätts behov av hjälp eller stöd i normal livsföring. Bestämmelsens innehåll ska bedömas i förhållande till paragrafen om lagens syfte. De värderingar och funktionssätt som godkänts i samhället ska tillsammans med målet att uppnå likabehandling, självbestämmanderätt och delaktighet fastställa innehållet i normal livsföring. Begreppet normal livsföring ska bedömas omfattande så att det täcker människors olika livssituationer och individuella behov, och så att servicebesluten motsvarar lagens syfte.

Att fatta beslut som rör det egna livet och att vara delaktig i samhället på lika villkor utgör en väsentlig del av de funktioner som hör till normal livsföring. Funktioner som hör till normal livsföring är t.ex. att ta hand om sig själv, familjen och hemmet, att röra sig, studera, arbeta, på annat sätt medverka i samhället, interaktion med andra människor samt att ha ett socialt liv, att tillbringa fritid och fira semester.

De funktioner som hör till normal livsföring ska jämföras med funktionerna för personer utan funktionsnedsättning som är i samma åldersgrupp och i en liknande livssituation. Valfärdsområdet är inte skyldigt att ordna service enligt den föreslagna lagen om situationen avviker avsevärt från jämförelsegruppens nivå och om de kostnader som servicen medför inte med beaktande av verksamhetens syfte, dess betydelse för personen med funktionsnedsättning och en helhetsbedömning av situationen är skäliga. Som exempel på sådana situationer kan nämnas ofta återkommande eller ovanligt långa och dyra utlandsresor och den service som behövs i samband med dem eller någon annan liknande situation som skiljer sig avsevärt från vad som enligt en generell bedömning ingår i normal livsföring.

Vid bedömningen gäller det dock alltid att beakta den individuella livssituationen för en person med funktionsnedsättning. Exempelvis studier, arbete eller familjesituationen kan vid bedömningen av begreppet normal livsföring ses som en särskild grund för att bevilja mera service.

I rättspraxis har det ansetts att det vid bedömningen av normaliteten hos en semesterresa till utlandet inte endast kunde ges avgörande betydelse åt resans natur. Bedömningen skulle också göras utifrån personens individuella behov och omständigheterna. I det aktuella fallet kunde en interrailresa av engångsnatur på basis av en utredning om personens situation anses vara en funktion som hörde till personens normala livsföring (HFD 9.9.2016 T 3790).

Väsentlig nedsättning av funktionsförmågan

Funktionsförmågan påverkar hur självständigt en person med funktionsnedsättning klarar av att leva. En mindre nedsättning av funktionsförmågan innebär att en person med funktionsnedsättning klarar sig självständigt i sitt liv och utan hjälp och stöd kan göra saker som är normala i relation till personens ålder. En mindre nedsättning av funktionsförmågan kan försvåra skötseln av ärenden, men hindrar dock inte det. Det kan till exempel ta mer tid att göra saker eller så kräver det särskild fokus eller ibland några försök. Behov av hjälp och stöd är enligt handikappservicelagen inte nödvändigt när funktionsförmågan är endast litet nedsatt. Koncentrations- och inlärningssvårigheter samt problem med den sociala interaktionen eller perceptuella störningar som inte hindrar en normal livsföring anses vara en mindre nedsättning av funktionsförmågan. I dessa situationer är hjälp och stöd enligt lagen om funktionshinderservice inte nödvändiga, även om de kan underlätta situationer i vardagen.

Ordet väsentligt tyder på att nedsättningen i funktionsförmågan inverkar så mycket på aktiviteter hos en person med funktionsnedsättning att han eller hon därför behöver hjälp, stöd eller omsorg. En person med funktionsnedsättning vars funktionsförmåga är väsentligt nedsatt kan t.ex. inte sköta de dagliga sysslorna själv, utan begränsningen i funktionsförmågan hindrar skötseln av den personliga hygien eller försvårar rörligheten så mycket att den inte lyckas utan hjälp.

Enligt 4 punkten kan nedsättningen i funktionsförmågan inte huvudsakligen bero på sjukdom, funktionsnedsättning eller degeneration i anslutning till hög ålder, för att personen ska kunna uppfylla den föreslagna lagens definition av person med funktionsnedsättning.

Avgränsning i fråga om åldrande

I bestämmelsen om lagens tillämpningsområde föreslås en avgränsning i fråga om åldrande, som avser hela lagen. Lagen ska inte tillämpas på en person vars nedsättning av funktionsförmågan huvudsakligen beror på sjukdom, skada eller degeneration i anslutning till hög ålder. En motsvarande avgränsning har uttryckligen skrivits endast i paragrafen om personlig assistans som beviljas med stöd av den gällande handikappservicelagen. Specialomsorgslagen har tillämpats endast på personer som på grund av medfödd eller i utvecklingsåldern erhållen sjukdom eller funktionsnedsättning hämmats eller störts i sin utveckling eller sina psykiska funktioner. Därför har frågan om åldrande inte behövt dryftas vid tillämpningen av specialomsorgslagen.

När den gällande handikappservicelagen utarbetades var avsikten att handikappservicelagen endast i mycket begränsad utsträckning skulle gälla personer med funktionsnedsättning. Kommunerna har dock småningom börjat bevilja service för äldre personer med stöd av handikappservicelagen dels på grund av bristfällig service för äldre personer, dels på grund av att servicen för personer med funktionsnedsättning är avgiftsfri.

Antalet äldre personer över 65 år som får personlig assistans har ökat särskilt snabbt. Från 2016 till 2020 var ökningen 51,3 procent. Detta kan delvis bero på att i vissa kommuner har man med beviljande av personlig assistans ersatt brister i tillgången till och resurserna för hemvården. När det gäller antalet klienter som bor i serviceboende för personer med svår funktionsnedsättning är andelen personer över 65 år fortfarande rätt låg, men antalet ökade med 24,2 procent från 2016 till 2020. Den ökade efterfrågan på funktionshinderservice bland äldre personer kan delvis också anknyta till de olika avgiftsgrunderna för funktionshinderservice och sådana tjänster enligt socialvårdslagen som äldre personer i allmänhet använder. Funktionshinderservice är i huvudsak avgiftsfri, medan det för hemvård enligt socialvårdslagen och gemenskapsboende tas ut en inkomstbunden avgift. Skillnaderna i avgifter kan öka efterfrågan på funktionshinderservice också i sådana situationer där klientens behov i huvudsak anknyter till tillgång till vård och omsorg, som kunde tillgodoses med tjänster som uttryckligen är avsedda för äldre personer. Sådana personer vars funktionsförmåga försvagas och vars servicebehov till följd av det uppkommer först i hög ålder, har i allmänhet en bättre ekonomisk situation än personer som fått en funktionsnedsättning tidigare i livet.

Eftersom allt fler äldre personer under de senaste åren har omfattats av servicen enligt handikappservicelagen som har varit avsedd att vara snäv, definieras begreppet person med funktionsnedsättning mer exakt än tidigare i paragrafen om lagens tillämpningsområde. Om det kan bedömas

eller påvisas att personens nedsatta funktionsförmåga i huvudsak beror på sjukdom, funktionsnedsättning eller degeneration i anslutning till hög ålder, uppfyller personen inte definitionen på person med funktionsnedsättning. Det är inte nödvändigt att påvisa någon särskild funktionsnedsättning eller sjukdom i anslutning till hög ålder, utan allmän bräcklighet på grund av hög ålder innebär att servicebehovet ska bedömas i enlighet med principerna i äldreomsorgslagen och att servicen ska ordnas med stöd av socialvårdslagen.

Ett särskilt stort tryck på funktionshinderservice uppstår av det ökande antalet äldre personer med demenssjukdomar. På grund av att lagen om funktionshinderservice har karaktären av speciallag och på grund av det begränsade anslag som finns till förfogandeför denna reform, är det nödvändigt att avgränsa definitionen av person med funktionsnedsättning så att äldre personer i fortsättningen får sin service med stöd av socialvårdslagen, inte lagen om funktionshinderservice.

Avsikten är att ordna tjänster för äldre i enlighet med socialvårdslagen bl.a. med hjälp av hemvård, stödtjänster och olika boendetjänster för äldre personer.

Med socialtjänster strävar man efter att svara på individuella servicebehov. De tjänster som bäst svarar mot de behov som beror på begränsningar i funktionsförmågan hos personer med funktionsnedsättning och hos äldre är inte nödvändigtvis likadana till innehållet och målen. Vid bedömningen av servicebehovet och genomförandet av tjänsterna betonas olika aspekter. När det gäller äldre personer är det t.ex. särskilt viktigt att förebygga andra servicebehov, särskilt behov av långtidsvård, samt att erbjuda vård och omsorg som motsvarar behovet enligt åldern. I tjänster för äldre framhävs också säkerheten. Dessa behov betonas i tjänsternas innehåll för nästan alla människor när funktionsförmågan försvagas. Detta är en väsentlig skillnad i förhållande till funktionshinderservice, där tyngdpunkten ligger i förverkligandet av delaktighet och likabehandling i enlighet med den aktuella livssituationen.

Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande HFD 2016:28 konstaterat att avsikten när lagen stiftades var att begränsa boendeservice enligt handikappservicelagen till en snäv krets. Det har inte varit meningen att boendeservice med stöd av handikappservicelagen ska ordnas för ett stort antal sådana äldre personer vars behov av vård och omsorg vanligen ordnats i kommunerna genom institutionsvård i ålderdomshem och numera allmänt också genom resurserat boende enligt socialvårdslagen.

Det hade inte angetts några åldersgränser för rätten till boendeservice enligt handikappservicelagen och rätten var inte beroende av åldern. Om en socialvårdsklients hjälpbehov för att klara av de dagliga sysslorna dock beror på sådan nedsatt funktionsförmåga som avses i 3 § 2 punkten i äldreomsorgslagen, kan hjälpbehovet inte anses bero på en funktionsnedsättning eller sjukdom på det sätt som avses i 8 § 2 mom. i handikappservicelagen och 11 § i handikappserviceförordningen.

A ansågs inte vara en sådan person med svår funktionsnedsättning för vilken kommunen skulle ordna boendeservice med stöd av handikappservicelagen. A:s servicebehov berodde inte på en funktionsnedsättning eller sjukdom på det sätt som avses i 8 § 2 mom. i handikappservicelagen och 11 § i handikappserviceförordningen, utan A:s funktionsförmåga hade under årens lopp småningom försvagats i och med hög ålder. Personen var född 1922.

Trots att det i den förslagna lagen samordnas två nuvarande lagar om funktionshinderservice, är avsikten inte att ändra på utgångspunkten att redan i nuläget är den särskilda servicen avsedd för en relativt liten grupp personer som har den mest utsatta ställningen. Dessa personer behöver service uttryckligen för att kompensera sådana olägenheter i olika livssituationer som beror på en långvarig, ofta livslång begränsning i funktionsförmågan.

Avsikten är dock att personer med funktionsnedsättning som tidigare har fått funktionshinderservice också ska få servicen när de blir äldre, när behovet av hjälp, stöd och omsorg beror på deras tidigare funktionsnedsättning och det inte klart är fråga om en ny funktionsnedsättning eller sjukdom som beror på åldrande. Även om det skulle vara fråga om en ny funktionsnedsättning eller sjukdom som anknyter till

Åldrande ska dock en förnuftig servicehelhet för personen med funktionsnedsättning beaktas, samt det faktum att personens ursprungliga funktionsnedsättning mycket ofta orsakar ytterligare funktionsnedsättningar i samband med åldrandet, t.ex. på grund av felställningar.

För att också äldre personer ska kunna få tjänster som motsvarar deras behov, har äldreomsorgslagen och socialvårdslagen reviderats stegvis.

Under reformens första fas överlämnades regeringens proposition 4/2020 rd, där det föreslogs att äldreomsorgslagen ändras. Propositionens huvudsakliga syfte var att tillgodose äldre personers grundlagsenliga rätt till oundgänglig omsorg och tillräckliga social- och hälsovårdstjänster. Lagändringarna trädde gradvis i kraft från och med den 1 oktober 2020 (565/2020). Personaldimensioneringen på 0,7 anställda per klient träder till fullo i kraft den 1 april 2023. Till äldreomsorgslagen fogades dessutom bestämmelser om bedömningsinstrumentet RAI som ska användas vid bedömningen av en äldre persons funktionsförmåga och servicebehov. Serviceanordnarna ska ta i bruk RAI-systemet senast den 1 april 2023.

Under den andra fasen av reformen av äldreomsorgen överlämnades regeringens proposition 231/2021 rd, där det föreslås ändringar av socialvårdslagen, äldreomsorgslagen, lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården och lagen om privat socialservice. Propositionen överlämnades till riksdagen i december 2021. Propositionens huvudsakliga syfte är att främja äldre personers förutsättningar att leva tryggt i sina hem och att få sådana tjänster i hemmet som motsvarar deras behov i rätt tid, i tillräcklig omfattning och av hög klass. De viktigaste förslagen gäller tryggnad av tillräcklig och högklassig hemvård, ökad service som stöd för boende i hemmet, reform av boendeservicen och ändringar i äldreomsorgslagen. Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2023 samtidigt med denna proposition. Långvarig institutionsvård för äldre personer inom socialvården ska upphöra före utgången av 2027.

Allmänna lagar och speciallagar kan också tillämpas parallellt. En persons servicehelhet kan bestå av till exempel stöd för närståendevård och stöd för rörligheten enligt den föreslagna lagen. En familj ska kunna få hemservice för barnfamiljer enligt socialvårdslagen och dessutom träning för att lära sig kommunikationsfärdigheter enligt den föreslagna lagen.

Enligt 5 *punkten* kan ett sådant behov av hjälp, stöd och omsorg som motsvarar definitionen av en person med funktionsnedsättning inte vara ett normalt behov som hänför sig till åldersperioden.

Den föreslagna särskilda servicen tryggar lika delaktighet och lika deltagande i samhällets olika funktioner. Syftet med servicen är att förverkliga likabehandling enligt livsskedet. Barns och unga personers behov i fråga om förverkligandet av likabehandling är olika än för befolkningen i arbetsför ålder eller den äldre befolkningen. Jämförelsen i fråga om att ordna nödvändiga och lämpliga tjänster för att likabehandling ska förverkligas, ska alltså göras i förhållande till personer utan funktionsnedsättning som hör till samma åldersgrupp och som är i en motsvarande livssituation. I fråga om äldre personer kompletterar 5 *punkten* momentets 4 punkt.

Barn och unga personer

Barns och unga personers rätt att få hjälp och stöd enligt den föreslagna lagen ska bedömas på samma sätt som rätten bedöms för alla andra personer med funktionsnedsättning, dock så att barnets intresse beaktas. När barns eller unga personers nödvändiga och upprepade behov av hjälp eller stöd beror på en väsentlig nedsättning av funktionsförmågan till följd av funktionsnedsättning eller sjukdom, ska barn och unga personer ha rätt att få service enligt den föreslagna lagen. Barnets aktiviteter enligt åldersnivån ska jämföras med aktiviteterna för barn utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder. Rätten för ett barn eller en ung person med funktionsnedsättning till service enligt den föreslagna lagen ska bedömas ur den synvinkeln, hur hans eller hennes funktionsförmåga avviker från barn eller unga personer utan funktionsnedsättning i samma ålder, och hur nödvändigt barnets eller den unga personens behov av särskild service är på grund av detta.

Exempelvis att ägna sig åt lek, hobbyverksamhet, att knyta och upprätthålla sociala kontakter och att delta i familjens vardag eller i småbarnspedagogik och grundläggande utbildning hör till normal livsföring för barn. Stödet enligt lagstiftningen om skyldigheten att ordna småbarnspedagogik och grundläggande utbildning ska vara primärt i förhållande till service enligt den föreslagna lagen. Den funktionshindersservice som ett barn får innebär dock att barnet har möjlighet att göra samma saker som andra jämnåriga barn utan funktionsnedsättning gör. Barn med funktionsnedsättning ska ha rätt till service enligt den föreslagna lagen också när servicen är en förutsättning för att barnen utan sina föräldrar eller andra familjemedlemmar och i enlighet med sin ålder ska kunna vara delaktiga och delta i aktiviteter som andra jämnåriga vanligen ägnar sig åt på egen hand eller tillsammans med andra barn.

Service enligt den föreslagna lagen ska ordnas för personen med funktionsnedsättning själv, om inte något annat föreskrivs särskilt. I vissa situationer, såsom vid situationer med betydande livsförändringar eller när barnet och familjen behöver stöd för att kommunicera, ska service också ordnas för familjen. Service ska också ordnas för familjen när syftet med servicen är att stödja familjens ork, såsom vid kortvarig omsorg. Det behov av hjälp med att sköta barnet eller det behov av hjälp i familjens vardag som en förälder till ett barn med funktionsnedsättning har ska beaktas vid bedömningen av servicebehovet för en förälder till ett barn med funktionsnedsättning och i klientplanen.

Familjemedlemmar och vårdnadshavare till ett barn med funktionsnedsättning och andra som har hand om barnet har rätt till service enligt 3 kap. i socialvårdslagen. Familjearbete enligt 18 §, hemservice enligt 18 a § och hemvård enligt 19 a § i den lagen är exempel på de viktigaste formerna av service för att stödja familjen och barnet. Om behovet av hjälp eller stöd är barnskyddsrelaterat och inte orsakas av en begränsning i funktionsförmågan som beror på barnets funktionsnedsättning eller sjukdom, har ett barn med funktionsnedsättning och barnets familj rätt att utöver vad som föreskrivs i socialvårdslagen i första hand få stöd inom barnskyddet för att främja föräldraskapet och barnets uppväxt och utveckling. Utöver den service som ordnas med stöd av de allmänna lagarna ska behövlig funktionshinderservice alltid beviljas så att den service som beviljas med stöd av olika lagar bildar en fungerande helhet som stöder hela familjen och är förenlig med barnets bästa.

Enligt 6 punkten ska en person med funktionsnedsättning ha ett nödvändigt och upprepat behov av hjälp, stöd eller omsorg.

Nödvändigheten av hjälp, stöd eller omsorg

Nödvändigheten av hjälp, stöd eller omsorg ska alltid bedömas i förhållande till det behov som begränsningen i funktionsförmågan medför. Bland annat personens ålder, livssituation, familjeförhållanden, boendeförhållanden samt omvärld och närmiljö ska påverka bedömningen av innehållet i och mängden av nödvändig hjälp och stöd. Bedömningen av huruvida ordnandet av service som möjliggör viss verksamhet hör till tillämpningsområdet för speciallagstiftningen avgörs däremot genom en bedömning av om verksamheten i fråga ska anses vara en del av normal livsföring.

Vid bedömningen av nödvändigheten ska man beakta de begränsningar, hinder och behov av hjälp eller stöd som funktionsnedsättningen eller sjukdomen medför individuellt och vilken service det då behövs för att funktionen ska kunna utföras. Hjälp eller stöd är nödvändig, om personen inte utan den kan klara av den aktuella funktionen. Hjälp eller stöd ska alltid bedömas vara nödvändig om personen inte kan klara sig utan den eller om personens hälsa eller trygghet skulle äventyras.

Nödvändigt behov av hjälp eller stöd kan också framträda i en situation där en person med funktionsnedsättning behöver flera social- och hälsotjänster för att en helhet av service enligt personens behov ska förverkligas. Nödvändigt behov av hjälp eller stöd kan också vara stort, ofta dygnet runt, i sådana situationer där en person fortlöpande behöver en annan persons hjälp för att hans eller hennes säkerhet ska vara garanterad, t.ex. på grund av andningssvikt eller avsaknad av förmåga att uppfatta fara.

Nödvändigt behov av hjälp eller stöd förutsätter dock inte alltid krävande eller sektorsövergripande service. Med stöd av den föreslagna lagen ska en person ha rätt att få service också när han eller hon på grund av en begränsning i funktionsförmågan nödvändigt och upprepade gånger behöver hjälp eller stöd i sådana situationer, ärenden eller omvärldar och närmiljöer som hör till normal livsföring, även om han eller hon i någon annan situation skulle klara sig självständigt utan hjälp. Också ett sådant behov av hjälp och stöd som inte framkommer i alla situationer, men som försvårar personens möjligheter att klara sig i oförutsedda, oplanerade eller nya situationer, kan vara nödvändigt.

Upprepat behov av hjälp, stöd eller omsorg

Upprepat behov av hjälp eller stöd är inte samma sak som kontinuerligt behov. Villkoret upprepat behov uppfylls t.ex. när hjälp behövs varje vecka, om tjänsten nödvändigt behövs på grund av ett funktionshinder på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom och personens hjälpbehov inte kan tillgodoses genom annan service i enlighet med personens individuella behov. Tjänsten kan också vara kortvarigare om det är möjligt att kompensera funktionshindret långvarigt med hjälp av den. Ett exempel på en sådan situation är ändringsarbeten i bostaden, ekonomiskt stöd för anskaffning av en anordning och kortvarig träning.

I 3 mom. Föreslås en informativ hänvisningsbestämmelse om ordnandet av tjänster och ansvaret för att ordna tjänster.

3 §. Stödjande av medbestämmande och delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Bestämmelserna om tillhandahållande av service i 4 kap. i socialvårdslagen ska alltid tillämpas också på personer med funktionsnedsättning. Med bestämmelserna om stödjande av medbestämmande och delaktighet för personer med funktionsnedsättning understryks vid sidan om socialvårdslagens bestämmelser som gäller alla klienter inom socialvården vikten i det att personen med funktionsnedsättning medverkar i och har äkta möjlighet att påverka bedömningen av personens servicebehov samt av definitionen av tjänster som är lämpliga för honom eller henne och sättet att tillhandahålla dessa. Utgångspunkten för bedömningen av servicebehovet och hela klientprocessen är att processerna genomförs tillsammans med personen med funktionsnedsättning. Därtill betonas i bestämmelserna andra sådana faktorer vars genomförande det ska söras för, så att personer med funktionsnedsättning ska ha faktiska möjligheter till att bli hörda, till medbestämmande och delaktighet i klientprocessens alla skeden.

En förtrolig relation och god växelverkan mellan den som använder servicen och tjänsteanordnaren spelar en central roll för en lyckad klientprocess. För att servicen i praktiken ska kunna tillhandahållas på ett verkningfullt sätt som respekterar personens egna val, ska han eller hon kunna vara delaktig, med andra ord delta i och påverka också processen för tillhandahållande av servicen samt utvärderingen och bedömningen av servicen. Servicen ska följas upp och utvärderas för att servicehelheten vid behov ska kunna ändras så att den bättre möter klientens behov. I den klientplan som utarbetas med personen med funktionsnedsättning ska det antecknas hur genomförandet av servicen följs upp. Tjänsteanordnaren ska säkerställa möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i planeringen av genomförandet av tjänsterna och i uppföljningen av genomförandet. Detta ska också säkerställas när välfärdsområdet inte producerar tjänsterna själv. Tjänsteanordnaren ska på det sätt som behovet och situationen kräver ingripa i problem i genomförandet av servicen för att klientens tjänster ska genomföras i enlighet med beslutet och klientplanen.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller medbestämmande för personer med funktionsnedsättning i bedömningen av servicebehovet och planeringen av service, tillhandahållandet och uppföljningen. Alla faser i serviceprocessen bör genomföras tillsammans med klienten och i de fall som avses i 9

och 10 § i socialvårdslagen med hans eller hennes lagliga företrädare, en anhörig eller någon annan närstående person. Målet är en sådan servicehelhet som tillgodoser klientens individuella behov. En viktig förutsättning för uppnåendet av detta mål är att personer med funktionsnedsättning deltar, vid behov med stöd för sitt deltagande.

I 2 mom. föreslås hänvisningsbestämmelser till klientlagen om klientens rätt att få en utredning om åtgärdsalternativen samt om klientens självbestämmanderätt och medbestämmande. Enligt 5 § i klientlagen ska socialvårdspersonalen för kunden utreda hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar liksom också andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak. Redogörelsen ska ges så att klienten tillräckligt väl förstår dess innehåll och betydelse. Om socialvårdspersonalen inte behärskar det språk som klienten använder eller om klienten på grund av en sinnesdefekt eller talsvårigheter eller av någon annan orsak inte kan göra sig förstådd, ska så långt möjligt tolkning ordnas och en tolk skaffas. Om det är fråga om ett ärende som kan inledas av en myndighet, ska tolkning och översättning ombesörjas i enlighet med 26 § i förvaltningslagen.

Om klientens rätt att få en utredning om åtgärdsalternativen finns bestämmelser också i socialvårdslagen. Utredandet av olika alternativ och bildandet av en helhetsbild av servicen förutsätter av klienten mera kunskap och kunnande när den föreslagna lagen trätt i kraft, eftersom personens egna val har större betydelse än tidigare vid ordnandet och genomförandet av servicen.

För att självbestämmanderätten och delaktigheten för en person med funktionsnedsättning ska kunna tillgodoses, ska personen vid behov få tillräckligt med stöd för deltagande och för att uttrycka sin egen vilja samt för att göra val under hela processen.

Bestämmelserna i 9 § i klientlagen gäller utredning av myndiga klienters vilja i de fall där de på grund av sjukdom eller av någon annan motsvarande orsak inte kan delta i och påverka planeringen och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls dem eller inte kan förstå föreslagna alternativa lösningar eller beslutens verkningar. Bestämmelser om minderåriga klienters ställning finns i 10 § i samma lag. En minderårig klients önskemål och åsikt ska utredas och beaktas på det sätt som klientens ålder och utvecklingsstadium förutsätter. I första hand ska det minderåriga barnets intresse beaktas.

Bestämmelserna i socialvårdslagen preciserar ovannämnda bestämmelser. Enligt 36 § 4 mom. i socialvårdslagen ska bedömningen av servicebehovet göras i den omfattning som klientens livssituation kräver i samarbete med klienten och vid behov med klientens närstående och andra aktörer. Klienten ska informeras om sina rättigheter och skyldigheter enligt den allmänna lagstiftningen och speciallagstiftningen samt om olika alternativ för tillhandahållande av tjänsterna. Dessutom ska kunden informeras om konsekvenserna av de föreslagna alternativen och om andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak. Utredningen ska ges så att klienten i tillräcklig utsträckning förstår dess innehåll och betydelse.

I 39 § i socialvårdslagen finns det bestämmelser om att klientens egen syn och åsikt ska beaktas och antecknas när klientplanen utarbetas. I 41 § i socialvårdslagen finns det bestämmelser om sektorsövergripande samarbete. För att klientorienteringen och personens intresse ska förverkligas, ska den yrkesutbildade person inom socialvården som ansvarar för utredandet av servicebehovet bedöma behovet hos personen med funktionsnedsättning för både service enligt socialvårdlagen och särskild service enligt den föreslagna lagen tillsammans med personen med funktionsnedsättning.

I 3 mom. preciseras bestämmelserna i klientlagen och socialvårdslagen. Enligt momentet ska medbestämmandet för personer med funktionsnedsättning stödjas på det sätt som deras funktionsförmåga, ålder och livssituation förutsätter. Stödet tryggar möjligheterna att delta i processen på lika villkor trots ett funktionshinder till följd av funktionsnedsättning eller sjukdom. Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt att i sitt eget ärende använda olika kommunikationsmedel som stöder och ersätter talet. Faktiskt medbestämmande för personer med funktionsnedsättning förutsätter att de får tillräckligt med information, har tillgång till de medel som behövs för interaktiv kommunikation och vid behov får stöd för att bilda sig egna åsikter och uttrycka sina önskemål.

Medbestämmande och delaktighet för personer med funktionsnedsättning ska främjas på många olika sätt. Klientbesök och redogörelser och utredningar för bedömningen av servicebehovet och servicen ska ordnas på en tillgänglig plats som också i övrigt lämpar sig för personen med funktionsnedsättning. Deltagandet i diskussionen ska göras på lätt som möjligt. Personens ålder och livssituation samt det språk och de kommunikationsmedel som personen använder inverkar på vilket stöd personen behöver. En person som saknar ett stödnät av närstående kan behöva mera stöd. En ung person med funktionsnedsättning som håller på att bli självständig kan behöva stöd för bildandet av en egen självständig åsikt och för att göra egna val.

Livssituationen för en person med funktionsnedsättning ska i vid omfattning omfatta sådant som kan vara av betydelse vid bedömningen av personens servicebehov. Delaktigheten och deltagandet för en person med funktionsnedsättning ska t.ex. stödjas på det sätt som hans eller hennes språkliga och kulturella bakgrund förutsätter. Detta har betydelse bl.a. när det gäller att stödja delaktighet och deltagande för svenskspråkiga, samiska och teckenspråkiga personer med funktionsnedsättning samt personer med funktionsnedsättning med romsk bakgrund.

En person med funktionsnedsättning ska få använda ett sådant språk och ett sådant kommunikationssätt som lämpar sig för honom eller henne och ska vid behov få stöd för att få information, bilda sig en egen åsikt och uttrycka den samt för att göra sin egen vilja gällande. På det sättet är det möjligt att få reda på personens egen vilja. Tjänsteansvariga ska säkerställa att interaktionen förverkligas på ett sådant sätt att alla parter i klientprocessen förstår varandra och kan kommunicera med varandra. Detta är speciellt viktigt när det är fråga om personer som inte har förmåga att tänka konceptuellt eller som inte utan stöd kan avgöra frågor som gäller deras service.

Klientprocessen ska genomföras så att självbestämmanderätten förverkligas också i fråga om dem som har speciellt svårt att uttrycka sin vilja och sina behov. I 5 § 3 i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården föreskrivs det hur klientens medbestämmande ska tryggas i situationer där klienten och personalen saknar ett gemensamt språk eller klienten på grund av en sinnesdefekt eller ett talfel eller av någon annan orsak inte kan göra sig förstådd. I dessa situationer ska det sörjas för att personen får en tillräcklig uppfattning om innehållet i och betydelsen av sitt ärende och kan uttrycka sin åsikt. Om det inte är möjligt att tillkalla tolk, ska man se till att förståelsen tryggas på andra sätt. Bestämmelser om Folkpensionsanstaltens skyldighet att ordna tolkningstjänst för personer med hörselnedsättning, personer med synhörselnedsättning syn- och hörselnedsättning och personer med talnedsättning finns i lagen om tolkningstjänst. Vid behov ska myndigheten sörja för tolkning på det sätt som förvaltningslagen förutsätter.

Syftet med 4 mom. är att trygga medbestämmanderätten för barn och unga personer med funktionsnedsättning inom socialvården i enlighet med deras ålder och utvecklingsfas och med beaktande av personens språk, kulturella bakgrund och kommunikationssätt. Förpliktelsen är starkare än den skyldighet att höra som gäller enligt förvaltningslagen. När behovet av socialvård

för barn och unga personer bedöms, vid beslut som gäller ett barn eller en ung person samt när socialvård tillhandahålls ska det enligt 32 § i socialvårdslagen läggas särskild vikt vid barnets och den unga personens åsikter och önskemål. Barnet och den unga personen ska ges möjlighet att med hänsyn till ålder och utvecklingsfas få information om ett ärende som gäller honom eller henne och att lägga fram sin åsikt och sitt önskemål.

Barn och unga personer med funktionsnedsättning löper risk att bli utomstående när målen med deras eget liv och behoven utreds samt när servicen planeras, tillhandahålls och utvärderas. Risken är speciellt stor när ett barns eller en ung persons kognitiva färdigheter utvecklas ojämnt eller långsammare än hos andra jämnåriga eller om barnet eller den unga personen är mera beroende av en annan persons hjälp än vad åldersnivån antyder. Risken är stor också när barnet eller den unga personen inte har ett fungerade kommunikationssätt, eller när den person som ansvarar för planeringen och genomförandet av servicen inte behärskar det språk och kommunikationssätt som barnet eller den unga personen använder. Därför ska serviceanordnaren och andra myndigheter och aktörer som arbetar med personer med funktionsnedsättning fästa särskild vikt vid att stödja delaktigheten för barn och unga personer med funktionsnedsättning.

Enligt 6 § 3 mom. i grundlagen ska barn ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. I praktiken har bestämmelsen ofta tolkats alltför snävt. Avsikten är att den föreslagna bestämmelsen ska förändra praxis så att den motsvarar den nivå som förutsätts enligt FN:s konvention om barnets rättigheter och enligt funktionshinderkonventionen. Enligt artikel 12 i konventionen om barnets rättigheter har ett barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätt att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och utvecklingsfas. För detta ändamål ska barnet beredas möjlighet att bli hörd i alla frågor som berör barnet. Barnets åsikter och deras betydelse ska bedömas från fall till fall. Alla barns åsikter ska utredas och beaktas på tillbörligt sätt. Bland annat av denna orsak anser kommittén för barnets rättigheter att artikel 12 kräver att också andra kommunikationssätt än språkliga erkänns och respekteras. Sådana kommunikationssätt är bland annat lek, kroppsspråk, ansiktsuttryck samt ritning och målning, med hjälp av vilka redan mycket unga barn kan uttrycka sin uppfattningsförmåga, sina val och preferenser.

Enligt artikel 7.3 i funktionshinderkonventionen ska avtalsparterna säkerställa att barn med funktionsnedsättning har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem, varvid deras åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till deras ålder och mognad på lika villkor som för andra barn, och att de för att utöva denna rättighet erbjuds stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder. Artikel 3 i funktionshinderkonventionen kräver att den fortlöpande utvecklingen av förmågorna hos barn med funktionsnedsättning och barnens identitet respekteras. Exempelvis ska dessutom den i artikel 30 föreskrivna rätten till stöd för sin särskilda kulturella och språkliga identitet beaktas i fråga om personer som använder teckenspråk.

Barn och unga personer ska ges möjlighet att använda ett språk som lämpar sig för dem och behövliga kommunikationsmetoder och kommunikationsmedel, som hjälper dem att uttrycka sina åsikter, och de ska få hjälp med användningen av dem. Åldern ensam kan inte avgöra betydelsen av ett barns eller en ung persons åsikter, utan barnets och den unga personens önskemål och åsikter ska bedömas på det sätt som hans eller hennes utvecklingsfas förutsätter. Barnets eller den unga personens utvecklingsfas inverkar bland annat på hur han eller hon ska informeras om något, så att han eller hon de facto ska förstå vad det är fråga om, eller hur barnet eller den unga personen ska höras eller stödjas i interaktionen och uttryckandet av den egna åsikten. Det kan också vara av betydelse hur och i hurdan situation åsikten utreds. Barnet kanske uttrycker sin åsikt i en bekant miljö, när frågan utreds genom begrepp och uttryckssätt som är bekanta för barnet. På motsvarande

sätt kan det vara så att när ett barn med funktionsnedsättning kommunicerar i en främmande miljö, kan det inte uttrycka sådant som det annars skulle kunna uttrycka. Därför ska särskilt barns åsikter utredas i en bekant vardagsmiljö.

4 §. Bedömning av servicebehovet och klientplan. Paragrafen innehåller hänvisningsbestämmelser till bestämmelserna i socialvårdslagen om bedömning av servicebehovet samt om klientplan och kontaktperson. Bedömning av servicebehovet hos en person med funktionsnedsättning ska göras och klientplanen utarbetas i enlighet med socialvårdslagen, särskilt med beaktande av skyldigheten till sektorsövergripande samarbete enligt 41 § i socialvårdslagen. I nuläget finns det separata bestämmelser om bedömning av servicebehovet för en person med funktionsnedsättning och om klientplan samt om specialomsorgsprogram i handikappservicelagen och specialomsorgslagen. Enligt 3 § 2 mom. i handikappservicelagen ska kommunen vid anordnande av service och stöd enligt lagen beakta klientens individuella hjälpbehov.

I 1 mom. hänvisas det i fråga om bedömning av servicebehovet för personer med funktionsnedsättning till 36 och 37 § i socialvårdslagen. Bedömningen av servicebehovet utgör en central och integrerad del av planeringen och genomförandet av servicen samt bildandet av den helhet som servicen bildar. En omsorgsfull bedömning är en förutsättning för att det ska ordnas service av hög kvalitet som är förenlig med klientens individuella behov. Enbart en diagnos eller ett funktionshinder räcker inte till för att beskriva personens funktionsförmåga eller servicebehov, utan på dessa inverkar även personens och hans eller hennes familjs livssituation, levnadsförhållanden, omvärld och närmiljö, hälsotillstånd samt språkliga och kulturella bakgrund. Vid bedömningen av servicebehovet ska bestämmelserna om lagens syfte, som genomsyrar den föreslagna lagen, samt lagens tillämpningsområde beaktas.

I socialvårdslagen föreskrivs det närmare om innehållet i bedömningen av servicebehovet hos personer med funktionsnedsättning, och om förfarandet samt om de tidsfrister inom vilka bedömningen ska inledas och slutföras. Enligt 36 § 5 mom. i socialvårdslagen ska den person som ansvarar för att bedömningen görs ha en sådan lämplig behörighet som avses i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. Bestämmelser om behörighetskraven finns numera i lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården (817/2015). Bedömningen av servicebehovet ska bygga på tillräcklig sakkunskap och kompetens framför allt om frågor kring funktionsnedsättning. Den yrkesutbildade person inom socialvården som ansvarar för bedömningen ska vid behov vända sig till andra myndigheter för att anlita specialkompetens och multidisciplinärt stöd som behövs vid bedömningen av behovet av särskild service. I fråga om klientens medbestämmande i bedömningen av servicebehovet ska dessutom det som föreskrivs i 3 § i lagförslaget beaktas.

När det gäller barn och unga ska bestämmelsen i 36 § 5 mom. i socialvårdslagen, om att för bedömningen av servicebehovet hos barn och andra personer som behöver särskilt stöd ansvarar en socialarbetare i tjänsteförhållande, beaktas. I enlighet med 3 § i socialvårdslagen är ett barn eller en 18–24-årig person med funktionsnedsättning i behov av särskilt stöd om barnet eller personen har särskilda svårigheter att söka och få behövliga social- och hälstjänster på grund av kognitiv eller psykisk funktionsnedsättning eller sjukdom, missbruk av rusmedel, samtidigt behov av flera stöd eller på grund av någon annan motsvarande orsak, eller om barnets uppväxtförhållanden äventyrar eller inte tryggar barnets hälsa eller utveckling eller om barnet eller den unga personen genom sitt beteende äventyrar sin hälsa eller utveckling. Till exempel är ett sådant barn med funktionsnedsättning i behov av särskilt stöd, som behöver flera tjänster samtidigt eller som genom sitt beteende äventyrar sin hälsa eller utveckling. I vissa situationer kan svåra kommunikationsproblem även leda till att barnet eller den unga personen är i behov av särskilt stöd,

varvid en socialarbetare i tjänsteförhållande ansvarar för bedömningen av servicebehovet hos barnet eller den unga personen.

Enligt 2 mom. finns bestämmelser om utarbetande av en klientplan och om en egen kontaktperson i 39 och 42 § i socialvårdslagen. Utgångspunkten är att en klientplan enligt 39 § i socialvårdslagen ska utarbetas för personer med funktionsnedsättning som på grund av en begränsning av funktionsförmågan till följd av en funktionsnedsättning eller sjukdom behöver service enligt den nya speciallagen. Detta motsvarar den nuvarande skyldigheten enligt handikappservicelagen att utarbeta en serviceplan och skyldigheten enligt specialomsorgslagen att utarbeta ett specialomsorgsprogram. En enda plan ska omfatta service enligt socialvårdslagen och den föreslagna lagen och vid behov även service enligt andra lagar. I undantagsfall kan beslut om en enskild tjänst fattas redan på basis av bedömningen av servicebehovet. Detta kan ske i sådana situationer där en person med funktionsnedsättning medan serviceprocessen fortfarande pågår gör en ansökan om en serviceform som det är möjligt att fatta beslut om och som ligger i klientens intresse. En sådan enskild tjänst kan vara t.ex. färdtjänst. Om en person behöver flera olika tjänster, förutsätter beslutsfattande, genomförande och uppföljning enligt 39 § i socialvårdslagen alltid utarbetande av en klientplan.

Klientplanen skapar ingen rätt till service. Om rätten till service och rätten att få ett beslut om service föreskrivs särskilt.

Enligt 42 § i socialvårdslagen ska det för en klient inom socialvården utses en egen kontaktperson, om inte det för klienten utsetts en annan arbetstagare som ansvarar för servicen eller om utseendet av en egen kontaktperson av någon annan orsak inte är uppenbart onödigt. Den som är egen kontaktperson har i uppgift att i enlighet med klientens behov och intresse främja genomförandet av 38 § 2 och 3 mom. samt vid behov utföra andra uppgifter som föreskrivs i lagen.

Också för ett barn eller en ung person med funktionsnedsättning ska utses en egen kontaktperson för den tid klientrelationen pågår. Om klienten är ett barn eller en ung person, ska den egna kontaktpersonen eller den arbetstagare som utför klientarbete tillsammans med den egna kontaktpersonen vara socialarbetare. Barnets eller den unga personens egen kontaktperson och en arbetstagare som ansvarar för barnets vård och fostran utanför hemmet ska samarbeta med barnet eller den unga personen med funktionsnedsättning och hans eller hennes föräldrar och vårdnadshavare.

Bestämmelsen innehåller också en hänvisning till att i fråga om det sektorsövergripande samarbetet vid bedömningen av servicebehovet och utarbetandet av klientplanen och i fråga om samordningen av servicen iakttas det som föreskrivs i 41 § i socialvårdslagen. För att bedöma servicebehovet, fatta beslut och tillhandahålla socialvård ska den myndighet inom socialvården som ansvarar för åtgärden se till att tillräcklig och tillräckligt mångsidig sakkunskap och kompetens med hänsyn till personens individuella behov finns att tillgå. Om bedömningen av personens behov och uppfyllandet av dem kräver service eller stödåtgärder av socialväsendet eller övriga myndigheter eller aktörer, ska dessa på begäran av den arbetstagare som ansvarar för åtgärden delta i bedömningen av personens servicebehov och i utarbetandet av en klientplan. På basis av klientens samtycke ska arbetstagaren enligt behov också kontakta olika sakkunniga och personens anhöriga och närstående.

Betydelsen av bedömning av servicebehovet som görs i ett sektorsövergripande samarbete framhävs när det gäller barn och unga personer med funktionsnedsättning och andra personer med funktionsnedsättning som behöver omfattande och sektorsövergripande hjälp och stöd. Med en

ändamålsenlig bedömning av servicebehovet och utarbetande av en klientplan avser man att säkerställa att servicehelheten motsvarar personens behov också t.ex. i fråga om rehabilitering och andra hälso- och sjukvårdstjänster samt i fråga om småbarnspedagogik och grundläggande utbildning.

För personer med funktionsnedsättningen och särskilt när det gäller barn och unga med funktionsnedsättning är det viktigt att det i ett sektorsövergripande samarbete vid behov bedöms olika alternativ för ordnande av behövlig service och stödåtgärder. Socialarbetaren ska i ett så tidigt skede som möjligt kontakta andra myndigheter och aktörer till exempel inom småbarnspedagogisk verksamhet eller undervisningsväsendet. Vid behov ska socialarbetaren konsultera experter inom barnskydd, psykologi eller medicin. Det bör också sörjas för barnets eller den unga personens möjlighet att uttrycka sig själv genom att ordna stöd för kommunikationen och beslutsfattandet. Om bedömningen av servicebehovet och ordnandet av service för ett barn eller en ung person kräver sektorsövergripande kompetens, är behövliga aktörer skyldiga att delta i processen. För samarbetet med andra aktörer krävs samtycke från barnets eller den unga personens vårdnadshavare. Bestämmelser om utlämnande av klientuppgifter finns i klientlagen.

Betydelsen av sektorsövergripande samarbete framhävs också i 7 § i lagen om småbarnspedagogik. Enligt den bestämmelsen ska kommunen vid anordnandet av småbarnspedagogik samarbeta med de instanser som ansvarar för undervisning, idrott och kultur, barnskydd och annan socialvård, rådgivningsverksamhet och övrig hälsovård samt andra behövliga aktörer. Enligt 7 § 2 mom. i den lagen tillämpas på ett barns rätt att få stödåtgärder och service inom social- och hälsovården till stöd för sin utveckling och sitt välbefinnande socialvårdslagen, lagen om service och stöd på grund av handikapp, lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda och hälso- och sjukvårdslagen och det som föreskrivs om social- och hälsovård någon annanstans i lag En anordnare eller producent av småbarnspedagogik ska vid behov samarbeta med dem som ansvarar för social- och hälsovården för att bedöma, planera och ge den stöd- och servicehelhet barnet behöver.

Samordning med annan service för klienten ska alltid göras när det behövs för att bilda en sådan helhet av service som tillgodoser klientens intresse. Klientens intresse bedöms på det sätt som föreskrivs i 4 och 5 § i socialvårdslagen.

5 §. Beslutsfattande och tillhandahållande av service. I paragrafen föreslås bestämmelser om beslutsfattandet, de faktorer som ska beaktas vid ordnandet och tillhandahållandet av servicen och om tillhandahållandet av service för barn och unga med funktionsnedsättning.

I 1 mom. föreslås hänvisningar till socialvårdslagens bestämmelser om beslutsfattande och genomförande i fråga om socialvård. Genom bestämmelsen preciseras bestämmelserna i förvaltningslagen och klientlagen. Enligt 45 § 1 mom. i socialvårdslagen har klienten rätt att få ett skriftligt beslut om ordnandet av socialservice.

Med tanke på personens rättsskydd är det viktigt att få ett skriftligt beslut och behövliga anvisningar för sökande av ändring. Speciellt med tanke på rättssäkerheten för en person med funktionsnedsättning är det viktigt att beslutet och andra handlingar som hör till ärendet är i ett format som är begripligt och tillgängligt för klienten. Alla omständigheter som är väsentliga med tanke på ordnandet av servicen ska antecknas i ett sådant beslut av en tjänsteinnehavare i vilket ändring kan sökas. På det sättet kan förverkligandet av rättssäkerheten för en person med funktionsnedsättning säkerställas i ett sådant fall där en plan inte har utarbetats eller när dess innehåll är oklart.

Enligt 45 § 1 mom. i socialvårdslagen ska ett ärende som gäller brådskande åtgärder handläggas och beslutet fattas utan dröjsmål så att klientens rätt till nödvändig omsorg och försörjning inte äventyras. Enligt 45 § 2 mom. i socialvårdslagen ska beslutet i brådskande fall verkställas utan dröjsmål och i fall som inte är brådskande utan ogrundat dröjsmål.

När det gäller en person med funktionsnedsättning är det ofta fråga om beslutsfattande som gäller säkerställande av nödvändig omsorg, t.ex. när man beslutar om en servicehelhet som gäller boendet eller i vissa situationer, t.ex. då en person med funktionsnedsättning hittar sysselsättning eller börjar studera, om personlig assistans eller stöd för rörligheten. Besluten ska då fattas utan dröjsmål och det ska sörjas för att inte klientens rätt till nödvändig omsorg och tillräckliga social- och hälsovårdstjänster äventyras.

Enligt 45 § 2 mom. i socialvårdslagen ska beslutet alltid verkställas senast inom tre månader från det att ärendet inletts. Tiden kan vara längre än detta om utredningen av ärendet av något särskilt skäl kräver en längre handläggningstid eller om verkställigheten fördröjs av något annat särskilt skäl som hänger samman med klientens behov. Om servicen inte kan tillhandahållas inom den föreskrivna skäligen tiden, ska det fattas ett överklagbart beslut om avslag, som kan överklagas. Bestämmelsen har betydelse framför allt vid tillhandahållandet av service som stöder boendet. Vid verkställigheten av beslut gäller det dock alltid att se till att dröjsmål med verkställigheten inte äventyrar den nödvändiga omsorgen för personen. Bestämmelsen ger bättre skydd för verkställigheten av beslut enligt den föreslagna lagen än nuvarande 3 a § 3 mom. i handikappservicelagen, enligt vilket tidsfristen på tre månader för fattande av beslut börjar från ansökan men där tiden för verkställigheten av beslutet inte har föreskrivits.

Enligt 38 § 3 mom. i socialvårdslagen ska för personer vars stödbehov är bestående eller långvarigt stödet om möjligt ordnas så att servicens kontinuitet tryggas. För att trygga kontinuiteten i funktionshinderservicen krävs långvariga beslut. Därför föreslås att det till 5 § 1 mom. tillfogas en bestämmelse om att utgångspunkten alltid ska vara ett beslut som är i kraft tills vidare. Funktionshinderservicen är nödvändig för personer med funktionsnedsättning. Dessutom är servicebehovet hos personer med funktionsnedsättning i regel långvarigt, ofta bestående och livslångt. Därför är det viktigt att personer med funktionsnedsättning kan lita på att beslutet är bestående.

Beslut som är i kraft en viss tid kan fattas när detta är förenligt med intresset för personen med funktionsnedsättning och passar dennes individuella situation, t.ex. ett visst skede i livet. Till sin karaktär skulle tjänster för viss tid vara till exempel boendeträning som ges som träning eller handledning i rörlighet. Överlag ska målinriktad träning vara tidsbunden.

Enligt riksdagens justitieombudsmans avgörande 28.10.2014 Dnr 5061/4/43 ska myndigheten, när det är fråga om sådan service i fråga om vilken behovet är kontinuerligt, fatta beslut om servicen så att beslutet är i kraft tills vidare.

I 2 mom. betonas skyldigheten att ordna och producera funktionshinderservicen på ett sådant sätt att personen får sådan hjälp, stöd och service som till alla delar möter de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning. Innehållet i, kvaliteten hos och omfattningen av hjälpen, stödet och servicen samt sättet att tillhandahålla dessa bildar en helhet, vars alla delområden ska genomföras i enlighet med klientens önskemål, behov och intressen på det sätt som föreskrivs i klientlagen och i socialvårdslagen.

Personens individuella behov som fastställts vid bedömningen av servicebehovet och utarbetandet av klientplanen samt den service som antecknats i klientplanen och sättet att tillhandahålla servicen ska beaktas vid fattandet av beslut som gäller funktionshinderservice. En förutsättning för beslut av hög kvalitet är en

grundlig bedömning av servicebehovet och serviceplaneringsprocess som genomförts tillsammans med klienten. Avvikelser från den servicehelhet som antecknats i klientplanen ska endast kunna göras av grundad anledning. En grundad anledning kan t.ex. vara att en servicehelhet som ingår i klientplanen kan anses strida mot klientens intresse.

Också i socialvårdslagen föreslås en skyldighet att motivera beslut i sådana situationer där tjänsteinnehavarens beslut avviker från det som antecknats i klientplanen. Bestämmelser om detta föreslås i 45 § i socialvårdslagen som ändras till denna del.

Bestämmelsen betonar den betydelse som bedömningen av servicebehovet och klientplanen har och deras samband med beslutsfattandet och verkställigheten av beslut samt den stora vikten av klientens delaktighet och egna val när beslut om klientens service och sättet att tillhandahålla den fattas. Betydelsen av bedömningen av servicebehovet och klientplanen betonas särskilt när tjänsterna skaffas genom offentlig upphandling. Tjänsteanordnaren ska individuellt utreda servicebehovet hos varje person med funktionsnedsättning. Ett avtal mellan tjänsteanordnaren och producenten kan inte definiera vilka tjänster som ges till klienten.

Den föreslagna bestämmelsen betonar tjänsteanordnarens och tjänsteproducenternas ansvar för tjänsternas innehåll och kvalitet såväl i fråga om offentligt upphandlade tjänster som tjänster som produceras på andra sätt. Vid bedömning av intresset för personer med funktionsnedsättning ska 4 och 5 § i socialvårdslagen beaktas. Hänsyn ska i synnerhet tas till hur olika tillvägagångssätt och lösningar bäst tryggar klientens och hans eller hennes närståendes välbefinnande, stärkandet av klientens förmåga att klara sig självständigt och agera på eget initiativ samt nära och fortlöpande människorelationer, rätt och tillräckligt stöd vid rätt tidpunkt i förhållande till behoven, möjlighet att delta i och påverka sina egna ärenden samt den språkliga, kulturella och religiösa bakgrunden, utbildning som motsvarar önskemål, anlag och andra färdigheter, en kanal till arbetslivet samt verksamhet som främjar delaktighet.

Bestämmelsen understryker vikten av att de beslut som fattats utifrån bedömningen av servicebehovet och klientplanen också i praktiken ska verkställas och genomföras så att servicen möter de individuella behov som slagits fast under klientprocessen, och att individens rättigheter tillgodoses oberoende av sättet för genomförandet av servicen och till exempel oberoende av konkurrensutsättning. Betydelsen av klientens intresse accentueras när servicen och sättet att tillhandahålla den väljs.

Eftersom sättet att producera servicen har mycket stor betydelse för livet för en person med funktionsnedsättning föreslås att 39 § i socialvårdslagen, som gäller klientplanen, kompletteras så att klientplanen ska innehålla klientens och vid behov en till klienten närstående persons förslag på sättet att tillhandahålla servicen som bäst möter klientens behov. Servicen ska tillhandahållas på det sätt som har antecknats i klientplanen, om det inte finns en motiverad anledning av avvika från planen.

Riksdagens justitieombudsman konstaterar följande i sitt avgörande 5086/2019 från den 19 september 2020: I detta sammanhang vill jag allmänt betona betydelsen av en vård- och serviceplan (eller liknande klientplan) i planeringen, ordnandet och genomförandet av funktionshindersservice. Serviceplanen är en verksamhetsplan som myndigheten och klienten har utarbetat i ömsesidig växelverkan och som baserar sig på en bedömning av klientens servicebehov.

Enligt 108 § i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016), nedan upphandlingslagen, ska upphandlingsenheten beakta den lagstiftning som gäller tjänsten i fråga och användarnas behov. Bestämmelsen har formats för att trygga individuella, långvariga och

regelbundna socialtjänster för dem som använder tjänsterna. Avtal ska utarbetas så att de i mån av möjlighet tryggar tjänstens kontinuitet och inte har oskäligen eller oändamålsenliga följder för tjänsteanvändarna. Detta kan t.ex. betyda det att när klientens behov kräver det ska upphandlingsavtal ingås så att de är i kraft tills vidare och att det också i övrigt fästs uppmärksamhet vid deras varaktighet vid uppgörandet av anbudsfrågan och avtalsvillkoren.

På samma sätt ska det fästas uppmärksamhet vid avtalsvillkor genom vilka man sörjer för kontinuiteten hos servicen för enskilda klienter. Vid långvariga tjänster är också de avtalsvillkor betydelsefulla enligt vilka tjänstens kvalitet och innehåll bibehålls som sådana att de motsvarar klientens intresse. Klienten ska dock ha rätt att byta tjänsteproducent när livssituationen förutsätter det.

Vid upphandling av social- och hälsovårdstjänster ska den upphandlande enheten beakta faktorer som har samband med tjänsternas kvalitet, kontinuitet, åtkomlighet, överkomlighet, tillgänglighet och omfattning, de olika användarkategoriernas särskilda behov, användarnas deltagande och ökade möjligheter till påverkan samt innovation.

Vid upphandling av social- och hälsovårdstjänster ska den upphandlande enheten, för att trygga individuella, långvariga och regelbundna vård- och socialtjänster för dem som använder tjänsterna, beakta användarnas särskilda behov och samråd med användarna på det sätt som föreskrivs i förvaltningslagen (30.12.2003/1361).

Riksdagens ekonomiutskott har i sitt betänkande (EkUB/2018 rd) i anslutning till medborgarinitiativet (MI 2/2018 rd) framhåvt att upphandlingslagstiftningen är procedurlagstiftning som föreskriver hur upphandling som hör till lagens tillämpningsområde ska göras. Däremot föreskriver den inte vad som ska upphandlas eller till vilket pris och med vilken kvalitet. I betänkandets motivering framhålls vidare att den upphandlande enheten kan ställa vilka kvalitetskriterier den vill som absolut villkor för deltagande i anbudsproceduren och att man vid valet av sättet att ordna tjänsterna alltid måste beakta den lagstiftning som tryggar rättigheterna för personerna med funktionsnedsättning och servicens kvalitet.

Klientens individuella behov av hjälp och stöd och de åsikter och önskemål som klienten framför i fråga om sitt eget liv är centrala när det gäller att fastställa kvaliteten på servicen. Också personalens kompetens och expertis och behärskande av klientens språk och kommunikationsmetoder är viktiga för att man ska kunna svara på klienternas individuella behov. Servicens kvalitet med avseende på hur pass väl den når upp till de egna mål och ståndpunkter som klienten fört fram kan bedömas utifrån t.ex. auditering av verksamheten, klientrespons och klientenkäter samt klientjuryer. Responssystem ska utföras på ett sådant sätt att alla klienter med olika funktionsnedsättningar har möjlighet att använda dem.

Tillräcklig service ska finnas att tillgå vid behov under alla tider av dygnet oberoende av t.ex. personalstyrkan eller arbetspassen. Vid tillhandahållandet av service gäller det också att se till att det sätt som valts för tillhandahållandet inte hindrar möjligheterna för personen med funktionsnedsättning att agera på eget initiativ, disponera sin tid eller ha socialt umgänge. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt årsboksavgörande HFD 2002:75 behandlat tillhandahållandet av boendeservice med tanke på skyddet för privatlivet. Enligt avgörandet ska vid bedömningen av vårdplatserna de allmänna boendekraven och de boendes grundläggande fri- och rättigheter, såsom integritetsskyddet, beaktas. För att de boende ska kunna bo på ett hemligt sätt förutsätts det enligt avgörandet att de har tillgång till ett eget rum. Oavsett boendeform är skyddet för privatlivet en tryggad grundläggande rättighet för var och en.

Förvaltningsbesvär om socialvårdens beslut görs ofta i situationer där tjänsteordnaren har efter att tjänster anskaffats genom upphandling beslutat om anskaffning av helhetsservice och ingått ett upphandlingsavtal med en tjänsteproducent. För att säkerställa klientens rättssäkerhet ska det då sörjas för att ett nytt individuellt beslut fattas, om tjänsternas innehåll eller någon annan faktor som anknyter till ordnandet avsevärt ändras från det tidigare. Då kan klienten vid behov genom ändringssökande låta pröva den tjänst som han eller hon får som resultat av prövningen och det, huruvida tjänsten motsvarar hans eller hennes behov.

Trots att klienten inte enligt rättspraxis har absolut rätt att få en tjänst ordnad just på det sätt som klienten vill, kan det i samband med ändringssökande också bedömas frågor som gäller förfarandet vid ordnandet av tjänsten såsom det huruvida den aktör som har ansvar för ordnandet på ett korrekt sätt har sört för hörandet av klienten, sett till att utreda klientens behov av hjälp och stöd och beaktat hans eller hennes önskemål och åsikter på det sätt som klientlagen förutsätter (HFD: 2017:95; JO 31.10.2006, Dnr 2928/0/04).

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg i sitt avgörande HFD 29.4.2014 liggare 1447, att kommunen ska i enlighet med principen om god förvaltning när den sköter lagstadgade uppgifter enligt 8 § 2 mom. i handikappservicelagen fästa särskild uppmärksamhet vid säkerställandet av servicens kontinuitet. När beslut fattas för viss tid ska tjänsten således beviljas för tillräckligt lång tid och ett nytt beslut ska fattas i tillräckligt god tid innan det tidigare beslutets giltighetstid går ut.

Tjänsteordnaren ska se till att klientens självbestämmanderätt och delaktighet görs gällande på lika grunder i samband med servicen oavsett vem som tillhandahåller den eller på vilket sätt den tillhandahålls. Klienten ska vid behov få det stöd han eller hon behöver för att bilda och uttrycka sin åsikt som stöd i att fatta beslut, som beviljas med stöd av 12 § i denna lag.

Riksdagens justitieombudsman ansåg i sitt avgörande 12.12.2013 Dnr 3984/4/12 att det organ som ansvarar för socialvården i kommunen hade skyldighet att övervaka kvaliteten hos socialtjänster som skaffats från marknaden. Det kommunala organet och tjänsteinnehavarna underställde det hade skyldighet att vidta lämpliga åtgärder vid brister i servicens kvalitet eller om ordnandet av servicen äventyrade förverkligandet av de enskilda intressena hos klienterna. I avgörandet konstaterades det att Kommunen ska när den ordnar sin tjänsteproduktion genom att köpa tjänster från en privat tjänsteproducent till alla delar försäkra sig om tjänsternas kvalitet och att de är lämpliga när tjänsterna tillhandahålls. En klient inom socialvården har alltid rätt att vända sig till den kommun som är tjänsteordnare, om det vid tillhandhållandet av tjänster sker ett fel eller om tjänsten inte kan tillhandahållas störningsfritt. Tjänstearrangören och beställarkommunen ska på basis av responsen vidta de åtgärder som behövs för att rätta till eventuella fel. I fortsättningen kommer detta ansvar att ligga hos det välfärdsområde som ansvarar för ordnandet.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om serviceordnarens skyldighet att se till att den service för personer med funktionsnedsättning som ordnas med stöd av denna lag och andra lagar bildar en enhetlig helhet som främjar syftet med denna lag. Serviceordnaren ska dessutom sörja för att service för familjemedlemmar till en person med funktionsnedsättning ordnas som en del av servicehelheten när servicen har ett nära samband med stödandet av personen med funktionsnedsättning. Sådan service är till exempel flyttningsträning som ordnas med stöd av 7 § i den föreslagna lagen. Den service som ordnas för familjemedlemmar kan också vara service enligt socialvårdslagen och annan allmän lagstiftning. Med stöd av socialvårdslagen ska det vara möjligt att ordna t.ex. hemservice för barnfamiljer.

I 46 § i socialvårdslagen föreskrivs det om beslut som syftar till att gemensamt trygga nödvändig omsorg och försörjning samt hälsa och utveckling för ett barn som behöver särskilt stöd eller någon annan klient som behöver särskilt stöd. När motsvarande beslut ska fattas om service enligt den föreslagna lagen ska hänsyn tas till såväl bedömningen av servicebehovet och klientplanen för en person med funktionsnedsättning, som till planerna för servicen inom hälso- och sjukvården, småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen samt arbets- och näringsförvaltningen.

I 4 mom. föreslås bestämmelser om de omständigheter som ska beaktas vid tillhandahållandet av service för barn och unga personer med funktionsnedsättning. Bestämmelser om utredande av åsikten hos ett barn eller en ung person och om stödjande av delaktigheten i serviceprocessen föreslås i 3 § 4 mom. i denna lag.

Helheten av service för barn med funktionsnedsättning ska också uppnå det syfte som föreskrivs i 1 § i vårdnadslagen, nämligen att vårdnaden om barn ska trygga en balanserad utveckling och välfärd för barnet enligt dess individuella behov och önskemål. Vårdnaden bör trygga positiva och nära människokontakter i synnerhet mellan barnet och föräldrarna. Barn ska ges en god vård och uppfostran samt ägnas en med hänsyn till barnets ålder och utvecklingsfas behövlig tillsyn och omsorg. Barnet bör om möjligt ges en trygg och stimulerande uppväxtmiljö samt en utbildning som motsvarar dess anlag och önskemål. Barn ska uppfostras så att det får förståelse, trygghet och ömhet. Barnet får inte undertryckas, agas eller utsättas för annan kränkande behandling. Barnet bör stödjas och uppmuntras i sin utveckling till självständighet, ansvarsfullhet och vuxenhet. Allt detta ska beaktas också när det fattas beslut om service för barn med funktionsnedsättning och när servicen tillhandahålls.

Behoven hos ett barn eller en ung person med funktionsnedsättning varierar enligt ålder och utvecklingsfas. När det gäller ett litet barn är de tjänster viktigast som säkerställer barnets rätt och möjlighet att bo med sin egen familj. När barnet växer får också de tjänster en viktig roll som gör det möjligt för barnet att bli självständigt och delta i gemenskapen och samhället.

Vid service för barn och unga personer med funktionsnedsättning ska hänsyn tas till hur servicen främjar människorelationer som är viktiga och trygga med tanke på barnets och den unga personens utveckling samt tryggar kontinuiteten i relationerna. Om ett barn eller en ung person med funktionsnedsättning inte bor med sin familj ska hans eller hennes rätt att umgås med och även i övrigt hålla kontakt med sina föräldrar, syskon och andra närstående personer tryggas. Avståndet till den plats där ett barn bor får inte bli ett hinder för kontakterna mellan barnet och de personer som står honom eller henne nära.

Barnets och den unga personens egen omgivning och närmiljö samt delaktighet och verksamhetsmöjligheter omfattar också barnets och den unga personens språkliga och kulturella bakgrund. Således ska språket och den kulturella bakgrunden beaktas som en del av delaktigheten och verksamhetsmöjligheterna i den egna omgivningen och närmiljön och då också vid tillhandahållandet av tjänster.

I fråga om tillhandahållande av tjänster för svenskspråkiga, samiska och teckenspråkiga barn och unga personer med funktionsnedsättning ska deras rätt att växa till medlemmar av sin egen kultur och gemenskap beaktas trots funktionsnedsättningen.

Stödjandet av barnet som en aktiv aktör förutsätter att barnet också ses som en egen individ separat från familjen, som kan ha egna intressen och servicebehov i anknytning till dem. Att bli självständig från familjen och bygga en egen identitet förutsätter att barnet kan delta också i verksamhet utanför familjen, såsom hobbyverksamhet och att barnet kan röra sig med sina vänner. För ett barn och en

ung person med funktionsnedsättning ska för stödandet av självständighetsprocessen och förverkligandet av likabehandlingen för sådana funktioner vid behov ordnas också hjälp utanför den egna familjen, då barn och unga personer utan funktionsnedsättning i samma ålder deltar i olika situationer självständigt utan föräldrarna. Service som främjar barnets och den unga personens egen aktiva delaktighet och verksamhet är närmast personlig assistans, träning, särskilt stöd för delaktigheten, kortvarig omsorg samt stöd för rörligheten enligt den föreslagna lagen.

Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade i sitt beslut HFD:2018:64 att vid anordnandet av service enligt lagen om service och stöd på grund av handikapp är ett gravt handikappat barn i behov av särskilt stöd på grund av sin ålder och sitt grava handikapp. Därför skulle kommunen vid anordnandet av service enligt lagen om service och stöd på grund av handikapp fästa särskild uppmärksamhet vid år 2020 födda A:s bästa och stöda utvecklingen mot större självständighet. Högsta förvaltningsdomstolen bedömde att det på grund av A:s svåra sjukdom och den därpå följande funktionsnedsättningen blev oskäligt svårt för A att självständigt röra sig utan sina föräldrar och att själv använda färdtjänsten om färdtjänsten anordnades via resetjänsten. A skulle fortsättningsvis beviljas rätt att inte behöva anlita resetjänsten. Högsta förvaltningsdomstolen fäste i beslutet uppmärksamhet vid att vid anordnandet av service enligt lagen om service och stöd på grund av handikapp är ett gravt handikappat barn i behov av särskilt stöd på grund av sin ålder och sitt grava handikapp. Därför ska kommunen, när det är fråga om ett barn svår funktionsnedsättning, fästa särskild uppmärksamhet vid barnets intresse och stödande av självständighetsprocessen vid ordnandet av servicen. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att det vid bedömningen av på vilket sätt den åt A beviljade färdtjänsten ska ordnas ska utöver medicinsk utredning också beaktas A:s åldersenliga behov att bli självständig och kunna röra sig självständigt utan föräldrarna.

2 kap. Särskild service

6 §. *Service som möter behoven av hjälp och stöd.* I paragrafen föreslås det bestämmelser om service som möter de individuella behoven av hjälp och stöd hos en person med funktionsnedsättning. Största delen av servicen ska omfattas av välfärdsområdets särskilda skyldighet att ordna service på samma sätt som enligt den gällande handikappservicelagen. Detta uttrycks i paragraferna med formuleringen ”en person med/personer med funktionsnedsättning har rätt”. En person med funktionsnedsättning har subjektiv rätt till denna service när de villkor som anges i den föreslagna lagen är uppfyllda. Dessutom ska välfärdsområdet i den utsträckning som de reserverade anslagen möjliggör det ordna anslagsbundna tjänster eller ekonomiskt stöd som omfattas av välfärdsområdets allmänna skyldighet att ordna service. Också beviljandet av denna service ska alltid grunda sig på en utvärdering av det individuella servicebehovet.

Välfärdsområdet ska i enlighet med den gällande lagstiftningen och vedertagen rättspraxis sörja för att service för personer med funktionsnedsättning ordnas så att den till innehållet och omfattningen är sådan som behovet inom välfärdsområden påkallar.

Den service som nämns i paragrafen tillgodoser det syfte som anges i 1 § och möter de behov av hjälp, stöd och omsorg för personer med funktionsnedsättning som avses i 2 §.

I 1 mom. räknas upp de tjänster som i regel omfattas av välfärdsområdets särskilda skyldighet att ordna service (*subjektiva rättigheter*).

I 2 mom. föreslås bestämmelser om anslagsbundna tjänster. Sådana tjänster är i 25 § i den föreslagna lagen avsett ekonomiskt stöd och i 26 § avsedd annan service och andra ekonomiska stödåtgärder som behövs för att lagens syfte ska uppnås. Också sådan annan träning för familjemedlemmar eller andra närstående till en person med funktionsnedsättning som avses i 7 § 4 mom. i den föreslagna lagen ska vara anslagsbunden.

Syftet med 3 mom. är att styra beslutsfattaren och serviceproducenten att ordna och tillhandahålla servicen i praktiken så att de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning tillgodoses. Bestämmelsen har ett nära samband med lagens syfte, som bestämmelsen är avsedd att främja. I motiveringen till 1 § i den föreslagna lagen ges en närmare beskrivning av servicens kvalitet, där de egna åsikterna hos personen med funktionsnedsättning har stor betydelse.

Bestämmelsen har dessutom ett nära samband med skyldigheten att tillhandahålla service som till innehållet och kvaliteten tillgodoser de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning och är förenlig med personens intresse. I motiveringen till 5 § 2 mom. redogörs det mer för servicens kvalitet med tanke på beslutsfattandet.

Den föreslagna lagen innehåller flera tjänster vars innehåll eller kvantitet inte kan definieras i detalj i lagen, utan utgångspunkten för definitionen är alltid de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning. Exempel på sådana tjänster är träning och kortvarig omsorg.

För att bestämmelsens syften ska uppnås i praktiken förutsätts det att personen med funktionsnedsättning deltar i serviceprocessen och att bestämmelserna om beslutsfattande och tillhandahållande av service iaktas.

7 §. Träning. I paragrafen föreslås bestämmelser om träning som ges till personer med funktionsnedsättning, deras familjer eller andra närstående.

Service som motsvarar träning ordnas i nuläget som handledning, rehabilitering, funktionell träning och arbetsträning enligt 2 § i specialomsorgslagen och som rehabiliteringshandledning och anpassningsträning enligt 8 § 1 mom. i handkappservicelagen. Personer med funktionsnedsättning och vid behov deras närstående har kunnat få träning vid situationer med förändringar i livet eller för olika färdigheter också som en del av boendeservice eller som annat i 9 § 1 mom. i handkappservicelagen avsett stöd som behövs för att syftet med handkappservicelagen ska uppnås. Handledning och funktionell träning har getts också som en del av den boendeservice som avses i specialomsorgslagen och som en del av det serviceboende som avses i handkappservicelagen eller som separat boendeträning eller som övning i att bo själv, t.ex. efter det att personen fått en funktionsnedsättning. Som anpassningsträning enligt handkappservicelagen ges undervisning i teckenspråk samt handledning i kommunikationsmetoder som stöder eller ersätter talet. Även familjemedlemmar och andra närstående till en person med funktionsnedsättning har med stöd av båda nuvarande lagarna kunnat få det stöd de behöver.

Barn med utvecklingsstörning har med stöd av specialomsorgslagen kunnat beviljas småbarnspedagogik som specialomsorger. Denna rätt till s.k. rehabiliterande dagvård har uppkommit på den tiden då barn med utvecklingsstörning inte hade rätt till dagvård. Efter att alla barn beviljats subjektiv rätt till dagvård har betydelsen av denna rätt minskat och den har ofta i praktiken inneburit att dagvården eller den nuvarande småbarnspedagogiska verksamheten varit avgiftsfri. För närvarande är det också möjligt att få handikappbidrag för personer under 16 år indelat i tre olika nivåer (95,39 euro/mån, 222,58 euro/mån, 431,60 euro/mån) enligt barnets behov av vård, omvårdnad och rehabilitering som är större än vanligt, vilket också minskar betydelsen av särskild service. Syftet med träning är att stödja interaktionen och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning samt deras självständiga liv genom att stärka personernas egna och vid behov deras familjers och andra närståendes färdigheter och verksamhetsförutsättningar. Avsikten är att den egna förmågan och de egna resurserna hos en person med funktionsnedsättning ska tas i bruk fullt ut. Syftet med den träning som ges familjen och andra närstående till en person med funktionsnedsättning är att förbättra interaktionen mellan familjemedlemmarna när personen med funktionsnedsättning använder teckenspråk eller kommunikationsmetoder som ersätter talet eller när en metod för tidig kommunikation används. Dessutom underlättar ett starkt stöd vid livsförändringar anpassningen till den nya situationen och minskar ofta behovet av långvarigt stöd. Det stöd som familjemedlemmar eller andra närstående får hjälper dem att uppmuntra och stödja personen med funktionsnedsättning även vid svåra omställningar.

Träning kompletterar social rehabilitering enligt 17 § i socialvårdslagen i sådana situationer där man med hjälp av social rehabilitering inte kan ordna nödvändig service som motsvarar de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning. Sådana behov kan till exempel vara behov av träning i att klara av vardagen på grund av kognitiva orsaker, handledning i rörlighet och undervisning i teckenspråk eller handledning i kommunikation.

I fortsättningen ska det föreskrivas separat om arbetsträning, liksom om andra tjänster inom socialvården som anknyter till stöd för sysselsättning.

I 1 mom. beskrivs träningens karaktär av service och dess syfte.

Träning är alltid målinriktad och tidsbunden service, även om den i vissa enskilda situationer kan fås även under lång tid. Personer med funktionsnedsättning ska alltid ges möjlighet att tillsammans med arbetaren delta i fastställandet av målen för träningen och i uppföljningen av hur målen uppnås. Vid behov ska stöd ges för fastställandet och uppföljningen.

Syftet med träning är att lära sig nya färdigheter och att stärka eller att överföra tidigare inlärd färdigheter som behövs i ett självständigt liv till en ny omvärld och närmiljö. Syftet med servicen är dessutom att ge personer med funktionsnedsättning och vid behov även deras närstående stöd i situationer med betydande livsförändringar.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om saker och situationer för vilka personer med funktionsnedsättning har rätt att få den träning som de nödvändigt behöver. Träningens innehåll kan variera flexibelt enligt klientens behov och livssituation. Det ska vara möjligt att få träning för att samtidigt lära sig och öva upp flera olika färdigheter.

Enligt *1 punkten* ska personer med funktionsnedsättning ha rätt att få träning som de nödvändigt behöver för att lära sig färdigheter som behövs i en normal livsföring. Målet kunde vara antingen att lära sig nya färdigheter eller att öva upp redan existerande färdigheter. Begreppet normal livsföring förklaras mer ingående i motiveringen till 2 § som gäller lagens tillämpningsområde.

Syftet med propositionen är att varje person med funktionsnedsättning ska få en sådan servicehelhet som bäst möter personen individuella behov. Därför är det vid bedömningen av om det är nödvändigt att få träning som en separat tjänst bra att också beakta möjligheten att lära sig motsvarande färdigheter i samband med annan allmän eller särskild service. Till exempel är det möjligt att lära sig olika färdigheter i anslutning till stöd för boendet, men då måste det reserveras tillräckligt med resurser för det.

Det kan vara fråga om funktionella och kognitiva färdigheter samt sociala färdigheter där en person har brister på grund av nedsatt funktionsförmåga till följd av långvarig funktionsnedsättning eller sjukdom.

Med färdigheter som behövs i normal livsföring avses färdigheter som personen behöver t.ex. för använda tekniska anordningar och digitala applikationer, för att uppfatta sin omgivning och röra sig i omvärlden och olika närmiljöer, för att använda pengar, i tidsuppfattning, i att planera skötseln av hemmet eller sköta hemmet eller för uträttande av ärenden. I dessa situationer kan träningen vara antingen kort- eller långvarig, och den kan ibland pågå i t.o.m. i flera år. Behovet av träning kan vara långvarigt till exempel om det finns många olika färdigheter att öva och allt inte kan övas eller inläras samtidigt. Det bör dock alltid söras för att verksamheten hålls målinriktad och att resultaten av verksamheten följs upp och att innehållet i verksamheten och sättet att genomföra den ändras vid behov.

Om en person med funktionsnedsättning har sådant som han eller hon inte ens med hjälp av träning kan lära sig, ska service som är avsedd att vara permanent ordnas för att stödja i dessa saker till exempel i form av stöd för boendet, personlig assistans eller särskilt stöd för delaktighet.

Alla barn lär sig saker i sin egen takt, men i allmänhet ändå under en viss åldersfas. Ett barn med funktionsnedsättning ska ha rätt att få träning när det inte är fråga om sådan övning av färdigheter som hänför sig till barnets normala uppväxt och utveckling eller när inläringen av dessa färdigheter har fördröjts på grund av barnets funktionsnedsättning. Med hjälp av träning kan ett barn eller en ung person t.ex. öva sådana färdigheter som behövs för att bli självständig, för vars lärande barnet på grund av sin funktionsnedsättning behöver väsentligt mer stöd i förhållande till sin ålder eller utvecklingsfas, och barnet kan inte få stödet i andra tjänster som barnet använder.

Välfärdsområdet ska ordna småbarnspedagogik för ett barn med funktionsnedsättning som träning enligt den föreslagna bestämmelsen, om barnet med funktionsnedsättning inte med stöd av lagen om småbarnspedagogik (540/2018) får nödvändiga och lämpliga tjänster inom småbarnspedagogiken enligt sitt individuella behov. Den föreslagna lagen är således som speciallag sekundär i förhållande till lagen om småbarnspedagogik.

Vid bedömningen av småbarnspedagogikens lämplighet för ett barn med funktionsnedsättning ska beaktas barnets rätt att få småbarnspedagogik, innehållet i och syftet med småbarnspedagogiken samt rätten till individuellt stöd som fogats till lagen om småbarnspedagogik.

Barn med funktionsnedsättning har samma rätt till småbarnspedagogik som andra barn. Enligt lagen om småbarnspedagogik avses med småbarnspedagogik en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård av barn och i vilken i synnerhet pedagogiken betonas. Syftet med småbarnspedagogiken är bland annat att hos varje barn främja en helhetsmässig uppväxt, utveckling, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande i enlighet med barnets ålder och utveckling samt att stödja barnets förutsättningar för lärande och att främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet enligt inkluderande principer. Därtill är syftet att trygga ett verksamhets sätt som respekterar barnet och så bestående förhållanden som möjligt för växelverkan mellan barnet och personalen inom småbarnspedagogiken,

Ett barn som deltar i småbarnspedagogik har rätt att få stöd i tre steg för att stödja barnets utveckling, lärande och välbefinnande. I stödet ingår konsultering och undervisning av en speciallärare samt tolkningstjänster, assistenttjänster och hjälpmedel som behövs för att barnet ska kunna delta i småbarnspedagogiken.

Småbarnspedagogik kan beviljas med stöd av den föreslagna lagen, om det bedöms att ett barn med funktionsnedsättning har ett nödvändigt behov av sådant stöd för deltagande som inte kan beviljas med stöd av lagen om småbarnspedagogik.

Enligt 2 punkten ska träningen omfatta träning i teckenspråk och olika slags sätt att kommunicera, till den del detta inte omfattas av ansvaret inom den medicinska rehabiliteringen i hälso- och sjukvården. På detta sätt tryggas möjligheterna för personer med funktionsnedsättning till interaktion och att få information.

Syftet med kommunikationsundervisningen och kommunikationshandledningen är att döva, personer med hörselnedsättning, personer med synhörselnedsättning eller personer med talnedsättning och deras familjer och andra närstående ska ha ett gemensamt språk och en gemensam kommunikationsmetod. I vissa situationer kan behovet av träning vara långvarigt, såsom när det ges undervisning i teckenspråk eller tecknat tal. Grundlagsutskottet har teckenspråkslagen betänkande i samband med regleringen av teckenspråk (GrUB 10/2014 rd) framhållit att varje barn och hans eller hennes familj ska ha möjlighet att få tillräcklig undervisning i teckenspråk, dels för att barnets rätt till ett eget språk ska tillgodoses, dels för att skapa förutsättningar för att familjen ska kunna kommunicera på ett gemensamt språk.

En person med talnedsättning och hans eller hennes familj och andra närstående ska kunna beviljas kommunikationshandledning som träning först när ett lämpligt sätt att kommunicera eller ett hjälpmedel för kommunikation har fastställts såsom medicinsk rehabilitering för personen med funktionsnedsättning. Kommunikationsundervisning och kommunikationshandledning som avses i bestämmelsen ska inte ersätta

talterapi eller handledning som ges av en talterapeut och inte heller den bedömning av hjälpmedel för kommunikation eller hjälpmedelsservice som ingår i medicinsk rehabilitering.

När en person inte har förmåga att tänka konceptuellt eller bilda sig en åsikt med språkliga medel, kan det enda sättet att utreda hans eller hennes vilja vara att ge akt på personens kroppsspråk, hur han eller hon uttrycker känslor eller agerar i olika situationer. Personer som kommunicerar och agerar med hjälp av tidiga färdigheter, såsom miner, gester, rörelser och beröring, är mycket beroende av andras stöd. Det är därför nödvändigt att familjemedlemmar och andra närstående personer förstår och kan tolka personens budskap så rätt som möjligt och stödja personens växelverkan. Träning för att kommunicera innebär också att växelverkan för personer som kommunicerar med hjälp av tidiga färdigheter stärks genom att deras familjemedlemmar och andra närstående får stöd för att utveckla sina kommunikativa färdigheter.

Träning för att kommunicera innebär också undervisning i punktskrift som gör det möjligt för synskadade att läsa och skriva, när undervisningen inte kan fås som medicinsk rehabilitering. Blinda och personer med svår synnedsättning behöver kunna punktskrift, eftersom det är möjligt att lära sig att skriva rätt endast genom att läsa. Skriv- och läskunnighet behövs också för att göra anteckningar och markera föremål. Punktskriftsundervisning inrymmer en handledningsplan, tillhandahållande av undervisning samt anskaffning av material och hjälpmedel som behövs.

Bestämmelsen i *3 punkten* innefattar träning vid olika slags situationer med förändringar i livet. Syftet med servicen är att möta föränderliga och ofta tillfälliga ökade behov av stöd när det sker stora förändringar i livet för en person med funktionsnedsättning och som personen upplever vara betydande, såsom att börja i daghem, skola, eller studier eller flytta till ett nytt hem eller när personens funktionsförmåga eller familjeförhållanden förändras.

Nya livssituationer kan kräva stöd för att öva upp nya färdigheter eller för att överföra tidigare inlärd färdigheter till den nya situationen eller omvärlden och närmiljön. Träning i situationer med förändringar kan vara förberedelse inför en ny situation, såsom flyttningsträning eller övning i att uppfatta eller röra sig i en ny miljö. En persons behov av stöd kunde också uppskattas på förhand genom t.ex. boendeförsök.

Träningen kan också hänföra sig till en situation där personen nyligen har fått en funktionsnedsättning eller där det i familjen har fötts ett barn som har en funktionsnedsättning. En ändrad livssituation kan kräva stöd i att öva sig i ny verksamhetspraxis. Även behovet av stöd från familjemedlemmar och andra närstående till personen med funktionsnedsättning accentueras vid såväl planerade som oförutsedda förändringar i livet. I dessa situationer är det viktigt att de närstående kan stödja personen med funktionsnedsättning som ska öva sig att tillämpa handlingsmönster som överenskommit med honom eller henne på förhand för att de tillägnade färdigheterna bättre ska kunna överföras till personens egen omvärld och närmiljö.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om den subjektiva rätten för familjen och andra närstående till en person med funktionsnedsättning att få träning för att stödja den ömsesidiga kommunikationen och för att stödja personen med funktionsnedsättning i situationer med betydande livsförändringar.

Med familj eller andra närstående till en person med funktionsnedsättning avses i paragrafen en familjemedlem till en person med funktionsnedsättning eller någon annan person som på ett nära och intensivt sätt tar del i den berörda personens liv. Som familjemedlemmar betraktas också t.ex. mor- och farföräldrar samt syskon som flyttat bort från barndomshemmet och deras barn, om de har regelbunden kontakt med personen med funktionsnedsättning. Andra närstående till en person med funktionsnedsättning kan vara t.ex. anställda på daghemmet, i skolan eller på studieplatsen, medlemmar i arbetsgemenskapen, vänner och hobbyinstruktörer och instruktörer i annan fritidsverksamhet. Det avgörande är att de ovan nämnda personerna de facto har nära och tät interaktion med personen med funktionsnedsättning.

Med stödjande av den ömsesidiga kommunikationen mellan en person med funktionsnedsättning och hans eller hennes familjemedlemmar eller andra närstående avses undervisning i teckenspråk eller handledning i kommunikationsmetoder som stöder eller ersätter talet. Målet är att personen med funktionsnedsättning och

hans eller hennes närstående ska ha ett gemensamt språk och en gemensam kommunikationsmetod. Familjemedlemmar och andra närstående till en person med funktionsnedsättning ska ha rätt att få träning för att kommunicera som en subjektiv rättighet också när framgångsrik växelverkan för personen med funktionsnedsättning är mycket beroende av närstående personers förmåga att tolka och förstå personens budskap och träningen inte kan ges till personen själv.

Målet med den träning som ges till familjemedlemmar eller andra närstående bör alltid vara att stödja möjligheterna till självbestämmanderätt, delaktighet och självständigt liv för personen med funktionsnedsättning, eller att stödja personen med funktionsnedsättning eller närstående som medverkar i personens liv i frågor som gäller hans eller hennes liv.

I situationer med betydande livsförändringar är det nödvändigt att familjen och andra närstående till en person med funktionsnedsättning deltar i träningen för att syftet med servicen ska kunna uppnås. Träningen kan genomföras med olika metoder beroende på förändringssituationen.

Enligt 4 mom. ska familjen och andra närstående till en person med funktionsnedsättning kunna få träning när det behövs för att de mål som angetts för träningen till personen med funktionsnedsättning ska kunna nås. Denna service för familjen eller andra närstående till en person med funktionsnedsättning ska i regel omfattas av välfärdsområdets allmänna skyldighet att ordna service. Familjen och andra närstående ska också kunna delta i den träning som en person med funktionsnedsättning själv får.

8 §. Tillhandahållande av träning. De individuella behoven hos en person med funktionsnedsättning och personens livssituation ska beaktas vid bedömningen av behovet av träning, träningens mål och innehåll samt kvantitet, varaktighet och sättet för genomförande. Bedömningen ska göras tillsammans med personen med funktionsnedsättning eller vid behov med hans eller hennes närstående.

Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt att få träning enligt de individuella behov som konstaterats vid bedömningen av servicebehovet. Med hjälp av träning ska det t.ex. vara möjligt att öva självständigt boende eller användning av kollektivtrafik så att personen ska kunna röra sig självständigt. Med träning kan man också öka färdigheterna att använda personlig assistans.

Träning ges antingen som personlig service eller som service i grupp eller som ett led i annan service. Vid bedömning av sättet för genomförandet av träning ska de mål för servicen som antecknats i klientplanen beaktas. Avsikten är att träning ska ordnas flexibelt på flera olika sätt i enlighet med de individuella behov som personen med funktionsnedsättning har. Servicen kan till exempel tillhandahållas som när- eller distansservice eller individuellt eller i små grupper beroende på vilket sätt att ordna servicen som anses vara lämpligt för personen med funktionsnedsättning. Sättet att tillhandahålla servicen ska stödja uppnåendet av de mål som ställts för servicen. Sättet ska också antecknas i klientplanen med den noggrannhet som det är möjligt på förhand.

På dem som ger träning ställs inga allmänna kompetenskrav. De som tillhandahåller servicen ska dock ha sådan kompetens som krävs med tanke på träningens mål och innehåll och det sätt på vilket servicen genomförs just för personen med funktionsnedsättning i fråga. Vid behov ska träning planeras och tillhandahållas i samarbete med yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården, i synnerhet experter inom rehabilitering och undervisning.

Som en del av träningen ska det vara möjligt att öva till exempel användningen av kollektivtrafik. Genomförandet av träningen kan förutsätta att även andra resor görs som en del av servicen. Sådana resor som är nödvändiga för genomförandet av servicens innehåll ska ingå i träningen. I träningen ska däremot inte ingå resor till eller från platsen där servicen tillhandahålls, utan det ska vara möjligt att ansöka om stöd för rörligheten enligt den föreslagna lagen för dessa resor.

9 §. Personlig assistans. I paragrafen föreslås det bestämmelser om innehållet i och förutsättningarna för att få personlig assistans samt om mängden assistans.

Personer med funktionsnedsättning har subjektiv rätt till servicen. Regleringen ska preciseras och förtydligas för att avhjälpa de problem som förekommit i tillämpningspraxis.

Den personliga assistentens arbetsuppgifter och det kunnande som krävs av assistenten varierar enligt behoven av hjälp hos personen med funktionsnedsättning och hans eller hennes livssituation och egna åsikter. Från och med ingången av 2018 har det varit möjligt att avlägga en utbildning som ger examensbenämningen personlig assistent. Från och med 2021 har utbildningen varit en del av yrkesexamen inom funktionshinderområdet. Av en personlig assistent förutsätts dock fortfarande ingen särskild kompetens eller utbildning för uppgiften, men assistenten ska få introduktion i arbetet.

Introduktionen i uppgiften ges i allmänhet av arbetsgivaren, men vid behov deltar också välfärdsområdet t.ex. i introduktionen av assistenter till patienter med andningsförlamning. Den nuvarande yrkesstrukturen hos de anställda hos patienter med andningsförlamning ska ändras, beroende på personens behov och situation, från en modell med betoning på hälso- och sjukvård till en modell där servicen delvis genomförs med stöd av personlig assistans. Enligt hälso- och sjukvårdslagen ansvarar hälso- och sjukvården för vården av patienter med andningsförlamning, men till den personliga assistentens uppgifter kan enligt den föreslagna lagen höras åtgärder som motsvarar egenvård och som anknyter till upprätthållande av hälsan samt till vård enligt anvisningar för långvarig sjukdom.

Enligt 1 mom. ska personer med funktionsnedsättning ha rätt att få personlig assistans om de nödvändigt och upprepade gånger behöver en annan persons hjälp i sådana funktioner som nämns i bestämmelsen. Rätt att få personlig assistans ska gälla på basis av individuella behov på grund av en långvarigt nedsatt funktionsförmåga till följd av funktionsnedsättning eller sjukdom. På fastställandet av behovet inverkar personens livssituation som helhet, dvs. bl.a. personens boende- och andra levnadsförhållanden, familjesituation samt studier, arbetsliv och fritidsaktiviteter.

Det sätt på vilket en person med funktionsnedsättning bor och hur boenderelaterad service genomförs har betydelse för bedömningen av behovet av personlig assistans. Utgångspunkten ska i enlighet med den nuvarande lagstiftningen och dess tillämpningspraxis vara, att en person med funktionsnedsättning som bor i en serviceenhet av personalen vid enheten får den hjälp eller det stöd som han eller hon behöver hemma i de dagliga sysslorna. Servicen i serviceenheten och personlig assistans ska vara service som kompletterar varandra eller som är alternativa. Välfärdsområdet ska också se till att personer med funktionsnedsättning som bor med sina närstående med stöd av närståendevård har möjlighet att få personlig assistans eller vid behov annan service som stöder delaktigheten. Närståendevårdarens uppgift är inte att se till att delaktigheten tillgodoses. Personens behov av hjälp och stöd ska alltid bedömas individuellt och så att servicen bildar en helhet som svarar mot personens behov.

Om en person med funktionsnedsättning inte klarar sig i de funktioner som avses i bestämmelsen utan en annan persons hjälp och om personens individuella behov av hjälp eller stöd inte kan bemötas med nödvändig och lämplig service med stöd av någon annan lag, ska välfärdsområdet ordna personlig assistans. Målet är att trygga nödvändig hjälp både för de personer med funktionsnedsättning som behöver rikligt med hjälp av en annan person för att klara olika funktioner och för de personer som upprepade gånger behöver hjälp men i mindre omfattning. Detta motsvarar den gällande lagstiftningen.

Syftet med personlig assistans föreslås vara att självbestämmanderätten för en person med funktionsnedsättning tillgodoses på lika villkor som för andra också i sådana situationer där han eller hon behöver hjälp av en annan person. Detta ska omfatta de angelägenheter och uppgifter som hör till normal livsföring och som en person med funktionsnedsättning annars skulle utföra själv i den aktuella omgivningen.

En person ska ha rätt att få personlig assistans också när personen nödvändigt behöver den för att kunna fungera i en främmande miljö. Vid bedömningen av behovet av assistans ska man beakta hur faktorer i omgivningen inverkar på behovet. Personlig assistans är nödvändig om den personliga angelägenheten, uppgiften eller verksamheten i fråga som är viktig för personen med funktionsnedsättning, annars skulle bli ogjord eller t.ex. om det skulle gå oskäligt långsamt eller vara oskäligt svårt att klara av dagliga personliga sysslor. Personlig

assistans är nödvändig också i situationer där en person behöver assistansen för att kunna röra sig eller annars vara verksam på ett tryggt sätt exempelvis på grund av en perceptuell störning.

Upprepat behov av hjälp är inte detsamma som fortlöpande behov av hjälp. Kravet på upprepat behov uppfylls t.ex. om hjälp behövs varje vecka, om hjälpen är nödvändig för personen med funktionsnedsättning. I vissa undantagsfall kan också ett mera sällan återkommande hjälpbehov komma i fråga t.ex. om en person har svårt att uppfatta miljön och röra sig i en främmande omvärld som inte är bekant för personen. I bestämmelsen nämns i likhet med gällande lag de delområden som hör till normal livsföring där personlig assistans ska ordnas. I 8 c § 1 mom. i den gällande handikappservicelagen har personlig assistans definierats som den nödvändiga hjälp som behövs hemma eller utanför hemmet i samband med de sysslor som avses i paragrafen. I den föreslagna bestämmelsen fastställs inte servicen i förhållande till var den ges, eftersom det inte är motiverat att den hjälp som personer med funktionsnedsättning kan få för att klara dagliga sysslor begränsas till en viss plats. Personlig assistans enligt bestämmelsen ska ordnas både i hemmet och utanför hemmet.

Personlig assistans ska också beviljas för resor till utlandet i enlighet med den gällande lagen och den rättspraxis som gäller den. Högsta förvaltningsdomstolen har i sin avgörandepraxis bedömt att bestämmelserna om personlig assistans utgör ett undantag från sista meningen i 57 § i socialvårdslagen, enligt vilken socialservice inte ordnas för personer som vistas utomlands, om inte något annat föreskrivs någon annanstans. I sitt årsboksavgörande HFD 2020:41 ansåg högsta förvaltningsdomstolen att handikappservicelagens bestämmelser om personlig assistans, sådan den har tillämpats i högsta förvaltningsdomstolens rättspraxis på basis av lagberedningshandlingarna, i detta sammanhang utgör ett sådant undantag från huvudregeln enligt speciallagstiftningen som avses i 57 § i socialvårdslagen. Nämnda bestämmelse i socialvårdslagen blev inte tillämplig i ärendet.

Enligt högsta förvaltningsdomstolens etablerade rättspraxis ska hemkommunen för en person med svår funktionsnedsättning med stöd av handikappservicelagen också bevilja personen personlig assistans utomlands när det vistelsen utomlands ska anses höra till funktioner som hör till normal livsföring för personen med svår funktionsnedsättning. I rättspraxis har det i huvudsak varit fråga om semesterresor för personer med funktionsnedsättning och ersättning för resekostnader för personliga assistenter. Dessutom har personlig assistans kunnat beviljas utomlands för tiden för arbets- och studieresor. Beviljandet av personlig assistans ska även i fortsättningen grunda sig på samma utgångspunkter, och personlig assistans ska kunna beviljas för såväl semesterresor som arbets- och studieresor.

Rätten till personlig assistans utomlands har inte bara baserat sig på nationell rätt utan också på EU-rätten. EU-domstolen konstaterade i sitt avgörande 5.7.2018, C-679/16, EU:C:2018:601 om personlig assistans, att även om personlig assistans inte hör till tillämpningsområdet för förordning nr 883/2004, utgjorde artiklarna 20 och 21 i EUF-fördraget ett hinder för att hemkommunen för en person med svår funktionsnedsättning som var bosatt i en medlemsstat vägrade att bevilja personen en förmån som i huvudsak liknar personlig assistans på grund av att personen vistas i en annan medlemsstat för att bedriva högskolestudier där. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg i sitt avgörande HFD 2018:145 utifrån EU-domstolens förhandsavgörande och de bestämmelser som nämns i motiveringen, att staden inte hade kunnat avslå en persons ansökan om ersättning för lönekostnaderna för en personlig assistent enbart på den grunden att personens vistelse i Estland inte längre var tillfällig, utan närmade sig begreppet stadigvarande vistelse.

Med begreppet dagliga sysslor enligt *1 punkten* avses sådana sysslor som människor utför i sitt liv antingen varje dag eller mer sällan, men dock upprepade gånger med vissa tidsintervaller. Dagliga sysslor är personliga göromål som hör till en normal livsföring, såsom t.ex. påklädning, skötsel av den personliga hygien, toalettbesök samt t.ex. transport och förflyttning, hushållsarbete och uträttande av ärenden. Uträttande av ärenden är t.ex. uträttande av ärenden utanför hemmet eller uträttande av ärenden hemma via internet. Hushållsarbete är till exempel tillredning av mat, städning eller underhåll av kläder och hemtextilier samt annat hushållsarbete som normalt utförs själv. Med personlig assistans kan man också stödja föräldrarnas möjligheter att sörja för den dagliga omsorgen om ett barn som de vårdar och för skötseln av barnets angelägenheter.

En person med funktionsnedsättning kan behöva hjälp i de dagliga sysslorna t.ex. när han eller hon deltar i rehabilitering eller anlitar hälso-, missbrukar- eller mentalvårdstjänster. Huvudregeln är på samma sätt som enligt gällande lagstiftning att myndigheten har ansvar för att ordna tjänster som är tillgängliga för alla på lika villkor. Tjänsteproducenten har således det primära ansvaret när det gäller att ordna den assistans som en person med funktionsnedsättning behöver vid tillhandahållandet av ovannämnda tjänster. Behovet av personlig assistans t.ex. vid institutionsrehabilitering eller under sjukhusvård ska dock alltid bedömas utifrån de särskilda behov som personen har på grund av en begränsning i funktionsförmågan. Till exempel för patienter med andningsförlamning som är beroende av respirator ska det göras möjligt att få assistans av en egen assistent under sjukhus- eller rehabiliteringsperioden.

Enligt 2 *punkten* ska personlig assistans på samma sätt som enligt gällande lag omfatta arbete och studier. Med arbete avses på samma sätt som enligt den nuvarande lagen förutom arbete i anställningsförhållande också företagsverksamhet.

I bestämmelsen avses med studier sådana studier som leder till en examen eller ett yrke eller som förbättrar förutsättningarna för sådana studier eller som stärker yrkesskickligheten för en person med funktionsnedsättning och förbättrar hans eller hennes möjligheter att få arbete. I arbete och studier ska på motsvarande sätt som enligt den nuvarande lagen ingå resor i anslutning till arbete och studier när det kan anses höra till normal livsföring.

Ett yrkesläroverk ska i första hand sörja för sådana assistenttjänster som studierna förutsätter enligt lagen om yrkesutbildning. En person med funktionsnedsättning kan också få personlig assistans, om den assistentservice som yrkesläroanstalten ordnar inte möter hjälpbehovet hos personen med funktionsnedsättning. Avsikten är dock inte att med personlig assistans avhjälpa en för liten personalresurs vid en yrkesläroanstalt. Personlig assistans kan också ordnas i sådan långvarig utbildning inom folkhögskolors fria bildningsarbete som kan jämföras med handledande utbildning enligt lagen om yrkesutbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv. En förutsättning för detta är att utbildningen vid folkhögskolan uppfyller kriterierna för studier enligt bestämmelsen om personlig assistans, dvs. att den leder till en examen eller ett yrke eller stärker yrkeskompetensen hos personen med funktionsnedsättning eller förbättrar hans eller hennes möjligheter till sysselsättning. Anordnaren av grundläggande utbildning har enligt lagen om grundläggande utbildning skyldighet att ordna det stöd som eleven behöver inklusive de tolknings- och assistenttjänster som undervisningen kräver.

Andra studier än de som avses ovan anses vara fritidsverksamhet, för vilken personlig assistans ordnas i enlighet med 3 *punkten*.

Enligt 3 *punkten* ska personlig assistans ordnas för interaktion, fritidsverksamhet och samhälleligt deltagande. Syftet med bestämmelsen är att främja möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta och vara verksamma på lika villkor.

I interaktion ingår, på det sätt som en person med funktionsnedsättning själv väljer, bl.a. behövlig hjälp med att träffa vänner, släktingar och andra människor. Samhälleligt deltagande omfattar till exempel deltagande i organisationsverksamhet, frivilligt arbete och politisk verksamhet.

I fritidsverksamhet ingår på motsvarande sätt som enligt den nuvarande lagen också resor under fritiden när det kan anses höra till normal livsföring. Jämförelsen ska göras med personer i samma åldersgrupp eller i liknande livssituation.

I det föreslagna 2 *mom.* fastställs syftet med personlig assistans. Ett centralt mål för personlig assistans är tillgodoseendet av självbestämmanderätten för en person med funktionsnedsättning på lika villkor som för andra också i sådana situationer där personen behöver hjälp av en annan person. Detta innebär att en persons hjälpbehov på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom inte får vara ett hinder för att hans eller hennes självbestämmanderätt tillgodoses. Personen med funktionsnedsättning skulle utföra de saker som görs med hjälp av personlig assistans själv, om funktionshindret inte skulle förhindra det.

Personlig assistans förbättrar också möjligheterna för barn och unga personer med funktionsnedsättning att delta i verksamhet som hör till åldern och främjar deras självständighetsprocess, deras möjligheter att bygga upp en egen identitet och deras delaktighet. Vårdnadshavarens normala skyldigheter och barnets rätt till personlig assistans bedöms dels enligt hur självständigt jämnåriga barn utan funktionsnedsättning vanligen agerar, dels enligt de individuella behov och önskemål som det barn som söker personlig assistans har.

I årsboksavgörandet HFD 2019:87 konstaterade högsta förvaltningsdomstolen att vid bedömningen av om ett 10-årigt barn nödvändigt behövde den service för personlig assistans som söks för barnet för att klara av funktioner som hör till normal livsföring på ett sätt som är jämförbart med andra barn i samma ålder, skulle man utöver det som konstaterats i ärendet och den utredning som lagts fram om barnets hälsotillstånd också beakta andra omständigheter, såsom personens behov av självständighet som hör ihop med personens ålder. Utgångspunkten vid personlig assistans föreslås vara tillgodoseende av självbestämmanderätten och möjliggörande av personens egna val för en person med funktionsnedsättning trots funktionsnedsättningen eller sjukdomen. En förutsättning för personlig assistans ska därför vara att personen med funktionsnedsättning självständigt eller med assistans kan uttrycka sin vilja om assistansens innehåll genom att använda en kommunikationsmetod som han eller hon valt.

Detta betyder att en person med funktionsnedsättning genom sitt eget uttryckssätt kan berätta om vilka syften han eller hon vill uppnå med assistans från assistenten. Det väsentliga är verksamhetens innehåll, och inte exempelvis var och när verksamheten sker. För personer som inte känner till klockslag eller uppfattar veckodagar kan det inte ställas som villkor att de har förmåga att ange tidpunkten för verksamheten. En person som inte kan uppfatta sin omgivning kan inte nödvändigtvis uttrycka vart han eller hon vill fara med assistenten. Inte heller detta kan ställas som villkor för personlig assistans. En del personer med funktionsnedsättning behöver personlig assistans just för att gestalta tiden eller hitta rätt plats.

Om en person med funktionsnedsättning inte ens med assistans bedöms ha den förmåga som bestämmelsen förutsätter att uttrycka sin vilja i fråga om assistansens innehåll och således använda personlig assistans, ska det ses till att hans eller hennes självbestämmanderätt och delaktighet tillgodoses genom annan service. I allmänhet kan detta stöd bäst genomföras som särskilt stöd, men i vissa situationer även som träning eller som en del av tjänsterna inom stöd för boendet.

Högsta förvaltningsdomstolen har i sin beslutspraxis dragit upp riktlinjer för tolkningen av resursförutsättningen enligt den gällande lagen som visat sig vara svår att tillämpa. Tröskeln för att få personlig assistans har i beslutspraxis satts relativt lågt. I synnerhet de lösningar där man tagit ställning till en persons förmåga att uttrycka sin vilja kan fortfarande användas som hjälp för tolkningen. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska en person med funktionsnedsättning dock kunna definiera endast assistansens innehåll, inte längre sättet för genomförandet.

Enligt högsta förvaltningsdomstolens praxis förutsätter definitionen av innehållet i personlig assistans och sättet för ordnandet inte att den som behöver assistans har fullständig förmåga att kommunicera, och svårigheter med att uttrycka sig utgör inte hinder för beviljande av personlig assistans. Om personen till exempel på något sätt med hjälp eller med olika kommunikationshjälpmedel kan uttrycka sig själv och uttrycka sin åsikt och göra val, har det ansetts att resursförutsättningen uppfylls.

Högsta förvaltningsdomstolens avgöranden nedan kan användas som tolkningshjälp i situationer där man behöver bedöma personens förmåga att bilda sig en uppfattning om och uttrycka sin åsikt om assistansens innehåll. Det bör dock alltid beaktas att situationen för varje person med funktionsnedsättning är individuell.

I högsta förvaltningsdomstolens avgörande 12.8.2011:69 bedömdes rätten för en person med svår utvecklingsstörning att få personlig assistans för sysslor och funktioner utanför boendeenheten. *Inom ramen för sin fattningsförmåga klarade sökanden av att bilda en egen åsikt och på olika sätt ta ställning när något skulle göras i en vardaglig situation, vid utövningen av en hobby eller när ett ärende skulle utträttas, förutsatt att åsikten berörde för honom bekanta, konkreta saker.* Ansökan kunde inte avslås på den grunden att sökanden inte hade kapacitet att definiera vad assistansen skulle innehålla och hur den skulle ges.

I högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 4.2.2015 T 280 bedömdes personens förmåga att uttrycka sig själv i fråga om innehållet i personlig assistans.

Enligt den utredning som fått i saken kunde personen uttrycka sig på sitt eget sätt. I kommunikationen använde personen gester, leenden och klappning av händer, vilka utifrån en utredning om funktionsförmågan och omständigheterna ansågs vara tillräckligt för att kravet på tillräckliga resurser skulle uppfyllas och att personen på så sätt kunde definiera innehållet i den hjälp som han eller hon behövde och sättet för genomförandet. Den hjälp som personen behövde kunde inte heller i huvudsak anses basera sig på vård, omsorg och tillsyn. Ansökan kunde inte avslås på den grunden att sökanden inte hade resurser att definiera den personliga assistansens innehåll och hur den skulle genomföras. Högsta förvaltningsdomstolen bibehöll förvaltningsdomstolens avgörande.

I högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 12.3.2019 T 868 var det fråga om tolkning av resursförutsättningen. Personen tog kontakt med andra människor med blicken och med ljud. Personen följde aktivt med händelser och kommunicerade med hjälp av bilder och ett kommunikationsprogram som installerats på en pekplatta. På pekplattan kunde personen peka på trevliga hobbybilder och svara på frågeställarens ja- eller nej-frågor med hjälp av gester. Enligt kommunen kan A trots vad som nämns ovan inte anses ha resurser att fastställa innehållet i den hjälp som han eller hon behöver och sättet för genomförandet, och behovet av hjälp i hobbyer kan tryggas med de omsorgsassistenttimmar som kan användas också utanför hemmet. Kommunen ansåg att personen inte hade tillräckliga resurser för att definiera innehållet i och sättet att genomföra den assistans som han eller hon behövde. Förvaltningsdomstolen upphävde kommunens beslut och återförvisade ärendet för ny behandling.

Förvaltningsdomstolen konstaterade att *resursförutsättningen i rättspraxis har tolkats på ett sätt som är förmånligt för en person med funktionsnedsättning och att även en person med svår utvecklingsstörning har kunnat uppfylla resurskravet*. Till exempel innebär kommunikationssvårigheter ännu inte att personen inte kan uttrycka sin egen vilja eller definiera assistansens innehåll och sättet att genomföra den. En person med funktionsnedsättning kan ha rätt till personlig assistans också i situationer där det är möjligt att utreda personens vilja endast med hjälp av en anhörig eller i situationer där det utöver med kommunikationen också finns problem i de kognitiva färdigheterna. I de svåraste situationerna kan det också krävas tolkning av känslotillstånd och gester hos den som ska assisteras. På basis av den utredning som fått ansågs det att personen med hjälp av gester, miner, genom att peka och med hjälp av ett kommunikationsprogram kan uttrycka vad personen tycker om och inte tycker om. Personen kunde också i viss mån välja mellan olika alternativ. Ändringsökanden skulle ha nytta av personlig assistans, eftersom assistansen möjliggör sådana funktioner utanför hemmet som ändringsökanden gillar, utan att modern är med. Resursförutsättningen ansågs ha uppfyllts. Högsta förvaltningsdomstolen bibehöll förvaltningsdomstolens beslut och ärendet återförvisades till kommunen för behandling.

I avgörandet HFD 14.7.2017 T 2911 var det fråga om en person med utvecklingsstörning som hade ansökt om personlig assistans 140 timmar i veckan. Kommunen beviljade A 60 timmar i veckan, och förvaltningsdomstolen förkastade A:s besvär om beslutet. Högsta förvaltningsdomstolen godkände förvaltningsdomstolens motiveringar att personlig assistans är avsedd att stödja de egna valen för en person med svår funktionsnedsättning och ett självständigt liv. Därför ska personen ha förmåga att definiera assistansens innehåll och sättet för genomförandet. *Definitionen kan inte basera sig helt och hållet på en annan persons uppfattning, utan den ska basera sig på personens egen tillräckliga kommunikation och interaktionsnivå*. Enligt utredningar hade personen förmåga att uttrycka sina behov i dagliga situationer, men personen hade inte visats ha sådan förmåga att uttrycka assistansens innehåll och sättet för genomförandet som behövs i fråga om personlig assistans för att möjliggöra boende i det egna hemmet. Således kunde hade kommunen kunnat anse att personen inte hade resurser att definiera sitt behov av assistans och sättet för genomförandet i sådan utsträckning att personen skulle beviljas personlig assistans i den mängd som personen ansökt. Personen kunde trots detta beviljas personlig assistans i huvudsak för självständiga funktioner utanför hemmet och för förberedelser för dem, eftersom resursförutsättningen ansågs ha uppfyllts till den delen.

Såsom det beskrivs i avgörandet är det möjligt att en person med funktionsnedsättning i frågor som han eller hon själv är bekant med och i mindre sakkomplex kan formulera sin åsikt i saken, men om det är fråga om en

större helhet, såsom ordnande av livet som helhet med hjälp av personlig assistans, är det inte nödvändigtvis möjligt. Man bör dock inte dra för långtgående slutsatser av detta. Situationen för varje person med funktionsnedsättning är individuell och ska alltid bedömas noggrant separat.

Högsta förvaltningsdomstolen har också bedömt resursförutsättningen i fråga om barn.

I avgörandet HFD 12.8.2011 T 2122 var det fråga om ett 13-årigt barn med diagnosen autism, dysfasi och ADHD. Barnet behövde stöd i kommunikationen, styrning av den egna verksamheten, påminnelse om saker och koncentrationen. Barnet *uttryckte sin vilja under handledning och genom kompletterande kommunikation*. Person assistans hade sökts för hobbyer och upprätthållande av sociala kontakter. Enligt högsta förvaltningsdomstolen ska också barn med funktionsnedsättning ges möjlighet att bli självständiga på samma sätt som andra barn i samma ålder. *Enligt normalitetsprincipen ska personlig assistans beviljas när ett barn på grund av ett funktionshinder som beror på skada eller sjukdom inte utan hjälp kan göra sådana saker som barn i samma ålder vanligen gör. Det hade utretts att barnet kunde uttrycka sitt hjälpbehov*. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att barnet skulle anses vara en i handikappsvergelägen avsedd person med gravt handikapp som hade resurser att fastställa innehållet i och sättet för den personliga assistans som personen behövde.

Det är också möjligt att få personlig assistans när den behövs för tillsyn i olika situationer. Följande lösning är ett exempel på en sådan situation:

Avgörandet HFD 24.10.2013 T 3354 gällde sådan tillsyn som en del av personlig assistans som avses i regeringspropositionen för den nuvarande handikappsvergelägen. Frågan gällde beviljande av personlig assistans för arbetspraktik och olika studiebesök för en person som *på grund av kvävningsrisk behövde tillsyn under måltider*. Yrkesinstitutets rektor hade som villkor för godkännande av personen som studerande ställt kravet att personen skulle ha en personlig assistent närvarande vid måltiderna. Förvaltningsdomstolen konstaterade att det i ärendet inte ens hade påståtts att personen inte skulle kunna själv fastställa innehållet i den assistans som personen behövde och sättet för genomförandet. *Personen behövde på grund av de symtom som personens sjukdom orsakade nödvändigt och upprepade gånger hjälp för att klara av måltiderna i skolan, och personlig assistans enligt handikappsvergelägen fyllde på ett lämpligt och tillräckligt sätt personens hjälpbehov*. Högsta förvaltningsdomstolen var på samma linje som förvaltningsdomstolen och kommunen förpliktades att för personen ordna behövlig personlig assistans.

Enligt 3 mom. kan i den personliga assistansen som en del av helheten av service ingå sådana av assistenten vidtagna åtgärder som motsvarar egenvård och som anknuter till upprätthållandet av hälsan samt till vården av en långvarig sjukdom enligt anvisningarna för vården. Valfärdsområdet är skyldigt att ge en person med funktionsnedsättning och vid behov hans eller hennes assistent sådan handledning som genomförandet av åtgärderna förutsätter. Hälso- och sjukvården ansvarar för att handledningen ges. Handledning ges i allmänhet av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården.

De åtgärder som motsvarar egenvård som avses i bestämmelsen är sådana som personen med funktionsnedsättning skulle utföra själv om det inte skulle föreligga en begränsning i funktionsförmågan. Motsvarande åtgärder utförs också av föräldrar, närståendevårdare och familjevårdare till barn med funktionsnedsättning. Det är inte meningen att personlig assistans ska ersätta servicen inom hemvården eller hemsjukvården eller andra uppgifter som hör till hälso- och sjukvården och som inte kan anses vara egenvård. I momentet avsedda åtgärder som motsvarar egenvård är t.ex. att ge mediciner, kateterisering, sårbehandling och skötsel av annan egenvård, för vilka personen med funktionsnedsättning och assistenten har fått introduktion och handledning enligt de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning. I sådana situationer där assistans av en person som använder respirator ordnas genom personlig assistans, kan den personliga assistansen omfatta sörjande för användningen av respiratorn och för att den fungerar, med de villkor som anges ovan.

I dessa situationer kan både yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och andra assistenter vara personliga assistenter. I arbetsgivarmodellen beslutar en person med funktionsnedsättning själv vem han eller hon anställer som personlig assistent. I patientförsäkringslagen (948/2019) föreskrivs det om arbetsgivarens patientförsäkring som är möjlig för de arbetsgivare som anställer en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården för att ge hälso- eller sjukvård. När det gäller andra assistenter bestäms eventuella

skadeståndsansvarsfrågor enligt skadeståndslagen. Enligt 12 § 2 mom. och 13 § 2 mom. i förslaget är välfärdsområdet skyldigt att bedöma det valda sättet för genomförande av personlig assistans och ge personen med funktionsnedsättning en redogörelse för de faktorer som anknyter till rollen som arbetsgivare. Personen med funktionsnedsättning ska också vara medveten om det ansvar som anknyter till vårdåtgärder när han eller hon väljer arbetsgivarmodellen.

Bestämmelserna i det föreslagna 4 mom. gäller omfattningen av personlig assistans. Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt att få personlig assistans i de dagliga sysslorna, i arbetet och i studierna i den utsträckning det är nödvändigt. Nödvändigheten ska bedömas med tanke på delaktigheten och självbestämmanderätten samt möjliggörandet av egna val för personen med funktionsnedsättning.

Avsikten är att bedöma nödvändigheten av den hjälp som behövs i förhållande till det behov av hjälp och stöd som funktionshindret medför. Det är också centralt att säkerställa att servicen fås i rätt tid med tanke på behoven hos personen med funktionsnedsättning och servicens syfte. En person med funktionsnedsättning kan behöva en annan persons kontinuerliga hjälp och närvaro också av säkerhetsskäl, t.ex. för att byta ställning eller för att säkra andningen eller för att personen saknar förmåga att uppfatta fara. Vid bedömning av nödvändigheten hos personlig assistans ska det också beaktas att personen kan behöva hjälp i en enskild sak som är nödvändig för personen. En begränsning i funktionsförmågan kan för personen förorsaka det, att han eller hon inte utan en annan persons hjälp klarar av att t.ex. utträta ärenden, uppfatta tidens gång eller ta sig ut ur sin bostad.

För interaktion, fritidsverksamhet och socialt deltagande ska ordnas personlig assistans sammanlagt minst 30 timmar i månaden, om inte ett mindre antal timmar räcker till för att garantera att personen får den hjälp han eller hon nödvändigt behöver. Vid bedömningen av antalet timmar gäller ska beaktas det individuella hjälpbehov som utifrån bedömningen av servicebehovet har antecknats i klientplanen samt personens livssituation som helhet. Om en person med funktionsnedsättning inte själv vill ha och de facto inte behöver personlig assistans till minimimängden enligt bestämmelsen, ska han eller hon kunna beviljas ett lägre timantal än så. Detta ska alltid motiveras i klientplanen och beslutet.

En person ska således för interaktion, fritidsverksamhet och socialt deltagande beviljas mer än 30 timmar assistans i månaden om det är motiverat och nödvändigt med hänsyn till hans eller hennes individuella behov och likvärdigheten.

Personlig assistans ska inte kunna användas för att ersätta en serviceenhets personalresurser i uppgifter som enligt ett avtal hör till serviceproducentens uppgifter. Servicen på fritiden för en person med funktionsnedsättning ska planeras och beslut om den fattas med beaktande av att t.ex. servicehelheten stöd för boendet och personlig assistans motsvarar personens behov.

När tidsanvändningen för en person med funktionsnedsättning jämförs med tidsanvändningen för personer som hör till samma åldersgrupp och befinner sig i samma livssituation, bör det beaktas att det för personen med funktionsnedsättning går till samma verksamhet, såsom till exempel hemarbete eller rörlighet, i allmänhet mera tid på grund av funktionsnedsättningen än för en person utan funktionsnedsättning.

10 §. *Produktion av personlig assistans.* I paragrafen föreskrivs det om sätten att producera personlig assistans och om sådant som ska beaktas vid produktionen av personlig assistans. Det föreslås dessutom att till paragrafen fogas ett 3 mom. om vikariearrangemang.

I 1 mom. föreslås bestämmelser om sätten för produktion av personlig assistans. Välfärdsområdet ska ha tillgång till alla sätt att producera personlig assistans för att personlig assistans ska kunna ordnas på ett sätt som är lämpligt för personen med funktionsnedsättning och som överensstämmer med hans eller hennes önskemål.

Hänvisningen till 9 § i lagen om välfärdsområden innebär att personlig assistans ska kunna produceras som välfärdsområdets egen tjänst, i samarbete med andra välfärdsområden eller genom enligt avtal skaffas av andra tjänsteproducenter. Välfärdsområdet ska dock alltid ha organiseringsansvaret.

Personlig assistans ska i enlighet med nuvarande praxis kunna produceras också genom att en person med funktionsnedsättning ges en servicesedel enligt lagen om servicesedlar inom social- och hälsovården (569/2009) för att skaffa assistans.

Det tredje sättet att producera personlig assistans är den arbetsgivarmodell som anges i detta förslag. Enligt den i 11 § 1 mom. i den föreslagna lagen angivna arbetsgivarmodellen anställer en person med funktionsnedsättning en personlig assistent i ett arbetsavtal enligt arbetsavtalslagen (55/2001) och fungerar som arbetsgivare till assistenten, medan välfärdsområdet ersätter de skäligena kostnader som uppkommer till följd av anställningen, inklusive lagstadgade avgifter och ersättningar samt andra skäligena nödvändiga kostnader som orsakas av assistenten.

I fråga om produktionen av personlig assistans och sättet för produktionen av ska riksdagens biträdande justitieombudsmans avgörande (3425/4/12) beaktas, enligt vilken kommunen ska övervaka kvaliteten på den service den köpt när den ordnar personlig assistans som köpt tjänst. Enligt avgörandet kan kommunen inte heller överföra sitt eget ansvar för att ordna service på tjänsteleverantören eller överföra sin övervakningsskyldighet på den enskilda klienten. När det är fråga om en lagstadgad uppgift måste välfärdsområdet se till att en person med funktionsnedsättning har tillgång till service i den omfattning och enligt de verksamhetsformer som har bestämts specifikt i ett beslut som rör honom eller henne. Detta hör till välfärdsområdets organiseringsansvar, som välfärdsområdet aldrig kan överlåta.

I 2 mom. föreskrivs det om vad som ska beaktas vid valet av produktionssätt.

Den personliga assistansen ska i enlighet med syftet med servicen tillhandahållas så att självbestämmanderätten för en person med funktionsnedsättning tillgodoses på lika villkor som för andra också när han eller hon behöver en annan persons hjälp. Enbart kostnaderna för servicen får inte ha avgörande ställning när sättet för tillhandahållande väljs. Riksdagens biträdande justitieombudsman poängterade i det avgörande som nämns ovan att *det valda sättet att ordna service eller verkställigheten av det inte får förhindra eller kringskära tillgodoseendet av de rättigheter som en person med funktionsnedsättning har. Vid ordnandet av personlig assistans och valet av sättet att ordna personlig assistans är det enligt avgörandet viktigt att se till att en person med funktionsnedsättning har möjlighet att självständigt besluta om innehållet i den personliga assistansen. Enligt avgörandet förutsätter detta att sättet att ordna servicen i princip bedöms utgående från de egna val som en person med funktionsnedsättning gjort.*

När sättet att producera service väljs bör det beaktas vilket innehåll den hjälp som personen behöver har och i vilken utsträckning han eller hon klarar av att delta i ledningen av assistenten eller huruvida han eller hon behöver stöd för detta. Ytterligare bestämmelser om användning av arbetsgivarmodellen föreslås i 11 § 2 mom. När välfärdsområdet beslutar om produktionssätten ska det beakta bestämmelserna i 5 §. Dessutom ska syftet med personlig assistans beaktas.

Alla produktionssätt ska respektera självbestämmanderätten för personen med funktionsnedsättning och beakta personens åsikter för att syftet med personlig assistans ska uppnås. En person med funktionsnedsättning ska själv eller med assistans genom valfritt kommunikationsmedel kunna uttrycka sin vilja om hur, var och när den personliga assistansen i praktiken tillhandahålls, om det är av betydelse för personen med funktionsnedsättning.

På samma sätt som i nuläget kan sätten att producera personlig assistans och andra tillämpliga social- och hälsojämsnster kombineras till en helhet som bäst möter behovet av hjälp och stöd hos personen med funktionsnedsättning. Exempelvis kan stöd för boendet kompletteras med personlig assistans, om tjänsterna inom för stödet för boendet inte i tillräcklig utsträckning tryggar den hjälp som en person med funktionsnedsättning behöver utanför hemmet eller i vissa situationer även hemma, om t.ex. en person med funktionsnedsättning hellre använder de timmar som är avsedda för assistans under fritiden för utövande av en hobby i hemmet. Dessutom kan välfärdsområdet komplettera helheten av personlig assistans som beviljats en

person med funktionsnedsättning med hemvård eller närståendevård enligt socialvårdslagen på ett sätt som motsvarar personens behov.

Enligt lagen om servicesedlar inom social- och hälsovården och denna proposition ska servicesedelns värde vara skäligt. Valfärdsområdet svarar för att en person med funktionsnedsättning med hjälp av servicesedlar kan skaffa den individuella hjälp han eller hon behöver. Det ska vara möjligt att skaffa personlig assistans för olika tider på dygnet och också för veckoslut och helgdagar. Till valfärdsområdets ansvar hör att följa hur servicesedelns värde utvecklas och vid behov höja sedelns värde. Detta konstaterade även riksdagens justitieombudsman i sitt avgörande av den 30 november 2021, EOAK/5684/2020.

I samma 2 mom. föreskrivs det också om möjligheten för familjemedlemmar till personer med funktionsnedsättning att fungera som assistent. I stället för särskilt vägande skäl enligt den gällande handikappservicelagen förutsätts i bestämmelsen särskilda skäl för att en familjemedlem ska kunna fungera som assistent. Förutsättningen är lindrigare än enligt den nuvarande lagen, men fortfarande ska det vid bedömning av att en anhörig skulle fungera som assistent fästas uppmärksamhet vid tjänstens syfte att möjliggöra egna val och ett självständigt liv för personen med funktionsnedsättning.

En familjemedlem till en person med funktionsnedsättning kan av särskilda skäl vara personlig assistent, om det kan anses vara förenligt med personens intressen. Det här innebär i likhet med nuvarande praxis att den personliga assistenten i regel ska vara en person utanför familjen. Make, barn, förälder, far- eller morförälder till en person med funktionsnedsättning ska inte kunna utses till personlig assistent, om inte detta bör anses tillgodose intresset för personen med funktionsnedsättning och anses vara lämpligt och ändamålsenligt för personen. Självbestämmanderätten för en person med funktionsnedsättning ska respekteras genom att beakta hans eller hennes önskemål och åsikter om hur den personliga assistansen ska ordnas för att på bästa sätt främja personens möjligheter till ett självständigt liv och deltagande samt möta hans eller hennes individuella behov av hjälp och livssituation som helhet.

En sådan familjemedlem till en person med funktionsnedsättning som på basis av bestämmelsen är personlig assistent till personen i fråga kan inte samtidigt sköta samma uppdrag på basis av ett avtal om närståendevård.

En orsak att anställa en familjemedlem som assistent kan på samma sätt som enligt den gällande lagen vara t.ex. ett akut behov av hjälp om en ordinarie assistent insjuknar. Familjens semesterresor eller något annat liknande tillfälligt behov kan också ordnas så att en familjemedlem utses till assistent. Det kan vara motiverat att ett myndigt syskon och särskilt ett syskon som bor i ett annat hushåll fungerar som assistent. I många situationer kan det ha betydelse att syskon representerar samma generation och att relationen mellan dem är en annan än relationen mellan föräldern och barnet. Om det visar sig vara svårt att hitta en utomstående assistent kan det likaså vara motiverat att anställa en familjemedlem som assistent.

Ett sådant särskilt skäl som avses i bestämmelsen kan också hänföra sig till en begränsning i funktionsförmågan för en person med funktionsnedsättning som förutsätter att assistenten behärskar det sätt på vilket personen med funktionsnedsättning rör sig, eller tolkar hans eller hennes gester och känslotillstånd. Att en familjemedlem är en av flera personliga assistenter är motiverat av familjeskäl och med tanke på skyddet för privatlivet och förenligt med intresset för en person med funktionsnedsättning vid assistans dygnet runt.

En familjemedlem ska kunna utses till barnets assistent, om detta med hänsyn till barnets behov av hjälp och familjens situation som helhet bedöms vara förenligt med barnets intresse. En sådan situation kan vara t.ex. när barnet behöver en assistent som känner barnet väl och förstår barnets sätt att kommunicera, eller om det att barnet ska kunna bo hemma med den övriga familjen förutsätter att en familjemedlem fungerar som assistent. Det ska dock på ett lämpligt sätt sörjas för att barnets representeras på ett lämpligt sätt vid användning av arbetsgivarmodellen.

Paragrafens 3 mom. är nytt. Genom att foga momentet till lagen vill man säkerställa att en person med funktionsnedsättning får nödvändig hjälp också när assistenten till exempel insjuknar och blir borta från arbetet. När det på förhand har avtalats om vikariearrangemangen och dessa har skrivits in i klientplanen och beslutet, vet alla parter hur man ska gå till väga också i en akut situation. När sättet för personlig assistans väljs och assistansen genomförs bör det bedömas hur personlig assistans ska ordnas vid assistentens plötsliga eller

planerade frånvaro. Ju mer nödvändig den personliga assistansen är i livsföringen för personen med funktionsnedsättning, desto noggrannare och mer detaljerat ska vikariearrangemangen planeras och genomföras. Personen med funktionsnedsättning ska få information om hurdana vikariearrangemang som finns att tillgå i brådskande fall.

11 §. Arbetsgivarmodellen för personlig assistans. I paragrafen föreslås bestämmelser om de viktigaste frågorna i anslutning till genomförandet av arbetsgivarmodellen. Paragrafen motsvarar i sak huvudsakligen bestämmelserna i den gällande handikappservicelagen, men den har kompletterats och förtydligats genom bestämmelser om förutsättningarna för användning av arbetsgivarmodellen.

I 1 mom. föreslås det bestämmelser om arbetsgivarmodellens innehåll. Arbetsavtalslagen ska tillämpas på anställningsförhållandet mellan den person med funktionsnedsättning som är arbetsgivare och hans eller hennes personliga assistent. Avsikten är att hänvisningen ska betona att personlig assistans enligt arbetsgivarmodellen handlar om ett sådant arbetsavtalsförhållande mellan arbetsgivaren och arbetstagaren som avses i arbetsavtalslagen. I arbetsavtalslagen finns det bestämmelser bland annat om arbetsgivarens och arbetstagarens rättigheter och skyldigheter, arbetarskydd, lön för sjukdomstid, lönebetalning och grunder för uppsägning. Till följd av bestämmelserna i arbetsavtalslagen tillämpas på arbetsgivarmodellen med personlig assistans också bland annat semesterlagen (162/2005), arbetstidslagen (605/1996), lagen om företagshälsovård (1383/2001), arbetarskyddslagen (738/2002), diskrimineringslagen (1325/2014), lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) och bestämmelserna om arbetsgivares och arbetstagares skadeståndsansvar i skadeståndslagen (412/1974).

Utgångspunkten för den juridiska bedömningen av arbetsgivarställningen är att den person som är arbetsgivare ska ha rättshandlingsförmåga. Personen ska kunna svara för de skyldigheter som följer av anställningsförhållandet.

Arbetsgivaren kan till en tredje part överföra skötseln av uppgifter som hör till arbetsgivaren, såsom lönebetalning, ordnande av företagshälsovård eller uppgörande av arbetsskiften. Valfärdsområden ska på samma sätt som kommunerna kunna sköta ovannämnda uppgifter för en person med funktionsnedsättning. Valfärdsområdet kan dock inte förplikta arbetsgivaren att överföra arbetsgivarens skyldigheter till en aktör som valfärdsområdet utvisar. Överföringar av arbetsgivarens rättigheter och skyldigheter ska alltid antecknas i klientplanen. För tydlighets skull ska det också alltid antecknas hur löneförvaltningen ordnas. Det bör beaktas att fastän arbetsgivaren skulle överföra skyldigheter som följer av arbetsavtalet till en tredje part, kvarstår arbetsgivarens ansvar hos arbetsgivaren.

På ersättning av skador som uppkommit i arbetsavtalsförhållandet tillämpas bestämmelserna i arbetsavtalslagen och skadeståndslagen. I lagarna bestäms ersättningsansvaret olika beroende på om skadan har orsakats av arbetsgivaren, arbetstagaren eller en tredje part. Den som är arbetsgivare ansvarar under de förutsättningar som anges närmare i bestämmelserna också för skador som arbetstagaren orsakar utomstående (s.k. principalansvar). Det är möjligt att minska ansvaret för skadorna genom att teckna en försäkring.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om förutsättningar för användning av arbetsgivarmodellen. Personer med funktionsnedsättning ska kunna svara för arbetsgivarens skyldigheter. En ytterligare förutsättning är att personen med funktionsnedsättning ger sitt samtycke till att vara arbetsgivare, vilket antecknas i klientplanen. Dessförinnan ska personen av valfärdsområdet få tillräcklig utredning om arbetsgivarens ansvar och skyldigheter. Ett minderårigt barns vårdnadshavare eller intressebevakaren för en person med funktionsnedsättning ska kunna vara arbetsgivare för en personlig assistent under samma förutsättningar som personen med funktionsnedsättning själv.

För att en person ska kunna vara arbetsgivare måste han eller hon ha beredskap att ha kontroll över sitt eget liv och fatta beslut. Personens behov av hjälp till följd av begränsning i funktionsförmågan kan påverka avgörandet av om personen själv kan svara för arbetsgivarförpliktelse eller om det är motiverat att ordna servicen på annat sätt. Utgångspunkten är att den som är arbetsgivare ska ha rättslig handlingsförmåga.

Val av arbetsgivarmodellen som produktionssätt kräver ett uttryckligt samtycke av den som blir arbetsgivare. Ingen ska försättas i ställningen som arbetsgivare utan att ha förstått vilket ansvar som följer av ställningen. Uppgiften som arbetsgivare ska också alltid grunda sig på egen vilja. Samtycket ska antecknas i klientplanen.

Välfärdsområdet är skyldigt att ge en tillräcklig och förståelig redogörelse om arbetsgivarens lagstadgade skyldigheter och ansvar åt den som ska bli arbetsgivare. Med detta avses basuppgifter om sådant som anknyter till att vara arbetsgivare, såsom till exempel rekrytering, löner, olika sätt att ordna löneförvaltningen, arbetssäkerhet, ordnande av företagshälsovård, diskrimineringsförbud, försäkringar, semesterar, avslutande av anställningsförhållandet samt andra lagstadgade skyldigheter och ansvar som ankommer på arbetsgivaren. Redogörelseskyldigheten ska fullgöras innan personen med funktionsnedsättning ger sitt samtycke till att vara arbetsgivare. Det sätt på vilket redogörelsen ges och dess innehåll ska antecknas i klientplanen. Av välfärdsområdet förutsätts det att det i samband med givandet av redogörelsen bedömer om personen klarar av arbetsgivarens skyldigheter och ansvar. I anställningsförhållandet har personen med funktionsnedsättning alltid själv arbetsgivaransvaret.

Vårdnadshavaren för ett minderårigt barn och intressebevakaren för en person med funktionsnedsättning omfattas av samma krav på förutsättningar för att vara arbetsgivare som personen med funktionsnedsättning.

Enligt 3 mom. ska välfärdsområdet på motsvarande sätt som enligt den gällande regleringen till personen med funktionsnedsättning betala ersättning för skälig lön för assistenten, arbetsgivarens lagstadgade avgifter och ersättningar samt övriga nödvändiga och skäliga kostnader för att vara arbetsgivare inklusive kostnader för löneförvaltningen. I klientplanen och beslutet ska antecknas assistentens lön samt grunderna för de kostnader som orsakas av att vara arbetsgivare och det sätt på vilket kostnaderna ersätts.

Den föreslagna bestämmelsen om lön tryggar rätten för både sådana arbetsgivare som tillhandahåller personlig assistans som hör till arbetsgivarförbundet och för sådana som inte hör till förbundet, att av välfärdsområdet få ersättning för skälig lön för assistenten. När det finns ett gällande kollektivavtal inom branschen, ska kollektivavtalets bestämmelser om lön och andra villkor för anställningsförhållandet iakttas. Skyldigheterna enligt kollektivavtalet gäller dock endast arbetsgivare som anslutit sig till arbetsgivarförbundet, när kollektivavtalet inte är allmänt bindande. Därför ska välfärdsområdet endast till personer med funktionsnedsättning som hör till arbetsgivarförbundet betala kollektivavtalsenlig lön. Om det i kollektivavtalet finns flera lönenivåer, har välfärdsområdet rätt att tillsammans med personen med funktionsnedsättning bedöma enligt vilken lönenivå lön ska betalas till assistenten. Avsikten är att välfärdsområdet inte i övrigt ska bedöma om den lön som avtalats i kollektivavtalet är skälig.

Välfärdsområdet är inte bundet till lön enligt villkoren i kollektivavtalet när personen med funktionsnedsättning inte hör till arbetsgivarförbundet. Vid bedömningen av ersättningens skälighet ska dock likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning beaktas. En skälig lön får inte underskrida den normala lönen som betalas inom branschen. Definitionen av normal lön påverkas också av storleken på lönen enligt kollektivavtalet. Det betyder dock inte att samma lön ska betalas till alla assistenter, utan när det bestäms om lönen är skälig ska också den utbildning, erfarenhet och särskilda färdigheter som eventuellt krävs av assistenten beaktas. Lönen ska vara så stor att det finns realistiska möjligheter att anställa en assistent med den.

Till arbetsgivarens lagstadgade utgifter hör assistentens lön och arbetsgivarens andra lagstadgade avgifter och kostnader. Sådana är enligt den praxis som har etablerats under den tid de nuvarande bestämmelserna har varit i kraft bland annat socialskyddsavgifter, pensionspremier, den obligatoriska olycksfalls- och arbetslöshetsförsäkringspremier, avgifter för företagshälsovård samt ersättningar enligt arbetstidslagen och semesterlagen. Också de kostnader för introduktion och andra nödvändiga kostnader som hänför sig till det lagstadgade arbetarskyddet ska vara ersättningsgilla, liksom även motsvarande lönekostnader för avlöandet av en vikarie i stället för den ordinarie assistenten. Till de lagstadgade kostnader som ersätts hör dessutom premierna för den patientförsäkring enligt patientskadelagen som arbetsgivaren tecknat.

Den särskilda kompetens som krävs för assistansen ska beaktas vid fastställandet av lönen. Detta gäller bl.a. sådana situationer där den nuvarande personliga assistansen till patienter med andningsförlamning ordnas med hjälp av arbetsgivarmodellen.

12 §. Särskilt stöd. I paragrafen föreslås bestämmelser om en servicehelhet med rubriken särskilt stöd, som består av särskilt stöd för delaktigheten, stöd i att fatta beslut och krävande multiprofessionellt stöd.

Det föreslås att servicehelheten ska kallas särskilt stöd. Bakgrunden till detta är tanken att personer med funktionsnedsättning som får särskilt stöd nästan utan undantag ska uppfylla definitionen av personer i behov av särskilt stöd enligt 3 § 3 punkten i socialvårdslagen. Många löper särskild risk för utslagning utan särskilt stöd. Namnet på servicehelheten betonar också den särskilda yrkesskicklighet eller kompetens som förutsätts av den som tillhandahåller stöd samt tjänstens karaktär av en tjänst som beviljas i sista hand i förhållande till andra tjänster enligt denna lag och andra lagar.

Särskilt stöd ska enligt förslaget kunna beviljas en person med funktionsnedsättning som får stöd för boende i grupp eller som bor självständigt, med sin barndomsfamilj eller som är i familjevård. Innehållet i och sättet att tillhandahålla stödet för boendet och även t.ex. dagverksamheten inverkar dock på innehållet i och mängden av det särskilda stöd som behövs. Det ska dock alltid sörjas för att växelverkan, delaktigheten och de egna valen för en person med funktionsnedsättning stöds på det sätt som bäst lämpar sig för personen med funktionsnedsättning.

Särskilt stöd för delaktighet och stöd i att fatta beslut är nya tjänster som tas in i lagen. Som specialomsorg har man dock kunnat få stöd av en stödperson för deltagandet i synnerhet när det på grund av resursförutsättningen inte har varit möjligt att få personlig assistans. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förutsätter att personer med funktionsnedsättning kan få stöd när de utövar sin rättskapacitet. Stöd i att fatta beslut har redan länge hört till innehållet i många tjänster. Som en separat tjänst har man i praktiken kunnat få den endast på försök inom projekt.

Krävande multiprofessionellt stöd har med stöd av specialomsorgslagen beviljats som specialomsorg. Avsikten är att också i fortsättningen trygga möjligheten att få sådant stöd som kräver multiprofessionell kompetens.

I 1 mom. föreskrivs det om det särskilda stödets karaktär och syfte. Dessutom föreskrivs det om att särskilt stöd ska komma i fråga i sista hand i förhållande till service enligt den föreslagna lagen eller någon annan lag.

Syftet med servicehelheten är att säkerställa att lika möjligheter att delta och välja för personer med funktionsnedsättning förverkligas även när beviljandet av stöd förutsätter särskild kompetens som hänför sig till behoven eller situationen hos personen med funktionsnedsättning. Utöver annan yrkeskompetens behövs i allmänhet särskild kompetens i kommunikationsmetoder och interaktionssituationer.

Det ska vara möjligt att från servicehelheten för särskilt stöd få en eller flera tjänster samtidigt beroende på de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning och sättet att ordna servicen.

Service enligt denna proposition kan ordnas på många olika sätt kombinerat så att den bildar en helhet som tillgodoser behoven, önskemålen och intressena hos personen med funktionsnedsättning. Avsikten är att man i alla tjänster beaktar de särskilda behov som en person med funktionsnedsättning har och stöder personens växelverkan, delaktighet och egna val. Till exempel om dagverksamheten ordnas på ett högklassigt sätt i enlighet med önskemålen och de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning, kan det hända att personen med funktionsnedsättning inte har ett så stort behov av särskilt stöd för delaktighet som ordnas separat.

I 2 mom. föreskrivs det om de tjänster som hör till det särskilda stödet och om förutsättningarna för att få dem.

Med stöd av 2 mom. 1 punkten kan man få särskilt stöd för interaktion och delaktighet. Syftet med denna service är att trygga delaktigheten för de personer med funktionsnedsättning för vilka det krävs särskild yrkesskicklighet eller kompetens för att delaktighet ska uppnås.

Med yrkesutbildad person inom socialvården avses personen enligt lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården (817/2015). En lämplig yrkesexamen kan vara vilken examen som helst som kan stödja

förverkligandet av delaktigheten för personen med funktionsnedsättning. Examen kan hänföra sig till exempelvis motion eller konst. Den som tillhandahåller stöd ska dock alltid ha sådan kompetens att han eller hon kan agera i olika situationer med personen med funktionsnedsättning.

Det särskilda stödet för delaktigheten är i första hand avsett för att trygga delaktighet och interaktion utanför hemmet. Exempelvis om en person med funktionsnedsättning visar att han eller hon hellre vill tillbringa tid hemma eller till exempel på grund av infektionskänslighet eller av någon annan orsak som beror på funktionsnedsättning eller sjukdom inte kan lämna hemmet, är det möjligt att få särskilt stöd för delaktigheten också i det egna hemmet. I praktiken kan stöd som ges i hemmet vara t.ex. kommunikation med hjälp av olika tekniska anordningar eller utövande av konst eller idrott antingen aktivt eller i liten skala för egen glädje.

Genom särskilt stöd för delaktigheten kan livskvaliteten för en person med funktionsnedsättning höjas genom att göra det möjligt för personen att röra sig utanför hemmet och utöva hobbyer eller genom att hämta sådan delaktighet och glädje i livet som inte skulle vara möjlig att uppleva utan särskilt stöd för delaktigheten.

Särskilt stöd för delaktigheten är avsett till exempel för situationer där en person inte uppfyller villkoren för beviljande av personlig assistans eller inte kan få det stöd för delaktighet som han eller hon behöver som en del av stödet för boendet.

I 2 mom. 2 punkten föreskrivs om stöd i att fatta beslut som ges som en separat tjänst.

Stöd i att fatta beslut innebär till exempel stöd för erhållande av information, utredande av besluts- eller verksamhetsalternativ och deras konsekvenser, bildande och uttryckande av egen vilja, fattande och genomförande av beslut samt behandling och uttryckande av känslor. Det är viktigt att personer med funktionsnedsättning har möjlighet att få stöd för att hantera och uttrycka sina känslor som en del av stödet i att fatta beslut, eftersom känslor styr människors beslutsfattande. Detta bidrar också till att förebygga eventuella krävande situationer.

Det ska vara möjligt att få stöd i att fatta beslut som en separat tjänst endast i sådana beslutssituationer som i betydande grad påverkar det egna livet. Sådana situationer kan till exempel vara när någon själv eller en närstående blir allvarligt sjuk, stora vändpunkter i livet såsom val av studie- eller arbetsplats, stora förändringar inom familjen eller flytt bort från barndomshemmet eller till en annan ort.

I första hand ska personer med funktionsnedsättning som en del av annan service få det stöd de behöver för beslutsfattande av sina närstående eller arbetstagare. Om detta inte är möjligt har personen rätt att få stöd i att fatta beslut som en separat tjänst.

Behovet av stöd i att fatta beslut för en person med funktionsnedsättning ska bedömas enligt hur och hurdant stöd han eller hon i det aktuella fallet kan få av sina närstående eller som en del av annan service, till exempel som en del av stödet för boendet eller dagverksamhet. Behovet av en separat tjänst kan också bero på exempelvis en intressekonflikt, brist på förtroende, behovet av skydd för privatlivet eller behovet av att bli självständigt.

Det ska inte vara möjligt att få stöd i att fatta beslut för små, vardagliga beslut. De som arbetar inom olika tjänster, såsom stödet för boendet, dag- och arbetsverksamhet, kortvarig omsorg samt personlig assistans, ska däremot handla så att personen får stöd i olika valsituationer i vardagen. Detta stöd är en viktig del av god interaktion och service av hög kvalitet. Därför måste tillräckligt med tid reserveras för detta. Behovet av stöd i att fatta beslut ska antecknas i serviceplanen.

I 2 mom. 3 punkten föreskrivs det om krävande multiprofessionellt stöd.

Det har varit möjligt att få krävande multiprofessionellt stöd med stöd av specialomsorgslagen som en tjänst som ordnas av specialomsorgsdistrikten. Typiskt för tjänsten har varit ett mycket intensivt och ofta långvarigt samarbete mellan ett multiprofessionellt team. I krävande problemsituationer måste man ofta utföra undersökningar samt följa upp och bedöma personens beteende i olika situationer för att man ska kunna hitta

orsakerna till problemen. Orsakerna kan vara medicinska, men ofta kan de också hänföra sig till olika problem med interaktionen.

Bland annat läkare inom specialiteten utvecklingsstörningar, psykiatrer, psykologer, socialarbetare samt talterapeuter och andra terapeuter har deltagit i bedömningen av orsakerna till problemen och behovet av behövt stöd och i genomförandet av stödet. Inom specialomsorgstjänsterna har man således åtminstone delvis redan genomfört en integration av social- och hälsovården, vilket är målet för social- och hälsovårdsreformen.

Syftet med den föreslagna bestämmelsen är att trygga möjligheten till krävande multiprofessionellt stöd även i fortsättningen. Avsikten är dock inte att det på ansvaret för funktionshindersservicen ska ställas uppgifter som hälso- och sjukvården ansvarar för. Varje person med funktionsnedsättning har lika rätt till hälso- och sjukvårdstjänster.

Vid tillämpningen av den föreslagna bestämmelsen ska beaktas 2 § i socialvårdslagen, enligt vilken inom socialvårdens och hälso- och sjukvårdens gemensamma service eller när klienten annars behöver service inom såväl socialvården som hälso- och sjukvården ska de bestämmelser om socialvården och hälso- och sjukvården tillämpas som i enlighet med klientens intresse bäst tryggar servicen enligt stödbehoven och hälso- och sjukvården enligt det medicinska behovet. Vid tillämpningen ska också den motsvarande bestämmelsen (8 a §) i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) beaktas.

Det krävande multiprofessionella stödet är avsett endast för krävande situationer. Syftet med begränsningen är att säkerställa att det är möjligt att få stöd som kräver mycket personalresurser i de situationer där det behövs mest.

Upprepade allvarliga beteendestörningar och aggressivt beteende samt självdestruktivt beteende hos en person med funktionsnedsättning förutsätter alltid att orsakerna till beteendet utreds grundligt. Dessa är typiska situationer där en person med funktionsnedsättning ska beviljas krävande multiprofessionellt stöd. När en persons liv eller hälsa är allvarligt hotad till följd av ett sådant beteende, ska man ingripa i situationen omedelbart och ansöka om multiprofessionellt stöd.

Rätt till krävande multiprofessionellt stöd skulle också föreligga när en persons självbestämmanderätt eller andra grundläggande fri- och rättigheter måste begränsas upprepade gånger och orsakerna till begränsningsåtgärderna inte kan utredas och användningen av åtgärderna inte kan minskas.

Det är också fråga om en krävande situation om en person med funktionsnedsättning uppträder i strid med allmänt acceptabla beteenderegler på grund av sin funktionsnedsättning och detta beteende kränker personens människovärde, och i sådana situationer ska man ha rätt att få stöd av en multiprofessionell arbetsgrupp.

Krävande situationer för vilka det skulle vara möjligt att få krävande multiprofessionellt stöd kan uppstå t.ex. i hemmet eller i dagverksamheten för en person med funktionsnedsättning. Det är viktigt att både närstående till en person med funktionsnedsättning och personer som arbetar med personen ska kunna delta i utredandet av situationen och i sökandet efter lösningar.

13 §. Tillhandahållande av särskilt stöd. I paragrafen föreskrivs det allmänt om tillhandahållande av en servicehelhet för särskilt stöd, och det föreskrivs också separat om varje tjänst som ingår i helheten.

I 1 mom. föreslås det bestämmelser om skyldigheten att av tjänsterna inom särskilt stöd bilda en helhet som möter behoven och önskemålen hos personen med funktionsnedsättning. Även om det är fråga om en helhet som består av tjänster, ska stödbehovet för personen med funktionsnedsättning bedömas separat i fråga om

varje tjänst. Likaså bör man bedöma vilket som är det bästa sättet att genomföra tjänsterna i praktiken och hurdan kompetens genomförandet av varje tjänst förutsätter.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om hur innehållet i och mängden särskilt stöd för delaktigheten samt den kompetens som krävs av den som ger stödet ska definieras.

Det sätt på vilket en person med funktionsnedsättning kommunicerar och hans eller hennes förmåga att kommunicera och att använda kommunikationshjälpmedel i interaktion ska beaktas vid bedömningen av och beslut om innehållet i och mängden särskilt stöd för delaktigheten. Ju mindre förmåga en person med funktionsnedsättning har att kommunicera, desto svårare är det för honom eller henne att bli delaktig ens i sin närmaste krets och desto större risk löper han eller hon för utslagning. Därför måste mängden särskilt stöd för delaktigheten för personen med funktionsnedsättning ökas när utmaningarna inom interaktionen är större.

Mängden och innehållet i särskilt stöd för delaktigheten påverkas också av det individuella behovet hos personen med funktionsnedsättning att delta och av mängden stöd som behövs för att delaktigheten ska uppnås. Om en person med funktionsnedsättning behöver hjälp t.ex. i alla dagliga sysslor och dessutom har få sätt att kommunicera, tar det tid att reda ut vardagsrutiner och personens vilja. Därför ska det beviljas så mycket stöd för delaktigheten att personen med funktionsnedsättning i verkligheten kan dra nytta av servicen. Mängden stöd och stödets innehåll ska utöver de begränsningar i funktionsförmågan som personen med funktionsnedsättning har vara beroende av omvärlden och livsmiljön och till exempel av personens tidigare upplevelser av delaktighet. Att prova på nya saker kräver ofta mer tid än till exempel regelbundna hobbyer.

Samma omständigheter som inverkar på mängden och innehållet i det stöd som behövs inverkar också på den kompetens som krävs av den som ger stödet.

I 3 mom. föreslås närmare bestämmelser om hur innehållet i och omfattningen av behövligt stöd i att fatta beslut ska bedömas samt om vilka omständigheter som inverkar på valet av stödperson.

Syftet med stödet i att fatta beslut är att stärka självbestämmanderätten för personer med funktionsnedsättning samt deras möjligheter att göra och genomföra egna val i livet.

Eftersom förtroendet mellan den person som stöds och stödpersonen är synnerligen viktigt, ska personen med funktionsnedsättning få delta i valet av stödperson om det på något sätt är möjligt. Redan vid valet av stödperson är det bra att utnyttja metoder för stöd i att fatta beslut.

Förutom att stödpersonen ska vara oberoende i förhållande till det ärende som det fattas beslut om, får stödpersonens egna åsikter om ärendet inte inverka på hur han eller hon stöder personen med funktionsnedsättning. Personen med funktionsnedsättning ska ha rätt att göra även val som stödpersonen tycker är dåliga och få möjlighet att lära sig av sina misstag. Om intresset för en person med funktionsnedsättning dock är allvarligt hotat, ska man överväga att göra en anmälan om behov av intressebevakning.

Stöd i att fatta beslut innebär att stöd ges så att personen efter att ha fått stöd till slut kan väga olika alternativ och själv fatta beslut. Stöd i att fatta beslut innebär aldrig att man fattar beslut för någon annans räkning.

Beslutsfattandet i viktiga situationer i livet är i allmänhet en process som tar tid. En person med funktionsnedsättning kan behöva stöd i de olika skedena av processen. Innan en person kan bilda sig en uppfattning om saken och är beredd att fatta beslut, måste han eller hon få information om sakinnehållet och olika handlingsalternativ samt konsekvenserna av dem. Därför ska stöd i att fatta beslut vid behov ges flexibelt under hela beslutsprocessen.

I 4 mom. föreskrivs det om innehållet i det krävande multiprofessionella stödet samt om det multiprofessionella teamets sammansättning och uppgifter.

Den multiprofessionella gruppen har till uppgift att tillsammans med personen med funktionsnedsättning, vid behov med hans eller hennes närstående, utreda problem som gäller personens interaktion och beteende. Om

beteendet är aggressivt och risken för våld är stor, är det inledningsvis meningen att trygga säkerheten för personen själv, hans eller hennes närstående och andra personer som agerar med honom eller henne. I utgångsläget kan man tvingas tillgripa begränsningsåtgärder, men de ska alltid tillgripas i sista hand. Bestämmelser om villkoren för användning av begränsningsåtgärder och om användningen av dem också i övrigt ska fortsättningsvis finnas i specialomsorgslagen, och fortfarande ska begränsningsåtgärder få riktas endast mot personer som får specialomsorger.

Också i dessa särskilt krävande situationer ska man dock alltid i den mån det är möjligt stödja delaktigheten för personen med funktionsnedsättning och hans eller hennes möjligheter att göra egna val. Särskild vikt bör fästas vid en fungerande växelverkan och ett respektfullt bemötande av personen. Syftet ska alltid vara att stärka självbestämmanderätten och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning på det sätt som föreskrivs i denna lag och i specialomsorgslagen. Målet är att finna lösningar genom vilka man kan avstå från att använda begränsningsåtgärder.

Krävande multiprofessionellt stöd ska ges också i andra situationer än sådana som hotar hälsan och säkerheten, om till exempel människovärdet för en person med funktionsnedsättning är allvarligt hotat till följd av personens eget beteende. En multiprofessionell arbetsgrupp kan också hjälpa personer med funktionsnedsättning som saknar eller har mycket små möjligheter till växelverkan att hitta metoder för växelverkan. Det att servicen kommer i sista hand förutsätter dock att andra tjänster inte är lämpliga och att servicen är nödvändig för att lösa situationen och tillhandahålla det stöd som personen behöver. Om en enda expert kan hjälpa, är det inte fråga om krävande multiprofessionellt stöd.

Innehållet i, mängden och varaktigheten för det multiprofessionella stödet samt platsen där stödet ges påverkas alltid av det individuella stödbehovet hos personen med funktionsnedsättning och av situationens svårighetsgrad. Dessutom påverkas det av boendemiljön och den övriga omvärlden och närmiljön för personen med funktionsnedsättning. Dessa olika behov påverkar också sammansättningen hos det multiprofessionella teamet.

Stöd ska alltid i första hand ges där personen med funktionsnedsättning bor eller agerar, till exempel hemma hos personen med funktionsnedsättning, i arbets- eller dagverksamhet. Detta stöder personer med funktionsnedsättning att agera i miljöer som är viktiga för dem själva och med människor som är viktiga för dem. Samtidigt kan personer som lever eller samarbetar med en person med funktionsnedsättning tillsammans med ett multiprofessionellt team fundera på individuella lösningar för olika problemsituationer.

I särskilt krävande problemsituationer eller, om det annars är förenligt med intresset för personen med funktionsnedsättning, kan stöd dock ordnas också någon annanstans än i den egna omvärlden och närmiljön för personen med funktionsnedsättning. I vissa särskilt krävande situationer kan det t.ex. vara bättre för att trygga säkerheten för en person med funktionsnedsättning och för dem som bor och arbetar med personen att personen med funktionsnedsättning tillfälligt flyttar exempelvis till en enhet för krävande stöd enligt specialomsorgslagen. Ibland kan situationen lugna ner sig redan genom att miljön och personerna byts ut. Å andra sidan kan det då bli svårare att överföra inlärdd god praxis till den egna verksamhetsmiljön.

Avsikten är att gradvis öka delaktigheten och möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att göra egna val samt minska behovet att begränsa rättigheterna och verksamhetsmöjligheterna för personen med funktionsnedsättning.

I en multiprofessionell grupp är det i allmänhet nödvändigt att ha åtminstone kompetens i socialt arbete, medicin, psykologi och interaktion. För att goda resultat ska uppnås krävs långvarigt samarbete mellan ett multiprofessionellt team och en person med funktionsnedsättning samt med personens anhöriga och nära arbetstagare. Eftersom stöd från en multiprofessionell grupp kan behövas snabbt i vissa situationer och arbetet dock ofta är långsiktigt teamarbete, är det viktigt att välfärdsområdena har permanenta multiprofessionella grupper.

14 §. Stöd för boendet. I paragrafen föreslås det bestämmelser om en helhet av service som omfattar den hjälp och det stöd för de dagliga sysslorna som en person med funktionsnedsättning nödvändigt och upprepade

behöver för att personen ska ha ett självständigt liv. Bestämmelsen ska omfatta serviceboende enligt den gällande handikappservicelagen och serviceboende som ordnas som specialomsorger enligt den gällande specialomsorgslagen. Stöd för boendet kan på samma sätt som för närvarande ordnas i en enskild bostad eller i en bostadsgrupp eller ett nätverk som finns bland ett vanligt bostadsbestånd och där det finns separata bostäder som är belägna nära varandra. Det ska också vara möjligt att ordna stöd för boendet i grupp. Vårdsområdet är dock inte skyldigt att ordna bostad för personer med funktionsnedsättning.

I 1 mom. föreskrivs det om i vilka situationer stöd för boendet ska beviljas. Ett nödvändigt och upprepat behov av hjälp och stöd betyder ett kontinuerligt behov eller ett behov av bestående natur som kan till mängden vara omfattande eller också mindre, men ändå nödvändigt med tanke på självständigt boende för personen med funktionsnedsättning. Behovet kan också vara ett sådant varierande behov som inte alltid går att förutse. Den hjälp och det stöd som avses i bestämmelsen ska tryggas under olika tider av dygnet, men behovet av hjälp och stöd behöver inte förekomma dygnet runt. Stöd för boendet gör det också möjligt för sådana personer med funktionsnedsättning som behöver rikligt och kontinuerligt krävande och mångprofessionell hjälp eller stöd att bo så självständigt som möjligt, och så att personens egna val respekteras.

Rätt att få stöd för boendet förutsätter behov av hjälp och stöd i de dagliga sysslorna. Med begreppet dagliga sysslor avses sådana sysslor som människor utför i sitt liv antingen varje dag eller mer sällan, men dock upprepade gånger med vissa tidsintervaller. Dagliga sysslor är en del av en normal livsföring. Dagliga sysslor är personliga göromål såsom t.ex. påklädning, skötsel av den personliga hygien och toalettbesök samt t.ex. transport och förflyttning, hushållsarbete, vård av barn och utträttande av ärenden. Uträttande av ärenden är både utträttande av ärenden utanför hemmet och utträttande av ärenden hemma via internet. Hushållsarbete är till exempel tillredning av mat, städning, underhåll av kläder och hemtextilier samt annat hushållsarbete som normalt utförs själv. Enbart behov av hjälp med t.ex. vecko- eller storstädning, snöskottning eller renovering av bostaden berättigar inte som enskilda funktioner till stöd för boendet.

I 2 mom. föreskrivs det också om principerna för hur innehållet för stöd för boendet och mängden tjänster och sättet för genomförandet ska definieras. Stödet för boendet ska enligt de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning bestå av en servicehelhet som ordnas med stöd av denna lag och andra lagar. Avsikten är att stöd för boendet ska skapa en helhet som gör det möjligt för en person med funktionsnedsättning att ha ett självständigt liv och vara delaktig jämlikt med andra. Detta innebär vid behov också stöd i interaktionen, kommunikationen och beslutsfattandet vid tillhandahållandet av stöd för boendet.

All service enligt denna lag ska i enlighet med lagens syfte stödja förverkligandet av personens självbestämmanderätt och delaktighet. När det gäller stöd för boendet betyder detta bland annat att personen själv kan bestämma sin egen dagsrytm och vad han eller hon gör under dagen, utan begränsningar som anknyter till servicens tillgänglighet eller villkor som tjänsteproducenten ställt. Detta betonas i gruppboende, men det är nödvändigt att identifiera det också i fråga om tjänster som tillhandahålls i ett vanligt privathem. Självbestämmanderätten tillgodoses väl när servicen är flexibel enligt tidtabellen för personen med funktionsnedsättning och inte tvärtom. Det är till exempel möjligt att avlägsna sig från hemmet eller bjuda in gäster till hemmet vid en tidpunkt som personen själv väljer.

Särskild uppmärksamhet ska fästas vid ordnandet och det praktiska genomförandet av stöd för boendet när personens begränsning i funktionsförmågan kräver att hjälp kan fås utan avbrott och när redan en kortvarig fördröjning eller frånvaro av hjälp kan leda till en livshotande situation. Stöd för boendet ska trygga den hjälp som en person med funktionsnedsättning nödvändigt behöver för att upprätthålla vitala livsfunktioner och möjligheten att få hjälp utan dröjsmål i oväntade och oförutsedda situationer. Sådana situationer förekommer t.ex. hos personer som lever med livsuppehållande respiratorbehandling.

Stöd för boendet kan genomföras t.ex. genom personlig assistans, med hjälp av arbetstagare inom boendeservicen, eller genom hemservice eller hemvård eller närstående- eller familjevård enligt socialvårdslagen eller genom kombinationer av dessa. Även träning och särskilt stöd kan utgöra en del av helheten av stöd för boendet. I vissa situationer kan även familjemedlemmar och andra närstående vara aktörer som tillhandahåller hjälp och stöd när det tillgodoser intresset för personen med funktionsnedsättning och

passar in i familjens situation. Till exempel en av medlemmarna i assistentkretsen för en andningsförlamningspatient kan vara en familjemedlem som kan sörja för vården nattetid.

För att bestämmelsen ska möjliggöra kontinuerlig utveckling av stödet för boendet, definieras inte stödmodellerna för boendet och sätten att tillhandahålla dem i detalj i bestämmelsen.

Stöd för boendet kan i vissa situationer också omfatta hälso- och sjukvårdstjänster som en del av servicehelheten. Hemvård, hemsjukvård och hemsjukhusvård samt övriga hälso- och sjukvårdstjänster som behövs som stöd för boendet kan i likhet med serviceboende enligt den gällande handikappservicelagen och serviceboende enligt specialomsorgslagen utgöra en del av stödet för boendet. Behovet av integrerad service betonas när personer med krävande och sektorsövergripande servicebehov som också kräver hälsovårdstjänster och rehabiliteringstjänster kommer att omfattas av öppenvården som en följd av att handikappservicelagen och specialomsorgslagen kombineras, bestämmelserna om personer med andningsförlamning slopas och institutionsboendet dras in.

Hälso- och sjukvården ansvarar enligt förslaget alltid för innehållet i och tillhandahållandet av hälso- och sjukvårdstjänster som ett led i stöd för boendet för personer med funktionsnedsättning. Om det är fråga om åtgärder som kan likställas med egenvård, svarar hälso- och sjukvården bara för den introduktion och handledning som ges en person med funktionsnedsättning, en närstående vårdare, personlig assistent eller någon annan person som tillhandahåller service. Behovet av och sättet för tillhandahållande av introduktion beror på åtgärderna i fråga, på de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning och på andra situationsbundna faktorer.

Även när det i servicehelheten för stöd för boendet ingår hälso- och sjukvårdstjänster som är nödvändiga med tanke på livet för en person med funktionsnedsättning, ska det utöver hälsan och säkerheten också söras för att personens individuella liv och delaktighet förverkligas. Det här är speciellt viktigt i de fall där en person ständigt behöver någon annan person i sin närhet för att trygga säkerheten. Detta gäller t.ex. personer som lever med livsuppehållande respiratorbehandling eller som har andra sjukdomar, såsom svår epilepsi, som kräver att en annan person ständigt finns tillhanda.

Stöd för boendet ska göra det möjligt att tryggt flytta hem från ett sjukhus eller någon annan institution. Stöd för boendet enligt den föreslagna lagen ska inte ordnas på institution. Service på en institution enligt 22 § i socialvårdslagen ska kunna komma på fråga endast när personens behov av hjälp och personens intresse kräver det, och utgångspunkten är att användningen av den servicen ska vara kortvarig, målinriktad och ett alternativ i sista hand. Enligt 22 § i socialvårdslagen får långvarig vård och omsorg tillhandahållas på institution bara om det med hänsyn till personens hälsa eller säkerhet är motiverat, eller om det finns en annan i lag särskilt föreskriven grund för det.

En person med funktionsnedsättning har när förutsättningarna uppfylls subjektiv rätt till stöd för boendet och den helhet av service som anknyter till det. Den service som ingår i helheten av stöd för boendet ska vara avgiftsfri, precis som för närvarande.

Enligt 3 mom. kan stöd för boendet ordnas i personens privatbostad, i en bostadsgrupp som består av flera bostäder eller i grupp.

Stöd för boendet som service bidrar till att genomföra lagens syfte att stödja ett självständigt liv för personer med funktionsnedsättning och tillgodoseendet av deras självbestämmanderätt. Artikel 19 i funktionshinderkonventionen förutsätter att lika rätt för personer med funktionsnedsättning att leva i samhället uppnås och att man vid boendearrangemangen respekterar deras vilja och åsikt i fråga om var och med vem de vill leva. Funktionshinderkonventionen förpliktar också till att trygga tillräcklig service i hemmet som stöder personens deltagande. En person med funktionsnedsättning ska därför ha rätt att i så lång utsträckning som möjligt själv välja sin bostadsort och att även i övrigt påverka hur stödet för boendet ordnas som helhet.

Vid val av sättet att ordna stöd för boendet ska personens egna önskemål om hur boendet ska ordnas, de begränsningar i funktionsförmågan som sjukdomen eller skadan orsakar samt personens rätt till delaktighet

och gemenskap med människor i samma ålder beaktas. I beslutsfattandet ska också klientsäkerheten och skyldigheten att trygga tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster beaktas.

I 4 mom. föreskrivs det om frågor som särskilt ska beaktas vid ordnandet av stöd för boendet för barn.

Barnets primära plats för boendet är alltid hemma med den egna familjen. Barnet ska tillförsäkras vård och omsorg enligt sin ålder och utvecklingsfas samt en trygg uppväxtmiljö.

Barnets möjligheter att bo hemma ska tryggas genom tillräcklig service och tillräckligt stöd i hemmet i enlighet med barnets och familjens behov och med stöd av denna lag och andra lagar. För barnets familj ska dessutom ordnas annan hjälp och service som stöder möjligheterna att bo hemma. Den service som barnet och familjen behöver ska vid behov ordnas dygnet runt.

Med stöd av socialvårdslagen kan det ordnas till exempel socialt arbete och handledning, familjearbete, hemservice för barnfamiljer och hemvård. Med stöd av denna lag ska det vara möjligt att ordna t.ex. kortvarig omsorg, träning, personlig assistans och särskilt stöd som kompletterar stödet för boendet. Familjen och barnet har också vid behov rätt till t.ex. stödåtgärder inom öppenvården i barnskyddet.

Genom bestämmelsen säkerställs det att ett barn med funktionsnedsättning flyttar från den egna familjen alltid är en sistahandslösning när alla eventuella stödåtgärder har använts och föräldrarna trots det konstaterar att det inte är möjligt för barnet att bo hemma.

15 §. Boende utanför hemmet för barn. I paragrafen föreskrivs det om situationer där det inte är möjligt att ordna stöd för barnets boende i barndomshemmet, men barnet ändå inte har behov av barnskydd. Genom den nya bestämmelsen förtydligas situationen som för tillfället är delvis oreglerad.

Artikel 23 i funktionshinderkonventionen förutsätter att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja, utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. I konventionen om barnets rättigheter finns en motsvarande bestämmelse. Ett barn får inte skiljas från sina föräldrar på grund av barnets eller den ena eller båda föräldrarnas funktionsnedsättning. Därför kan boendet för ett barn med funktionsnedsättning ordnas utanför det egna hemmet med stöd av denna bestämmelse endast om barnets föräldrar ansöker om det och ger sitt samtycke till den planerade lösningen före beslutsfattandet. Eftersom föräldrarna i en sådan situation redan har kommit fram till att barnet inte kan bo hemma, bör barnets åsikt utredas i synnerhet om hur barnets behov och önskemål bäst kan tillgodoses i den nya boendelösningen.

I 1 mom. föreslås det bestämmelser om de förutsättningar under vilka boendet för ett barn kan ordnas på något annat sätt än med den egna familjen. Om boende hemma inte är möjligt ens med hjälp av starkt stöd, ska barnets boende utanför hemmet ordnas enligt den föreslagna lagen när barnet inte har behov av barnskydd.

Servicen skiljer sig från brådskande placering och omhändertagande inom barnskyddet, som initieras av myndigheterna. Ett barn kan omhändertas endast om brister i omsorgen om barnet eller andra uppväxtförhållanden hotar att allvarligt äventyra barnets hälsa eller utveckling, eller om barnet allvarligt äventyrar sin hälsa eller utveckling genom att använda rusmedel, genom en brottslig gärning som inte kan anses obetydlig eller genom annat därmed jämförbart beteende. I sådana situationer där behovet av stöd beror på barnets uppväxtförhållanden eller på barnets uppförande som medför fara för barnet självt, har ett barn med funktionsnedsättning alltid i sista hand rätt till barnskyddets tjänster.

Omhändertagande och den därtill anknyttande vården utom hemmet kan dock ordnas när de övriga kriterierna för omhändertagande uppfylls endast, om stödåtgärderna inom öppenvården inte är lämpliga eller möjliga för genomförande av omsorg i enlighet med barnets bästa eller om de har visat sig vara otillräckliga. En förutsättning är dessutom att vården utom hemmet är förenlig med barnets bästa.

Omhändertagande är alltid det sista sättet att trygga barnets uppväxt och utveckling. Omhändertagande innebär att ansvaret för barnets vård och fostran överförs till myndigheterna. Vid omhändertagande bedöms det alltid

i förhållande till kriterierna för omhändertagande om stödåtgärderna inom öppenvården är tillräckliga och lämpliga samt om omhändertagandet är förenligt med barnets bästa.

Ett barn med funktionsnedsättning kan behöva service som stöder boendet utanför hemmet också när förutsättningarna för omhändertagande inte uppfylls. Behovet att ordna boende utanför hemmet bedöms då utifrån barnets individuella behov av hjälp, stöd och omsorg samt utifrån hela familjens livssituation. Den föreslagna bestämmelsen tryggar rätten för ett barn med funktionsnedsättning att få det stöd för boendet som barnet behöver på grund av sin funktionsnedsättning också någon annanstans än i barndomshemmet utan att det förutsätter att barnet är klient hos barnskyddet och att kriterierna för omhändertagande uppfylls.

Föräldrarna till ett barn med funktionsnedsättning ska ha rätt till föräldraskap och till att de får delta i vården och fostran av barnet, även om barnet bor någon annanstans än i barndomshemmet på grund av behovet av hjälp, stöd, vård och omsorg. Vårnaden om barnet och samtidigt beslutanderätten i barnets angelägenheter kvarstår alltid hos föräldrarna, även om barnet flyttar bort från hemmet. Detta är en betydande skillnad i förhållande till omhändertagande. Eftersom stöd för boendet som ordnas med stöd av denna paragraf är service för personer med funktionsnedsättning som baserar sig på frivillighet, behövs det i denna lag inga bestämmelser i barnskyddslagen som förbättrar barnets rättsskydd.

Enligt 2 mom. ska ordnande av boendet för ett barn med funktionsnedsättning någon annanstans än med den egna familjen vara en frivillig socialtjänst för barnet som vårdnadshavarna ansöker om. Tjänsten kan inte tillhandahållas utanför hemmet utan vårdnadshavarnas samtycke. Ett beslut om ordnande av boende och service för ett barn med funktionsnedsättning någon annanstans än med familjen ska beredas och flytten genomföras i samråd med barnets vårdnadshavare. Barnets vårdnadshavare är skyldig att trygga barnets utveckling och välfärd på det sätt som föreskrivs i 1 § i vårdnadslagen. Vårdnadshavaren har i detta syfte rätt att bestämma om barnets vård, uppfostran, utbildning, boningsort, fritidsintressen samt i övriga personliga angelägenheter.

En förutsättning för att boendet för ett barn med funktionsnedsättning ska kunna ordnas utanför hemmet är dessutom att lösningen bedöms vara förenlig med barnets bästa med tanke på tillgodoseendet av omsorgen om barnet, en balanserad utveckling och välfärd för barnet eller med tanke på barnets hälsa eller säkerhet.

Socialarbetaren ska göra en bedömning av hur barnets boende och omsorg kan ordnas i enlighet med barnets bästa. Bedömningen ska göras tillsammans med vårdnadshavarna samt i sektorsövergripande samarbete enligt 41 § i socialvårdslagen. Det ska finnas tillgång till tillräcklig expertis i socialarbete inom barnskydd, psykologi, medicin och vid behov i andra branscher i förhållande till barnets behov.

De olika alternativen i fråga om service för stöd för boendet och tillhandahållande av servicen ska utredas tillsammans med barnet och hans eller hennes familj. Det bör särskilt bedömas på vilket sätt man i enlighet med barnets bästa och barnets individuella behov bäst ska trygga god vård och uppfostran och säkerhet för barnet samt en med hänsyn till barnets ålder och utvecklingsskede behövlig omsorg.

Barnets delaktighet ska säkerställas under hela processen på det sätt som föreskrivs i 3 § i detta lagförslag. Till delaktighet anknyter i hög grad att barnet själv känner sig och upplever sig vara delaktigt. Ett barn ska i enlighet med sin ålder och utvecklingsnivå tillförsäkras rätt att få information i ett ärende som rör barnet och möjligheten att framföra sina åsikter. Särskild vikt ska fästas vid barnets och den unga personens åsikter och önskemål. Barnets åsikt ska utredas i synnerhet i frågor som är av betydelse för barnet. Av barnet ska exempelvis frågas vad barnet önskar av det nya hemmet och dess omgivning och hur barnet vill hålla kontakt med sin familj och sina vänner.

Beslutet om att ett barn ska bo utanför hemmet fattas av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter. I beslutet ska det motiveras hur boende annanstans än med familjen möter barnets behov av hjälp och stöd och erbjuder ett bättre alternativ än boende med den egna familjen med hjälp av service och stöd i hemmet. Barnets boende kunde ordnas någon annanstans än med den egna familjen endast om barnets balanserade utveckling och välfärd i enlighet med barnets individuella behov och intresse inte kan tryggas när

barnet bor med familjen. En sådan situation kan föreligga t.ex. om barnet behöver så specialiserad och krävande vård och omsorg, att den inte kan ordnas i hemmet ens med övergripande öppna insatser.

När barnets boende ordnas ska barnets rätt att delta i småbarnspedagogik och grundläggande utbildning tillgodoses.

Enligt 3 mom. kan barnets boende någon annanstans än med den egna familjen ordnas som familjevård eller i ett litet gruppboendehem som är avsett för barn med funktionsnedsättning. Barn med funktionsnedsättning som trots service i hemmet inte kan bo med sin egen familj kräver extra mycket vård och omsorg. Därför får antalet barn i samma smågrupps hem inte vara större än sju, om inte barnets bästa förutsätter avvikelse från detta. I fråga om antalet barn motsvarar bestämmelsen dimensioneringen enligt bestämmelserna i barnskyddslagen. Vid familjevård iakttas bestämmelsen om antal barn i familjevårdslagen.

Statsrådet fattade den 21 januari 2010 ett principbeslut om ett program för ordnande av boende och anslutande tjänster för utvecklingsstörda. Syftet med programmet, som genomfördes 2010–2015, var att gradvis avveckla institutionsboendet och trygga individuellt boende och individuella tjänster. Enligt programmet skulle rättigheterna för barn med funktionsnedsättning utvecklas bl.a. genom att det utvecklas lösningar för smågrupps hem för de barn vars boende inte kan ordnas i barndomshemmet eller inom familjevården ens med kraftigt stöd. Målet var att smågrupps hemmen skulle vara belägna inom vanliga bostadsområden och så långt som möjligt motsvara normala boendeförhållanden. Målet var också att smågrupps hemmen skulle ha högst 3–4 platser. Målen är fortfarande aktuella. Den i lagen inskrivna maximistorleken på sju barn i små grupps hem är större än vad som eftersträvades i Kehas-programmet. I praktiken skulle det vara till hjälp om smågrupps hemmen med sju platser indelades i två grupper. Då kunde man bättre sörja för barnens grundtrygghet och trygga å ena sidan arbetstagarnas varaktighet och å andra sidan t.ex. en flexibel användning av vikarier.

Vid valet av bostadsort för ett barn med funktionsnedsättning ska det som i 5 § 4 mom. i den föreslagna lagen föreskrivs om tillhandahållande av service för barnet och den unga personen beaktas. Därtill ska särskild uppmärksamhet fästas vid barnets behov och den kompetens som personalen har. På den plats där barnets bor ska det enligt behov finnas specialiserad och kunnig personal. Barnet ska säkerställas en trygg och stimulerande uppväxtmiljö samt en utbildning som motsvarar barnets anlag och önskemål, på det sätt som anges i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Dessutom ska det beaktas barn ska uppfostras så att det får förståelse, trygghet och ömhet. Barnet bör stödas och uppmuntras i sin utveckling till självständighet, ansvarsfullhet och vuxenhet.

Barnets ska bo nära resten av familjen, så att kontakten till den egna familjen eller andra närstående personer ska upprätthållas. Barnet ska säkerställas rätt att träffa sina föräldrar, syskon och andra närstående personer genom att det ordnas en möjlighet att ta emot gäster eller att gå på besök utanför boendet samt rätt att annars hålla kontakt med närstående personer. Vid tillhandahållandet av service ska barnets rätt till ett stimulerande och tryggt liv enligt barnets ålder beaktas, vilket främjar barnets utveckling och delaktighet. Därtill ska det sörjas för kontinuiteten hos barnets vård och omsorg. När barnet bor någon annanstans än resten av familjen, ska det sörjas för boendets varaktighet under hela barndoms- och ungdomstiden, om det ska anses vara förenligt med barnets bästa. Till exempel får konkurrensutsättning av tjänster inte leda till att den som producerar barnets service för boendet och samtidigt personalen och verksamhetssätten ändras.

Enligt 4 mom. svarar föräldrarna eller eventuella andra vårdnadshavare för kostnaderna för underhållet för barnet om barnet bor någon annanstans än med den egna familjen.

Enligt 2 § i lagen om underhåll för barn (704/1975) svarar föräldrarna efter sin förmåga för barnets underhåll. Vid bedömningen av föräldrarnas förmåga att underhålla barnet beaktas deras ålder, arbetsförmåga och möjligheter att delta i förvärvsarbete, beloppet av tillbudsstående medel samt deras övriga, på lag grundade underhållsansvar.

Om ett barn med funktionsnedsättning har placerats i ett boende någon annanstans än med den egna familjen enligt barnskyddslagen, har man av barnets föräldrar kunnat ta ut avgifter enligt 7 § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården och 20 § i förordningen om klientavgifter inom social- och hälsovården.

Specialomsorger enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda är enligt 4 § i den gällande klientavgiftslagen avgiftsfria, men avgift får tas ut för uppehälle. I den gällande klientavgiftslagen finns inga specialbestämmelser om avgifter som tas ut av barnets föräldrar när barnets boende någon annanstans än med den egna familjen ordnas med stöd av handikappservicelagen eller specialomsorgslagen.

Avsikten är att i den nya lag om klientavgifter ta in en bestämmelse på basis av vilken välfärdsområdet kan av barnets vårdnadshavare ta ut en avgift för skäligen kostnader för barnets underhåll när barnet bor någon annanstans än med den egna familjen. Den avgift som tas ut av barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare bestäms på samma sätt som vid placeringar av barn enligt barnskyddslagen. Avgiften kan tas ut om det är motiverat med beaktande av familjens utkomst. Avgiften får vara högst så stor som det underhållsbidrag som bestäms enligt 1–3 § i lagen om underhåll för barn. Avgiften fördelas mellan vårdnadshavarna i enlighet med deras underhållsförmåga.

I klientavgiftslagen föreslås därtill en bestämmelse enligt vilken välfärdsområdet kan ta ut underhållsbidrag eller underhållsstöd som betalas ut till barnet samt inkomster, ersättningar eller fordringar som betalas ut till barnet för den tid som barnets boende ordnas i enlighet med 15 § i den föreslagna lagen. Den avgift som tas ut av barnet kan uppgå sammanlagt högst till 1 860,20 euro per månad. Motsvarande bestämmelser ingår också i bestämmelserna om avgifter för barnskyddet i den nuvarande klientavgiftslagen. Avgiften får inte överstiga välfärdsområdets kostnader för tjänsten.

Avsikten är att i klientavgiftslagen ta in en bestämmelse enligt vilken välfärdsområdet ska när den tar ut avgiften sörja för att det för barnets personliga bruk blir kvar ett belopp för personligt bruk, som för ett barn i familjevård ska vara minst det belopp för personligt bruk i familjevård som anges i den nya klientavgiftslagen, och för ett barn som bor i ett litet gruppboendehem minst det belopp för personligt bruk inom serviceboende som föreskrivs i klientavgiftslagen för serviceboende med dygnet.

16 §. Stöd för tillgängligt boende. För att en person med funktionsnedsättning ska kunna bo på lika villkor som andra förutsätts det att han eller hon har rätt till det stöd som är nödvändigt för att möjliggöra tillgängligt boende.

I 1 mom. föreskrivs det om förutsättningarna för att få stöd för tillgängligt boende. Det väsentliga är det funktionshinder till följd av en funktionsnedsättning eller sjukdom som hindrar boendet utan det stöd som avses i bestämmelsen.

I 2 mom. föreskrivs det om var det är möjligt att få stöd för tillgängligt boende. I enlighet med tillämpningspraxis för 12 § 1 mom. i den gällande handikappserviceförordningen ska de ändringsarbeten som ingår i stödet för tillgängligt boende omfatta ändringsarbeten för att trygga fysisk tillgänglighet för personen med funktionsnedsättning och personens möjligheter att klara av de dagliga funktionerna i sin stadigvarande bostad och avlägsnande av hinder i bostadens direkta omgivning. Det kan exempelvis vara fråga om att bredda dörrar, bygga ramper, undanröja höjdskillnader i bostaden samt om att genomföra nödvändig strukturell och funktionell tillgänglighet i olika utrymmen i bostaden, såsom i toaletter och badrum. I stödet för tillgängligt boende kan också ingå reparationer av belysning, akustik och kontrastytor eller materialändringar som är nödvändiga på grund av funktionsnedsättningen eller sjukdomen. Dessutom kan det bli fråga om nödvändiga ändringsarbeten för ett tryggare boende såsom installation av larmanordningar, ökande av brandsäkerheten och lösningar för en tryggare gårdsplan. I anslutning till tvättrum kan det bli aktuellt att ersätta även nödvändiga ändringsarbeten i bastun i bostaden. I enlighet med tillämpningspraxis för den nuvarande lagstiftningen ska ersättningen också omfatta skäligen kostnader för planering av tillgängligt boende.

Stöd för tillgängligt boende ska också beviljas när det gör det möjligt för barnet att bo med sin egen familj, även om t.ex. ändringsarbetena inte ökar barnets möjligheter att klara sig självständigt.

Undanröjande av hinder i bostadens direkta näromgivning omfattar åtgärder som är nödvändiga för att en person med funktionsnedsättning utan hinder ska kunna ta sig in i och ut ur sin bostad och på ett tryggt sätt använda det gårdsområde som hör till bostaden. Ändringsarbeten i bostadens närmaste omgivning möjliggör fysisk tillgänglighet utanför bostaden och på gårdsplanen för personer med funktionsnedsättning. Likaså tryggar ändringsarbetena möjligheten att använda balkongen i bostaden och bostadsbyggnadens gemensamma utrymmen även på gårdsplanen, såsom tillgång till täckt bilparkering, sopskjul och postlådor.

Begreppen redskap eller andra tekniska lösningar som möjliggör ett tillgängligt boende omfattar dels enskilda anordningar som behövs för de dagliga sysslorna, för att röra sig eller för andra möjligheter att leva självständigt i bostaden, dels i vid bemärkelse tekniska lösningar och andra lösningar som den teknologiska utvecklingen för med sig och som gör det möjligt för personer med funktionsnedsättning att klara sig. Bestämmelsen motsvarar nuvarande 9 § 2 mom. i handikappservicelagen. Det stöd som beviljas ska, på samma sätt som för närvarande, omfattas av välfärdsområdets särskilda skyldighet att ordna service.

Den tekniska och teknologiska utvecklingen kan föra med sig sådana nya redskap och andra tekniska lösningar som omfattas av bestämmelsen och som kan stödja ett självständigt liv för personer med funktionsnedsättning. Å andra sidan kan sådana redskap och tekniska lösningar för vilka det tidigare har beviljats ersättning med stöd av handikappservicelagen med tiden omvandlas till lösningar som är vanliga i alla hem. I den föreslagna bestämmelsen anges därför inte i detalj de redskap och andra tekniska lösningar för vars anskaffning det ska kunna beviljas stöd. I enlighet med tillämpningspraxis för den gällande lagstiftningen ska ersättningsgilla redskap och andra tekniska lösningar som möjliggör tillgängligt boende kunna vara t.ex. elektroniska dörrtelefons- och dörröppningssystem, takmonterade personlyftanordningar, larmsystem och larmanordningar som installeras för att en person med funktionsnedsättning ska vara trygg, inbegripet optiska eller akustiska larmsystem, fast induktionsslinga, samt fasta signal- och larmanordningar. Även sådana andra redskap och andra tekniska lösningar som blir fast installerade i bostaden och som inte är hjälpmedel för medicinsk rehabilitering eller vårdutrustning som omfattas hälso- och sjukvårdens ansvar eller miljöförvaltningssystem ska vara ersättningsgilla.

Den nödvändighet som avses i bestämmelsen avser att en person med en funktionsnedsättning som beror på en långvarig begränsning i funktionsförmågan till följd av en funktionsnedsättning eller sjukdom inte utan det stöd som avses i bestämmelsen skulle klara av funktioner som hör till boendet, såsom att utföra dagliga sysslor, att röra sig eller att ägna sig åt andra aktiviteter på egen hand i bostaden och dess näromgivning. Nödvändigheten avser således nödvändighet som beror på begränsningen i funktionsförmågan. Vid bedömningen av nödvändigheten ska det beaktas att samma slags funktionsnedsättningar eller sjukdomar kan i olika situationer och för olika människor medföra mycket olika funktionshinder och kräva olika lösningar. Också individuella faktorer relaterade till personens situation, såsom familjesituationen, arbets- eller studieplatsen, tillgången till annan service och omgivningens inverkan ska bedömas i förhållande till behovet av stöd för tillgängligt boende. Stöd för tillgängligt boende villkoras inte av att personen med hjälp av servicen ska klara sig helt självständigt, utan det att personen klarar sig självständigt kan också betyda t.ex. att han eller hon klarar sig med hjälp av personlig assistans eller annan service.

Kostnader med karaktär av ombyggnadskostnader, kostnader relaterade till bättre boendekomfort eller boendestandard och andra sådana kostnader som oberoende skulle uppkomma för personen, hör inte till det stöd som avses i bestämmelsen. Exempelvis stambyte eller nytt tak ersätts inte med stöd av den föreslagna lagen. Om det på grund av en begränsning i funktionsförmågan till följd av en funktionsnedsättning eller sjukdom är nödvändigt med en tillbyggnad i bostaden och ingen annan lösning kan anses vara skälig med hänsyn till livssituationen och familjerelationerna för personen med funktionsnedsättning, kan det bli aktuellt att bevilja stöd för kostnaderna för tillbyggnaden i enlighet med den föreslagna bestämmelsen.

Som skäliga kostnader anses i regel det genomsnittliga marknadspriset på det ändringsarbete som utförs eller på den anordning eller tekniska lösning som anskaffas. Ersättningsgilla ändringsarbeten följer i tillämpliga delar den kvalitetsnivå som används vid statlig lånefinansiering för bostäder. När man bedömer om kostnaderna är skäliga bör man beakta vilken lösning som är lämplig och genomförbar för personen med funktionsnedsättning.

Med stadigvarande bostad avses den bostad där personen bor största delen av året. Den grund på vilken personen besitter bostaden (hyresavtal, äganderätt, nyttjanderätt) saknar betydelse. Frågan huruvida kostnaderna är skäliga ska bedömas också när en person med funktionsnedsättning flyttar från en bostad till en annan. Artikel 19 i funktionshinderkonventionen förutsätter att personer med funktionsnedsättning ska ha rätt att välja sin bostadsort på lika villkor som andra. Samma rätt följer av 6 och 9 § i Finlands grundlag, som gäller jämlikhet och förbud mot diskriminering samt rörelsefrihet och rätt att välja bostadsort. Skäligheten hos stöd för tillgängligt boende ska dock alltid bedömas individuellt.

Enligt 3 mom. kan välfärdsområdets också ställa redskap och andra tekniska lösningar som möjliggör tillgängligt boende avgiftsfritt till förfogande för personen med funktionsnedsättning.

17 §. Tillhandahållande av tillgängligt boende. I 1 mom. föreskrivs det om olika sätt att producera stödet för tillgängligt boende. Hänvisningen till lagen om välfärdsområden innebär att välfärdsområdet får producera de tjänster som omfattas av dess organiseringsansvar självt eller i samarbete med andra välfärdsområden eller enligt avtal skaffa dem av andra tjänsteproducenter. En person med funktionsnedsättning ska dessutom ha rätt att själv ordna tillgängligt boende. Personen ska ha rätt att bestämma vilka redskap eller andra tekniska lösningar han eller hon anskaffar eller vilka ändringsarbeten i bostaden han eller hon låter utföra. Välfärdsområdet ska dock inte vara skyldigt att ersätta andra kostnader än nödvändiga och skäliga kostnader enligt paragrafen. Därför rekommenderas det att personen med funktionsnedsättning kontaktar också välfärdsområdet i god tid. En person med funktionsnedsättning kan samtidigt låta utföra eller anskaffa också sådana andra ändringsarbeten i bostaden som inte är nödvändiga, men då svarar personen själv för de kostnaderna.

I 2 mom. föreskrivs det om beviljande av stöd för tillgängligt boende i den andra förälderns bostad vid växelvist boende och i en bostad i en serviceenhet. Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt möjliggör som ett sådant boendearrangemang för barn enligt den lagen att barnet bor lika mycket eller nästan lika mycket växelvis hos vardera föräldern. I lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt avses i regel en situation där barnet bor minst 40 procent av kalenderåret hos vardera föräldern, semesterperioder och helger medräknade.

Välfärdsområden ska när det konkurrensutsätter boendeservice på det sätt som förutsätts i 71 § i upphandlingslagen (1397/2016) utreda bostädernas och boendemiljöns tillgänglighet och allmänna funktionalitet såsom en del av den servicehelhet som tjänsteproducenten ansvarar för. Utgångspunkten är de serviceenheter som tillhandahåller boendeservice ansvarar för att bostaden och dess näromgivning är tillgänglig och funktionell, varmed endast individuella särlösningar görs med stöd av den föreslagna lagen. Det är dock inte ändamålsenligt att generellt förbereda sig på alla individuella behov i bostäderna och i fråga om redskapen och alla andra tekniska lösningar i bostaden. Stöd för tillgängligt boende för en bostad i en serviceenhet kan beviljas om personens begränsning i funktionsförmågan av särskilt vägande skäl förutsätter det. Till exempel om en person inte kan röra sig självständigt, är det möjligt att som stöd för tillgängligt boende bevilja en elektronisk dörröppnare. Stöd kan också beviljas i en situation där personen inte utan ändringsarbeten, redskap eller tekniska lösningar kan fortsätta att bo på en för honom eller henne annars lämplig serviceenhet. Sådana ändringsbehov kan vara t.ex. larmanordningar eller särskilda wc-stolar med automatisk spolning.

Enligt 3 mom. blir välfärdsområdet på begäran av klienten skyldigt att uppskatta de skäliga kostnader som ska ersättas på förhand i situationer där klienten själv vill genomföra ett tillgängligt boende. Genom skyldigheten att utföra förhandsuppskattning förtydligas vad välfärdsområdet ska ersätta. Förhandsuppskattningen kan bedömas minska meningsskiljaktigheter särskilt när behovet av tillgängligt boende är akut. En sådan situation kan uppkomma t.ex. när en person med funktionsnedsättning skrivs ut från sjukhuset eller när en familj får ett barn med funktionsnedsättning.

Förhandsuppskattningen kan också bedömas öka planmässigheten i tillgängligt boende och skapa klarhet i ansvarsfrågorna. Samtidigt fullgör myndigheten också sin skyldighet att ge råd och handledning, och klienten får information om vilka kostnader myndigheten anser vara nödvändiga och ersättningsgilla.

Uppskattningsskyldigheten ska basera sig på kundens specificerade begäran och på den plan som lämnats in till välfärdsområdet. Syftet med förhandsuppskattningen är att också i akuta utskrivningssituationer göra det möjligt för klienten att snabbt låta utföra de ändringsarbeten som krävs för att han eller hon ska kunna bli utskriven.

Ersättning för kostnaderna för tillgängligt boende ska sökas hos välfärdsområdet senast inom sex månader från det att kostnaderna uppkommit.

18 §. Kortvarig omsorg. Kortvarig omsorg är en tjänst som samordnar den kortvariga vård- och omsorgsservice som ordnas med stöd av specialomsorgslagen och handikappservicelagen. Med kortvarig omsorg kompletteras service enligt de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning enligt socialvårdslagen, lagen om grundläggande utbildning (628/1998) och lagen om stöd för närstående vård. Ledigheter som ordnas som stöd för närståendevården ska vara primära i förhållande till kortvarig omsorg.

Tjänsterna inom kortvarig omsorg motsvarar sådan service som för närvarande ordnas som individuell vård och annan omvårdnad eller som annan motsvarande för förverkligandet av specialomsorgerna nödig verksamhet enligt specialomsorgslagen samt som annan service enligt handikappservicelagen. Med stöd av de nämnda bestämmelserna har det ordnats kortvarig vård (tillfällig vård) för i synnerhet barn och unga personer med funktionsnedsättning och vuxna som bor med sin barndomsfamilj.

Personer med utvecklingsstörning har haft större rätt till kortvarig vård än andra personer med funktionsnedsättning. Propositionen främjar när den förverkligas jämlikheten mellan personer med funktionsnedsättning och förbättrar de jämlika möjligheterna för familjemedlemmar som tar hand om personer med funktionsnedsättning hemma att förvärvsarbeta och sörja för sitt välbefinnande.

Som specialomsorg har också ordnats morgon- och eftermiddagsverksamhet eller vård under skolloven för sådana barn med funktionsnedsättning som inte på samma sätt som sina klasskamrater klarar sig ensamma hemma när föräldrarna är på jobbet. När kommunen med stöd av lagen om grundläggande utbildning ordnar möjlighet för alla elever i årskurserna 1 och 2 att delta i morgon- och eftermiddagsverksamhet ska också morgon- och eftermiddagsverksamhet för barn med funktionsnedsättning ordnas enligt den lagen på samma sätt som för närvarande. Enligt lagen om grundläggande utbildning ska kommunen ordna morgon- och eftermiddagsverksamhet också för elever i årskurs 3–9 när de får särskilt stöd enligt lagen om grundläggande utbildning. Avsikten är att även denna verksamhet i första hand ska fortsätta som en tjänst enligt den allmänna lagen. I fortsättningen ska även avgifterna för morgon- och eftermiddagsverksamhet bestämmas enligt lagen om grundläggande utbildning alltid när verksamheten är förenlig med lagen om grundläggande utbildning.

Avsikten med den nya bestämmelsen är att säkerställa att servicen i första hand tillhandahålls enligt de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning, även om behoven hos de personer som ansvarar för omsorgen och hos den övriga familjen också ska beaktas. Servicen är viktig för att möjliggöra delaktighet och till exempel för att stödja självständighetsprocessen. Därför bör särskild vikt läggas vid servicens innehåll. Väl genomförd kortvarig omsorg gör det möjligt för ett barn med funktionsnedsättning att bo hemma och å andra sidan för föräldrar eller andra personer som vårdar barnet att må bra.

I 1 mom. föreskrivs det om rätten för personer med funktionsnedsättning till kortvarig omsorg och om syftet med servicen. Syftet med kortvarig omsorg är att trygga den oundgängliga omsorg som en person med funktionsnedsättning som bor med sin familj eller någon annan närstående person behöver och att stödja välbefinnandet hos de personer som ansvarar för omsorgen. Personer med funktionsnedsättning i alla åldrar kan få kortvarig omsorg.

Med kortvarig omsorg avses omsorg som till sin karaktär är tillfällig eller som under korta perioder upprepas med vissa tidsintervaller. De situationer där en person med funktionsnedsättning behöver service kan vara sådana som är kända på förhand och regelbundet återkommande eller exceptionella och plötsliga situationer. Som kortvarig omsorg kan i allmänhet betraktas oavbruten omsorg som varar högst 3 månader. Genom

kortvarig omsorg kan man trygga den hjälp som ett barn eller en ung person med funktionsnedsättning behöver på morgonen innan skolan börjar samt efter skoldagen, om kommunen på grund av mycket särskilda behov inte kan ordna servicen med stöd av lagen om grundläggande utbildning. Service kan också ordnas under skolloven medan föräldrarna arbetar eller under vilotiden för den som ansvarar för omsorgen. Akut behov av hjälp kan innebära t.ex. att den som ansvarar för omsorgen blir sjuk, behöver utträta ärenden eller när det ska ordnas vård för en annan familjemedlem.

Den kortvariga omsorgen ska komplettera den hjälp som närstående ger och säkerställa att nödvändig hjälp finns tillgänglig också när de närstående är förhindrade att ge hjälp. Ju mer bindande behov av hjälp en person med funktionsnedsättning har, desto större blir betydelsen av kortvarig omsorg för både den berörda personen och de närstående som ansvarar för omsorgen om honom eller henne.

Den betydelse som kortvarig omsorg har som möjliggörare av tillräcklig vila och rekreation för närstående med omsorgsansvar stöder hela familjens välfärd. Betydelsen av kortvarig omsorg som en åtgärd som innebär att en närstående person har möjlighet att sova accentueras i när en person med funktionsnedsättning kontinuerligt behöver hjälp, stöd eller tillsyn särskilt också på natten. Med hjälp av tjänsten kan föräldrarna tillbringa tid sinsemellan eller tillsammans med de andra syskonen. Kortvarig omsorg gör det också möjligt för de familjemedlemmar som svarar för omvårdnaden av personen med funktionsnedsättning att förvärvsarbeta, bedriva företagsverksamhet och ta hand om sitt eget välmående.

Enligt 2 mom. varierar den kortvariga omsorgens kvantitet och sättet för genomförande enligt den individuella situationen. Åldern, familjesituationen och livsmiljön hos en person med funktionsnedsättning inverkar på hur bindande omsorgen är och hur servicen ska tillhandahållas i praktiken. De egna styrkorna och föremålen för utveckling och de intressen som personen med funktionsnedsättning har ska i den mån det är möjligt beaktas vid tillhandahållandet av servicen. Även det hur mycket hjälp personen med funktionsnedsättning behöver och behovet av att sörja för personens säkerhet samt för de språkliga behoven och behoven i anslutning till kommunikationen ska beaktas vid tillhandahållandet av servicen.

Ju större behov av omsorg och hjälp personen har, desto mer påverkar familjens situation som helhet tillhandahållandet av kortvarig omsorg. Det bör också beaktas på vilket sätt servicen ska ordnas för att den bäst ska stödja välfärden för de närstående som ansvarar för vården. När personen med funktionsnedsättning och de närstående så önskar ska kortvarig omsorg i första hand tillhandahållas hemma hos personen med funktionsnedsättning, t.ex. som familjevård i hemmet. Kortvarig omsorg kan omfatta t.ex. lediga veckoslut eller längre ledigheter.

Syftet med ked kortvarig omsorg är att stödja självständighetsprocessen för en person med funktionsnedsättning. I synnerhet när en person behöver mycket hjälp uppstår det ofta ett närmare förhållande än vanligt till de närstående som ansvarar för omsorgen. Möjligheten att uppnå delaktighet för en person med funktionsnedsättning kan då i mycket hög grad vara beroende av de närstående. Kortvarig omsorg gör det möjligt att få nya erfarenheter, utvidga de sociala kontakterna och lära sig att klara sig i olika situationer samt att lära sig att lita på hjälp från även andra än de närstående. Servicen erbjuder i synnerhet barn och unga samt vuxna som länge bott i barndomshemmet en grund för självständighetsprocessen och gör det också lättare för de närstående att successivt överföra omsorgsansvaret på andra personer. De önskemål och behov som ett barn, en ung person som blir självständig och en vuxen person med funktionsnedsättning har ska beaktas när beslut fattas om innehållet i och sättet att tillhandahålla kortvarig omsorg.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om sätten att tillhandahålla kortvarig omsorg.

Kortvarig omsorg kan, beroende på personens behov och situation, tillhandahållas i form av service i grupp. Detta ökar möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att bygga upp och upprätthålla sociala relationer och att öva sig att vara självständig.

Utöver service i hemmet eller någon annanstans, i den mån det är möjligt som närservice, ska kortvarig omsorg för en person med funktionsnedsättning kunna tillhandahållas som distanstjänst. Kortvarig omsorg

som service på distans kan vara möjlig till exempel när en person med funktionsnedsättning endast behöver lite stöd och påminnelse om att göra saker och skapa sig en trygghetskänsla och när stödbehovet inte är långvarigt. På detta sätt är det möjligt att spara arbetstagarens tid och resekostnader och säkerställa att alla som behöver tjänsten kan få den. Distanstjänsten kan också tillhandahållas i grupp, vilket innebär att flera familjer kan få tjänsten samtidigt.

Kortvarig omsorg ska också kunna beviljas som en del av annan service, t.ex. som en tjänst som kompletterar närståendevård och stöd för boendet så, att tjänsterna bildar en helhet som motsvarar de behov som personen med funktionsnedsättning har och som tryggar familjens välbefinnande.

Sådana resor till service inom kortvarig omsorg som är nödvändiga för en person med funktionsnedsättning ska ordnas som stöd för rörligheten enligt 21 § i denna lag. Självrisk kan tas ut för stöd för rörligheten. På uttagande av självrisk ska tillämpas vad som i 11 § i klientavgiftslagen föreskrivs om efterskänkande och nedsättning av avgift.

19 §. Dagverksamhet. I 1 mom. föreslås bestämmelser om rätten till dagverksamhet för personer med funktionsnedsättning. Rätten är sekundär i förhållande till annan reglering som nämns i momentet.

Dagverksamheten jämställs med förvärvsarbete, heltidsstudier och arbetsverksamhet eller annan sysselsättningsfrämjande verksamhet och erbjuder dem som deltar i verksamheten motsvarande regelbunden daglig verksamhet som främjar delaktigheten. Därför ska skyldigheten att ordna dagverksamhet gälla sådana personer med funktionsnedsättning i arbetsför ålder som på grund av sin nedsatta funktionsförmåga inte kan delta i sysselsättningsfrämjande service enligt socialvårdslagen (arbetsverksamhet, sysselsättningsfrämjande verksamhet, arbetsträning), som är den primära servicen.

Välfärdsområdet har ingen särskild skyldighet att ordna dagverksamhet för personer som får ålderspension. Detta motsvarar tillämpningspraxis för ordnande av dagverksamhet enligt 8 b § i handikappservicelagen. Sådan verksamhet som stöder den sociala delaktigheten för personer med funktionsnedsättning som uppnått ålderspensionsåldern kan i enlighet med personens individuella behov ordnas med stöd av 26 § i detta lagförslag eller med stöd av socialvårdslagen, om t.ex. de tjänster enligt denna lag som stöder delaktigheten inte är tillräckliga.

Dagverksamhet ska vara avgiftsfri med undantag för måltider.

Personer som deltar i dagverksamhet är ofta inte själva kapabla att ordna möjligheter att röra sig eller behöver specialarrangemang för att röra sig. Om en person med funktionsnedsättning behöver stöd för resor inom dagverksamheten, ordnas de som stöd för rörligheten enligt 21 § i denna lag. Självrisk kan tas ut för stöd för rörligheten. På uttagande av självrisk ska tillämpas vad som i 11 § i klientavgiftslagen föreskrivs om efterskänkande och nedsättning av avgift.

I 2 mom. föreslås det bestämmelser om syftet med dagverksamheten. Dagverksamheten främjar möjligheterna till interaktion och delaktighet för personer med funktionsnedsättning samt stöder deras funktionsförmåga och egna styrkor. Interaktionen och kommunikationen kan tryggas till exempel i situationer där man inte kan svara på de utmaningar som kommunikationen innebär genom tolkningstjänst eller kommunikationsmetoder som ersätter talet. När en person kommunicerar med kroppsspråk, såsom miner, gester, agerande eller beröring, kräver det att interaktionen ska bli lyckad särskild kompetens och kontakt med personen under lång tid. Behovet av service kan också bero på att personen behöver särskild kompetens för stöd av interaktionen.

20 §. Tillhandahållande av dagverksamhet. I paragrafen föreslås bestämmelser om ansvaret för att ordna dagverksamhet och om det praktiska genomförandet av dagverksamhet.

Enligt 1 mom. förutsätter det att självbestämmanderätten och delaktigheten förverkligas i fråga om dem som deltar i dagverksamheten att verksamhetens innehåll riktas enligt klienternas individuella behov, resurser och färdigheter. Verksamheten ska vara aktiv och mångsidig och erbjuda tillräckligt med kognitiva

och aktivitetsbaserade mål och möjligheter till samvaro. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid möjligheten för personer med funktionsnedsättning att bli hörda på sitt språk eller sin metod att kommunicera.

Dagverksamhet kan omfatta motion, utflykter och skapande verksamhet. I den mån det är möjligt kan man använda sig av välfärdsområdets och kommunens allmänna lokaler, tjänster och funktioner, såsom kultur- och idrottstjänster och olika evenemang. Avsikten är att finna lösningar för utmaningarna när det gäller deltagande för personer med funktionsnedsättning och sänka tröskeln för deltagande i allmän service och allmänna evenemang.

Verksamheten ska ordnas enligt personens behov och resurser så att den gör det möjligt att utforma en regelbunden dags- eller veckorytm och att få tillräcklig vila. Personer med funktionsnedsättning ska enligt behov tryggas möjlighet att delta i verksamheten fem dagar i veckan. Dagverksamhet kan ordnas mer sällan när personens hälsotillstånd och ork begränsar deltagandet. På önskemål av en person med funktionsnedsättning ska det också vara möjligt att ordna verksamheten mer oregelbundet, till exempel beroende på hur olika verksamhetsmöjligheter erbjuds i kommunen.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om sätten att tillhandahålla dagverksamhet. Dagverksamhet kan ordnas i grupp när det är motiverat med tanke på deltagarnas behov och verksamhetens mål. Eftersom funktionsförmågan och orken för dem som deltar i dagverksamhet kan variera från dag till dag, ska tjänsten ordnas flexibelt med beaktande av detta. Även vid service i grupp ska individuella behov och önskemål beaktas. Servicen ska ordnas som personlig service till exempel när lämpliga verksamhetsformer inte annars kan erbjudas eller när personens eller andras säkerhet kräver det. Dagverksamhet ska i första hand ordnas någon annanstans än hemma hos personen eller i utrymmen i anslutning till gruppboende. Det ska också vara möjligt att ordna dagverksamhet som distanstjänst. Detta kan göra innehållet i servicen mångsidigare och öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i allmänna tjänster och evenemang till exempel när de geografiska avstånden är långa.

21 §. Stöd för rörligheten. I paragrafen föreskrivs det om stöd för rörligheten. På grund av att den föreslagna lagen är subsidiär stöds personer med funktionsnedsättning i första hand att använda kollektivtrafik, till vilken hör anropsstyrd trafik- och servicetrafik. Personer med funktionsnedsättning kan med stöd av socialvårdslagen få handledning och handledd träning i användningen av kollektivtrafik, ledsagarservice samt grupptransporter. För att lära sig färdigheter som behövs för att röra sig självständigt och för att använda kollektivtrafik ska det också vara möjligt att få träning enligt 7 § i den föreslagna lagen.

Vid bedömningen av hur kollektivtrafiken fungerar gäller det att beakta om den faktiskt finns att tillgå och är åtkomlig för personer med funktionsnedsättning. I vissa situationer är kollektivtrafiken inte tillräcklig t.ex. på grund av väglaget. Syftet med av stödet för rörligheten är dock inte att ersätta avsaknad av kollektivtrafik. Det ska också vara möjligt att ordna stöd för rörligheten bara för en del av resan, om personen med funktionsnedsättning självständigt kan anlita allmän kollektivtrafik för resten av resan. Då ska det säkerställas att förflyttningar från ett trafikmedel till ett annat lyckas utan att personen med funktionsnedsättning orsakas oskälig olägenhet.

Bestämmelser om klientavgifter för stöd för rörligheten finns i klientavgiftslagen.

I 1 mom. föreslås bestämmelser om förutsättningarna för att få stöd för rörligheten. Det avgörande är inte personens diagnos, utan vilka slags svårigheter att röra sig som begränsningen av funktionsförmågan orsakar just personen i fråga. En förutsättning är inte att uttryckligen den fysiska funktionsförmågan är nedsatt, utan det kan också vara fråga om nedsatt kognitiv eller psykisk funktionsförmåga. Kognitiv nedsatt funktionsförmåga kan till exempel ta sig uttryck i att en person inte kan uppfatta sin omgivning, inte hittar rätt hållplats eller kan gå till stationen, stiga på rätt buss eller stiga av på rätt hållplats eller gå från hållplatsen till destinationen. I fråga om psykiska sjukdomar, liksom i fråga om andra sjukdomar, ska förutsättningen vara en långvarig sjukdom som orsakar oskäligt stora svårigheter att anlita allmän kollektivtrafik. Till exempel kan svår panikångest eller rädsla berättiga till stöd för rörligheten, men inte en lindrig form.

Vid bedömningen av nödvändigheten av stöd för rörligheten ska personens behov av att röra sig, annan service som stöder rörligheten som personen har tillgång till och verksamhetsomgivningens tillgänglighet under olika årstider och tider på dygnet beaktas. Oskäliga svårigheter att använda kollektivtrafiken kan orsakas av till exempel svårigheter vid påstigning och avstigning, en väg i mycket dåligt skick eller utmaningar i oväntade situationer inom trafiken, såsom vid plötsliga inbromsningar. Sådana situationer kan leda till en känsla av otrygghet och till risk för olycksfall, i synnerhet om personen med funktionsnedsättning har svårt att hålla balansen eller inte kan gripa tag i någonting. En person med funktionsnedsättning som använder hjälpmedel

för att röra sig kan ha begränsade möjligheter att anlita kollektivtrafik på grund av att han eller hon behöver ändamålsenlig hjälp för att ta sig in i och ut ur trafikmedlet.

Personens förmåga och faktiska möjligheter att anlita offentlig trafik ska bedömas individuellt t.ex. genom att resor görs på försök eller på något annat sätt som är lämpligt för individuell bedömning. Vid bedömningen ska personens fysiska, psykiska och kognitiva funktionsnedsättningar, gestaltungsvarigheter samt omvärld och närmiljö och övriga omständigheter beaktas.

Högsta förvaltningsdomstolen har i sin korta avgörandebeskrivning HFD 7.6.2018 T 2743 och i sitt opublicerade avgörande HFD 23.6.2020 H 163 konstaterat att det inte är ett villkor för färdtjänst att personen ska klara sig på egen hand utan en annan persons hjälp när det gäller att röra sig i normal livsföring och i andra funktioner som hör till normal livsföring. Det ska vara möjligt att få stöd för rörligheten enligt den föreslagna bestämmelsen även om en person med funktionsnedsättning alltid behöver en annan persons hjälp när han eller hon rör sig utanför hemmet. Om en person med funktionsnedsättning däremot med hjälp av någon annan tjänst, såsom personlig assistans eller särskilt stöd, kan använda kollektivtrafik, har han eller hon inte nödvändigtvis rätt att åka taxi med assistenten eller stödpersonen. Den eventuella längre tid som går åt till resan ska dock beaktas vid bedömningen av timbehovet av assistent eller särskilt stöd. Om inte ens en annan persons hjälp räcker till, har personen rätt att få taxiresor.

På samma sätt som för närvarande är välfärdsområdet skyldigt att ordna ett till kostnaderna skäligt stöd för rörligheten. Vid skälighetsbedömningen ska man beakta t.ex. det individuella behov av att röra sig som en person med funktionsnedsättning har, resans längd och syfte, antalet resor och var invånarna på orten eller i området normalt utträttar ärenden och rör sig.

Såsom sådant stöd för rörligheten som avses i bestämmelsen ordnas inte hälso- och sjukvårdsrelaterade resor eller andra resor för vilka personen får ersättning för kostnaderna med stöd av någon annan lag. Sådana resor är också resor som hänför sig till rehabilitering, t.ex. terapi. Bestämmelser om kostnaderna för användning av stöd för rörligheten för personer med funktionsnedsättning ska finnas i klientavgiftslagstiftningen.

I 2 mom. föreskrivs det om för vilka resor stöd för rörligheten ska ordnas. Sådana resor i anslutning till annan normal livsföring och som avses i bestämmelsen är t.ex. resor som hänför sig till utträttande av ärenden, hobbyer, upprätthållande av sociala relationer och deltagande i samhället.

I 3 mom. föreskrivs det om de omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av sättet att genomföra stödet för rörligheten, mängden stöd och stödets regionala omfattning. Vid bedömningen av det individuella behov av stöd för rörligheten som en person med funktionsnedsättning har ska personens funktionella dvs. sociala och fysiska miljö utredas bl.a. i fråga om var den service som personen och andra som bor inom området anlitar finns och var andra möjligheter att utträtta ärenden finns. Vidare bör man beakta de möjligheter som en person med funktionsnedsättning har att självständiga anlita offentlig trafik i olika slags situationer och aktiviteter och för färder till olika platser. Vid bedömningen ska det tas hänsyn till tillgängligheten i fråga om såväl trafikmedlen som omvärlden och närmiljön, annan service som personen med funktionsnedsättning har tillgång till samt hjälpmedel för att röra sig.

Tillgängligheten ska betraktas omfattande och i fråga om hela resan. Förutom att trafikmedlen är tillgängliga ska man också beakta hållplatsernas och stationernas tillgänglighet samt utrop vid hållplatser. Faktorer som ska beaktas är också bl.a. tidtabellernas tillgänglighet, anskaffningen av resebiljett och användningen av den, hur det går att ta sig till hållplatsen och stiga på färdmedlet, att resa i färdmedlet och att stiga av det samt hur det går att ta sig till destinationen. Om det är ändamålsenligt och det inte medför oskäliga svårigheter för personen med funktionsnedsättning, kan längre resor genomföras med olika trafikmedel så att en del av resorna görs med kollektivtrafik och en del t.ex. med taxi.

Vid bedömningen av barns och unga personers individuella behov av stöd för rörligheten ska också barnets eller den unga personens ålder och utvecklingsfas beaktas.

22 §. Tillhandahållande av stöd för rörligheten. Paragrafens 1 mom. innehåller en förteckning över olika sätt att ordna stöd för rörligheten. Det föreslås att dessa sätt görs mångsidigare. På samma sätt som i fråga om annan service ska en person med funktionsnedsättning ha subjektiv rätt till stöd för rörligheten, men inte till ett visst sätt att tillhandahålla det. Syftet med bestämmelsen är att minska användningen av överlappande tjänster. Det är t.ex. inte nödvändigt att ordna stöd för rörligheten som taxiresor när personen med funktionsnedsättning kan anlita kollektivtrafik med hjälp av någon annan serviceform, såsom personlig assistans eller särskilt stöd.

Som sådant annat färdmedel som avses i bestämmelsen kan komma i fråga t.ex. snöskotrar eller terränghjulingar. Med annat färdmedel avses inte elrullstolar, elmopeder eller andra hjälpmedel som beviljas som medicinsk rehabilitering.

Förteckningen i 1 mom. är inte uttömmande, utan det ska också vara möjligt att genomföra stödet för rörligheten på något annat lämpligt sätt. Ett annat lämpligt sätt kan t.ex. vara en digital applikation eller fjärrvägledning, om personen har svårt att uppfatta omgivningen, känna igen klockan eller stiga på rätt buss. Vid tillämpningen av bestämmelsen kunde således digitaliseringen och den tekniska utvecklingen beaktas.

Enligt 2 mom. kan olika genomförandesätt kombineras. En person med funktionsnedsättning kan till exempel tillsammans med en personlig assistent anlita kollektivtrafik en del av resan, och då kan resten av resan genomföras till exempel som färdtjänst. Vid valet av sättet att tillhandahålla tjänsterna ska bestämmelserna i den föreslagna lagens 1 kap. om till exempel beslutsfattande och tillhandahållande av tjänster beaktas. Exempelvis i sin korta avgörandebeskrivning 14.2.2020/641 bibehöll högsta förvaltningsdomstolen förvaltningsdomstolens beslut där det konstaterades att sättet att ordna färdtjänst inte får hindra eller inskränka den subjektiva rätten till färdtjänst för personer med svår funktionsnedsättning. Vid valet av sättet att tillhandahålla servicen ska man även i fortsättningen vid tillämpningen av den föreslagna lagen beakta att sättet att genomföra servicen inte hindrar eller inskränker den subjektiva rätten till stöd för rörligheten.

I 3 mom. preciseras förutsättningarna för att som stöd för rörligheten få tillgång till en bil eller något annat lämpligt färdmedel eller ekonomiskt stöd för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel. Ett sådant omfattande behov att röra sig som avses i bestämmelsen kan bero på till exempel arbete eller studier. Enligt den nuvarande lagens tillämpningspraxis har det varit möjligt att bevilja stöd för anskaffning av bil också till familjen till ett barn med funktionsnedsättning, om bilen behövs för att transportera barnet och de hjälpmedel som barnet behöver. Avsikten är inte att ändra praxis till denna del, utan barnets familj kan ges tillgång till en bil eller något annat lämpligt färdmedel eller beviljas ekonomiskt stöd för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel.

I ett längre tidsperspektiv kan det bli betydligt förmånligare att ställa en bil eller ett annat färdmedel till förfogande för en person med funktionsnedsättning eller att bevilja stöd för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel, än att ersätta enskilda resor. De bilar eller andra färdmedel som ställs till förfogande för personer med funktionsnedsättning kan vara välfärdsområdets egna, eller alternativt kan välfärdsområdet skaffa dem t.ex. genom leasingavtal. Bestämmelser om beloppet av det stöd som beviljas för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel samt om ersättning av nödvändiga ändringsarbeten i en bil av standardmodell eller ett annat färdmedel finns i det föreslagna 25 § som gäller ekonomiskt stöd.

Eftersom ställande till förfogande av en bil eller ett annat färdmedel eller beviljande av ekonomiskt stöd för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel för en person med funktionsnedsättning är ett alternativ till t.ex. färdtjänst, ska det vara en i 92 § 1 mom. 17 punkten i inkomstskattelagen avsedd förmån som inte är skattepliktig inkomst för mottagaren. En sådan bil eller ett sådant annat färdmedel är på det sätt som avses i 114 § 2 mom. i mervärdesskattelagen (1502/1993) enbart i användning för ändamål som berättigar till avdragsrätt.

I 4 mom. föreskrivs det om samordning av färdtjänstresor för att genomföras med samma färdmedel. Detta motsvarar gällande praxis i flera kommuner. När frågan om oskäliga olägenheter bedöms ska hänsyn tas till omständigheter som påverkar personens individuella funktionsförmåga eller hans eller hennes hälsa, samt resans syfte. Personens hjälpbehov på grund av en begränsning i funktionsförmågan och t.ex. den hjälp av en annan person som behövs under färden kan också utgöra hinder för samordning. Det att resan tar lång tid kan i vissa fall medföra oskälig påfrestning för personen. Förvärvsarbete och studier förutsätter punktlighet och ofta det att man rör sig under rusningstid, och samordningen av resor får inte leda till oskäliga olägenheter t.ex. så att restiden förlängs.

I högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD:2018:64, som det redogörs för vid det föreslagna 5 § 4 mom., hänvisas det till möjliggörande av jämlik självständig rörlighet för barn med funktionsnedsättning.

23 §. Mängden stöd för rörligheten. I paragrafen föreskrivs det om mängden stöd för rörligheten som beviljas för olika verksamheter samt om nya sätt att räkna ut och periodisera mängden stöd.

I 1 mom. föreskrivs det om antalet arbets- och studieresor samt resor som behövs för att få tillträde till service enligt denna lag. För dessa resor fastställs inget minimi- eller maximiantal, utan stöd för rörligheten ska ordnas i den utsträckning som personen med funktionsnedsättning nödvändigt behöver.

Med arbete avses förutom arbete i arbetsavtals- eller tjänsteförhållanden också företagsverksamhet.

Med nödvändiga arbetsrelaterade resor avses resor från hemmet till den plats där arbetet utförs och tillbaka, inbegripet rimliga avvikelser längs vägen. En sådan avvikelse kan t.ex. vara att föra ett barn till småbarnspedagogik eller hämta barnet därifrån. Start- eller slutpunkten för arbetsresan kan också vara någon annan plats än hemmet eller den vanliga platsen där arbetet utförs, om det inte leder till en oskälig förlängning av resan. Arbetsresan kan till exempel avslutas så att man blir direkt på ärenden.

Bestämmelsen ska på motsvarande sätt tillämpas också på studieresor och i tillämpliga delar också på resor för sysselsättningsfrämjande verksamhet, arbets- och dagverksamhet, träning, särskilt stöd och kortvarig omsorg. Om det till träning eller annan service hör att röra sig med kollektivtrafik eller på något annat sätt som en del av servicens innehåll, ingår sådan rörlighet i träningen, och för den beviljas inte stöd för rörligheten.

Som studierelaterade resor ersätts resor som hänför sig till studier som leder till examen eller ett yrke eller förbättrar personens möjligheter att få arbete till exempel genom att stärka personens yrkesskicklighet. Sådana studier är också undervisning och handledning som ordnas i tränings- och rehabiliteringssyfte. Som studieresa betraktas inte en sådan resa i samband med studier av hobbynatur som inte kan anses förbättra personens möjligheter att få arbete. För dessa resor ska det vara möjligt att använda stöd för rörligheten som är avsedd för annan normal livsföring.

I 1 mom. föreskrivs dessutom om minimiantalet resor som hör till normal livsföring, och som inte ändras. Det är inte möjligt att bevilja ett mindre antal än minimiantalet, om inte t.ex. personen ansöker om ett mindre antal eller om inte tidigare användning av resor eller bedömning av servicebehovet klart visar att ett mindre antal resor räcker till. Valfärdsområdet ska motivera på vilket sätt ett mindre antal resor tryggar en persons nödvändiga rörlighet. Behovet av tilläggsresor för annan normal livsföring ska prövas enligt det individuella behov av att röra sig som personen med funktionsnedsättning har, med beaktande av likabehandling och delaktighet samt att stödet för rörligheten ska vara skäligt.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt avgörande 10.11.2010 DNR 3095/4/09 betonat färdtjänsternas centrala betydelse för tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Biträdande justitieombudsmannen har också påmint om det allmännas skyldighet att tillförsäkra var och en tillräckliga socialtjänster. Detta innebär från fall till fall en särskild skyldighet att bevilja en person med funktionsnedsättning fler än 18 resor per månad.

I 2 mom. föreskrivs det om möjligheten att genomföra stödet för rörligheten helt eller delvis med hjälp av en så kallad resbudget så, att beloppet i stället för antalet resor grundar sig på ett eurobelopp eller ett kilometer- och eurobelopp.

En resbudget gör det möjligt att använda stöd för rörligheten flexibelt enligt de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning och att enligt personens eget val periodisera t.ex. längre resor som görs mer sällan. Det ska vara möjligt att använda resbudgeten trots gränserna mellan kommuner och valfärdsområden. Vid fastställandet av beloppet i euro eller kilometer och euro kan man bl.a. beakta hur många kilometer det har införflutit från de resor som personen använt under en viss tid och hur väl detta belopp har tillgodosett behoven att röra sig hos personen med funktionsnedsättning. Typiska resor som grundar sig på euro- eller kilometerantalet kunde vara längre resor till exempel till sommarstugan eller till släktingar som bor längre bort samt resor under semestern. Avsikten är att även dessa längre resor i första hand ska företas inom kollektivtrafiken. Det ska vara möjligt att använda resor som grundar sig på antalet euro och kilometer på ett flexibelt sätt också när resor som hänför sig till kollektivtrafik och stöd för rörligheten kombineras.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om periodisering av stöd för rörligheten. Beloppet stöd för rörligheten behöver inte användas under en månad, utan periodiseringen kan ske under en längre tidsperiod på högst ett år. Detta främjar flexiblare rörlighet. När valfärdsområdet fattar beslut om periodisering av stöd för rörligheten ska det beakta de önskemål och förutsättningar som personen med funktionsnedsättning har att följa upp användningen av resorna för att rätten att röra sig inte ska äventyras. I synnerhet ska den långa periodiseringstiden grunda sig på önskemål från personen med funktionsnedsättning. Det är bra att kunna följa användningen av resorna i realtid eller åtminstone nästan i realtid, för att det ska vara så lätt som möjligt att planera och följa upp användningen av resorna.

I 4 mom. föreslås bestämmelser om rätten för en person med funktionsnedsättning att få annat stöd för rörligheten när han eller hon av valfärdsområdet har fått en bil eller ett annat färdmedel eller ekonomiskt stöd för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel. Syftet med bestämmelsen är att trygga möjligheterna till deltagande för en person med funktionsnedsättning också när bilen är inne för reparation eller väglaget förhindrar användning av bilen. Resorna ska kunna användas för vilken som helst verksamhet som avses i 1 mom. Antalet resor som understiger minimiantalet och beviljande av extra resor ska bedömas på samma sätt som i fråga om resor som hänför sig till verksamhet som hör till normal livsföring enligt 1 mom.

24 §. Område som omfattas av stödet för rörligheten. I paragrafen föreslås bestämmelser om det område som omfattas av stödet för rörligheten. När omfattningen av stödet för rörligheten fastställs ska det tas hänsyn till att stödet för rörligheten är skäligt både med tanke på det behov av stöd för rörlighet som personen med funktionsnedsättning har och med tanke på kostnaderna.

Den pendlingsregion som avses i bestämmelsen skulle sträcka sig 80 kilometer från personens faktiska bostad i enlighet med 1 kap. 9 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012). Personer med funktionsnedsättning ska också få ersättning för nödvändiga sysselsättningsrelaterade resor inom motsvarande område. Exempelvis ska en resa till en anställningsintervju ersättas, om intervjun inte kan genomföras med hjälp av en teknisk förbindelse utan att detta påverkar möjligheterna till sysselsättning för personen med funktionsnedsättning.

I bestämmelsen används begreppet närmaste kommun som tillhandahåller aktiviteter (toiminnallinen lähikunta). Begreppet ”toiminnallinen lähikunta” har använts på finska när man talar om det område som omfattas av stödet för rörligheten. Eftersom på det område som omfattas av stödet för rörligheten utöver de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning också påverkar skäligheten hos kostnaderna för stödet för rörligheten, har innehållet i begreppet ”toiminnallinen lähikunta” varierat i rättspraxis.

Definitionen av den närmaste kommunen som tillhandahåller aktiviteter påverkas av hur människorna i allmänhet rör sig inom området och var de utövar sina ärenden samt av hur olika tjänster finns tillgängliga. Definitionen av den närmaste kommunen som tillhandahåller aktiviteter påverkas dessutom av faktorer som anknyter till det egna livet för personen med funktionsnedsättning, såsom behovet att besöka stugan, att utöva hobbyn eller hålla kontakt med nära vänner och släktingar. Vid definitionen av den närmaste kommunen som tillhandahåller aktiviteter ska man beakta den åsikt som personen med funktionsnedsättning själv har om vilka funktioner personen själv anser vara viktiga.

Bestämmandet av omfattningen av stöd för rörligheten eller stödets skälighet kan inte grunda sig på i förhand fastställda allmänna kilometer- eller eurogränser. Det saknar också betydelse om det är fråga om en geografisk grannkommun till den kommun där personen med funktionsnedsättning faktiskt är bosatt. Helheten av stöd för rörligheten ska definieras enligt de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning så att t.ex. resor längre bort som är viktiga för personen med funktionsnedsättning kunde göras mer sällan eller så att kollektivtrafik delvis kan anlitas för dem. För dessa resor ska det också vara möjligt att också använda en resbudget. Om resorna är många eller en del av dem riktar sig långt bort, kan man också överväga anskaffningsstöd för bil eller att ställa en bil till förfogande för personen med funktionsnedsättning, om det är möjligt. Avsikten är i vilket fall som helst att det genom att tillsammans med personen med funktionsnedsättning planera en helhet ska vara möjligt att få en skälig helhet med tanke på både personen med funktionsnedsättning och kostnaderna för stödet för rörligheten.

Resor som är avsedda för annan verksamhet av särskilda skäl också till andra kommuners område ska förutsätta prövning från fall till fall. Ett särskilt skäl kan till exempel vara att en viss nödvändig särskild service finns någon annanstans än i den kommun där personen är bosatt eller i den närmaste kommunen som tillhandahåller aktiviteten. Ett särskilt skäl kan också vara att en person med funktionsnedsättning reser från ett grupphem eller en boendeenhet till sitt barndomshem.

Om mängden stöd för rörligheten baserar sig på eurobelopp eller kilometer- och eurobelopp, blir det möjligt att använda stödet för rörligheten flexibelt i hela landet. När en person med funktionsnedsättning har många längre resor är det motiverat att t.o.m. i stor omfattning använda sådant stöd för rörligheten som grundar sig på eurobelopp eller kilometerantal. Kortare resor inom den egna kommunen eller till de närmaste kommuner som tillhandahåller aktiviteten kan fortfarande grunda sig på antalet resor.

Alla olika alternativ för genomförande av stöd för rörligheten och kombinationer av dem samt alternativa sätt att beräkna och periodisera stödbeloppet bör tas i bruk så snart som möjligt inom välfärdsområdena. Utvecklingen av dem ska ske i samarbete med de personer med funktionsnedsättning som använder stöd för rörligheten.

25 §. Ekonomiskt stöd. I paragrafen föreskrivs det om ekonomiskt stöd som ett välfärdsområde kan bevilja inom ramen för de anslag som reserverats för ändamålet på basis av sin allmänna skyldighet att ordna service för att möjliggöra och stödja de verksamheter som nämns i paragrafen för personer med funktionsnedsättning. Eftersom det i bestämmelsen är fråga om ett anslagsbundet ekonomiskt stöd ska välfärdsområdet, på samma sätt som enligt tillämpningspraxis för 9 § 1 mom. i den gällande handikappservicelagen, ersätta endast skäliga kostnader som kan anses nödvändiga på grund av ett funktionshinder till följd av en funktionsnedsättning eller sjukdom.

I 1 mom. föreskrivs det om förutsättningarna för beviljande av ekonomiskt stöd och om beloppet av de kostnader som ersätts med ekonomiskt stöd. Redskap som ingår i medicinsk rehabilitering inom hälso- och sjukvården ska liksom för närvarande beviljas med stöd av hälso- och sjukvårdslagen.

Med begreppet redskap avses i paragrafen i vid bemärkelse olika slags redskap, maskiner och anordningar som behövs för de dagliga funktionerna, för att röra sig, för interaktion och för fritidsaktiviteter och för vilka kommunen med stöd av 9 § 1 mom. i handikappservicelagen har kunnat bevilja ekonomiskt stöd för att personer med funktionsnedsättning ska klara sig hemma och utanför hemmet och kunna delta. Med tekniska lösningar avses olika slags lösningar som den tekniska och teknologiska utvecklingen möjliggör och som kan främja möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att klara sig och ha ett självständigt liv.

På samma sätt som enligt gällande lagstiftning och vedertagen rättspraxis ska välfärdsområdet sörja för att service för personer med funktionsnedsättning ordnas så att den till innehållet och omfattningen är sådan som behoven inom välfärdsområdet och klientens individuella behov påkallar, och beakta behovet av service när den reserverar anslag.

Kommunikationsmedel som ökar möjligheterna att kommunicera, hushållsapparater som är motiverade utifrån ett funktionshinder, redskap och anordningar som behövs för hobbyer och fritidsaktiviteter samt olika slags säkerhetsredskap och säkerhetsanordningar med tillhörande tekniska lösningar är exempel på redskap och tekniska lösningar som kan ersättas enligt bestämmelsen. I bestämmelsen anges inte i detalj för vilka slags anordningar eller tekniska lösningar stöd ska kunna beviljas. En förutsättning är att man med hjälp av stödet kan främja lagens syfte och undanröja sådana hinder och olägenheter i de dagliga funktionerna, rörligheten, interaktionen och fritidsaktiviteterna som ett funktionshinder medför. Den tekniska och teknologiska utvecklingen kan föra med sig nya lösningar. Däremot ersätts inte vanliga redskap eller tekniska lösningar som används i de flesta hushåll.

Med stöd av bestämmelsen kan det på samma sätt som enligt den nuvarande handikappservicelagen beviljas stöd för anskaffning av en bil eller något annat färdmedel. Stödet ska vara ett sätt att tillhandahålla det stöd för rörligheten som avses i 22 § 1 mom. i den föreslagna lagen. Bestämmelser om förutsättningarna för beviljande av stöd för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel finns i 22 § 3 mom. I 1 mom. i den föreslagna paragrafen föreskrivs det om beloppet för stöd för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel.

Vid bedömningen av beloppet av det ekonomiska stöd som beviljas för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel ska utgångspunkten vara den bilmodell och utrustningsnivå som personen med funktionsnedsättning nödvändigt behöver på grund av den begränsning i funktionsförmågan personen har. Om personen så önskar, kan han eller hon skaffa en bättre utrustad bil, men i beloppet för stödet för anskaffning av bil beaktas endast nödvändiga och skäligen kostnader till följd av begränsningen i funktionsförmågan. Det är möjligt att få stöd för anskaffning av en bil på nytt när den bil som skaffats med hjälp av det tidigare beviljade stödet inte längre motsvarar sitt syfte på grund av livslängden eller de ändrade behoven hos personen med funktionsnedsättning. Såsom kostnader beaktas de faktiska kostnaderna för anskaffning av bilen för personen med funktionsnedsättning.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om ersättning av kostnaderna för ändringsarbeten på redskap eller andra tekniska lösningar av standardmodell. Ändringsarbetena ersätts helt och hållet med beaktande av att det ekonomiska stödet är anslagsbundet. Nödvändiga är sådana ändringsarbeten som möjliggör användning av redskap eller andra tekniska lösningar av standardmodell. Ersättningen kan också gälla nödvändiga och skäligen ändringsarbeten i en bil eller ett annat färdmedel.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om tiden för sökande av ekonomiskt stöd. Ekonomiskt stöd ska sökas inom sex månader från det att personen med funktionsnedsättning har fått bilen eller någon annan teknisk anordning eller lösning i sin besittning. Om ändringsarbeten måste utföras på en bil, ett annat redskap eller en teknisk lösning av standardmodell, börjar ansökningstiden löpa från det att personen med funktionsnedsättning fått det ändrade, färdiga objektet i sin besittning. Syftet med bestämmelsen har varit att precisera 20 § i den gällande handikappserviceförordningen. Ibland har det varit svårt att fastställa när kostnaderna uppstår.

26 §. *Andra tjänster och stödåtgärder.* Enligt paragrafen kan välfärdsområdet såsom service enligt den föreslagna lagen också bevilja andra former av service och ge något annat än ett i 25 § avsett ekonomiskt stöd som behövs för att lagens syfte ska uppnås. Välfärdsområdena har allmän skyldighet att inom anslagsramarna ordna servicen och bevilja stöd.

Den föreslagna bestämmelsen motsvarar vad som i 8 § 1 mom. i den gällande handikappservicelagen föreskrivs om sådan annan service som ska ges personer med funktionsnedsättning som behövs för att syftet med den lagen ska nås samt det som i 9 § 1 mom. i den lagen föreskrivs om ersättning för stöd som behövs för att syftet med lagen ska nås. En motsvarande bestämmelse finns också i 2 § 1 mom. 10 punkten i specialomsorgslagen, med stöd av vilken annan verksamhet som behövs för specialomsorgerna har kunnat ordnas. Med stöd av gällande bestämmelser har man förutom de serviceformer som nämns explicit i lagen också kunnat ordna annan service och annat ekonomiskt stöd enligt behoven hos personer med funktionsnedsättning.

Med annan service och ekonomiskt stöd enligt den föreslagna bestämmelsen kan man på samma sätt som enligt gällande lagstiftning på ett smidigt sätt komplettera den helhet av hjälp och stöd som personer med funktionsnedsättning behöver. Bestämmelsen gör det också möjligt att ta i bruk sådana serviceformer som inte nämns i lagen och t.ex. nya, oförutsedda serviceformer som behövs i framtida situationer. Vårdförhållanden ska själv få bestämma för vilka slags behov det ordnar service och stöd enligt bestämmelsen, men utgångspunkten är lagens syfte enligt 1 § i den föreslagna lagen.

På basis av bestämmelsen ska personer med funktionsnedsättning kunna få ersättning inom ramen för anslagen, i enlighet med 9 § 1 mom. i den gällande handikappservicelagen, för extra klädkostnader som beror på att kläderna slits mera än normalt till följd av ett funktionshinder på grund av funktionsnedsättningen eller sjukdomen eller på grund att personen inte kan använda sådana kläder eller skor som kan köpas färdiga i butikerna. Detta kan bli aktuellt t.ex. när hjälpmedel, såsom rullstol, ortoser, stödförband och specialskor, sliter på kläderna snabbare än normalt och eventuellt också kräver speciella modifieringar av eller mönster för kläderna och skorna.

I enlighet med 9 § 1 mom. i den gällande handikappservicelagen ska personer med funktionsnedsättning, inom ramen för anslagen, på basis av bestämmelsen få ersättning för extra kostnader som beror på specialkost eller specialnäringspreparat som de måste använda under lång tid och regelbundet.

Ingen egen paragraf har skrivits om extra klädkostnader och specialkost och specialnäringspreparat, eftersom det i vilket fall som helst är fråga om anslagsbunden service och paragrafen har tillämpats sällan. Avsikten är att detta stöd, som är viktigt för en liten grupp personer med funktionsnedsättning, även i fortsättningen ska beviljas på samma sätt som för närvarande.